

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1895.

4:e—5:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

FESTSKRIFT

MED ANLEDNING AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

TIO-ÅRIGA VERKSAMHET

UTGIFVEN AF

DAGNYS REDAKTION

Pris pr årgång:

För Förbundets medlemmar	kr. 2: 50.
	» 4: 00.

Bomullsklädningsstyger,

svenska och engelska,

äro nu inkomna i nya, moderna mönster och största urval.

OBS.! Flera Nyheter för året!

OBS.! Stort lager af Almedahls välkända bomullstyger.

Profver sändas franko på begäran. Order å minst 25 kronor levereras fritt vid närmaste jernvägs- eller ångbåtsstation.

**K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin och
Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**

**7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.**

Gunilla Viléns Handarbets-Atelier,

46 Klarabergsgatan 46.

Grundlig och praktisk undervisning lämnas elever i alla slags handarbeten. Kurs, omfattande 50 tim., 15 kr., en lektion, 2 tim., 75 öre. Resande i Stockholm uppmärksammas på min Handarbets-Atelier såsom särdeles lämplig därigenom, att eleven själf får bestämma lektionstiden från 9 f. m. till 5 e. m.

OBS.! Beställningar emottagas för upprättningar, monteringar samt förfärdigande af linneutstyrslar.

VÄFGARNER

af Bomull, Linne (Almedahls) och Ylle, största sorterade lager, till de lägsta priser i

AXEL HINDERSONS

Garnbod: Hötorget. 13 — Filial: Götgatan 18.

Priskurant sändes på begäran.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrannt och af bästa materiel. Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Magasin des Nouveautés pour Confection

20 Kungsträdgården 20

och dess filialer

3 Vesterlånggatan och 75 Vesterlånggatan

rekommenderar

i största urval till **billigaste priser**

Vår- & Sommarkappor

H. de THANCH HÖCKENDORFF.

STOCKHOLM

Barnförsäkring.

Bland de olika försäkringssätt, bolaget Thule erbjuder allmänheten, intager **Barnförsäkringen** en plats, som vi särskildt vilja fästa omtänksamma mödrars uppmärksamhet på. Barnförsäkring är också det billigaste försäkringssätt, hvarigenom föräldrar kunna bidraga att åt sina barn bilda ett kapital att af dem lyftas vid mogen ålder.

Nedanstående tabell och de olika exemplen angifva tydligt detta försäkringssätts många fördelar.

1. Ingen läkareundersökning erfordras, om den som skall försäkras är yngre än 15 år.
2. Försäkringen träder i giltighet, då den försäkrade fyllt 20 år.
3. Om den försäkrade dör före fyllda 20 års ålder, **tillbakabetalas samtliga de erlagda premierna.**
4. Samlad vinst utbetalas vid fyllda 20 års ålder, såvida fulla fem kalenderår förlutit efter försäkringsaftalets tecknande samt derefter årligen.
5. Efter fyllda 20 år gälla ock Thules vanliga regler om återköps- och belåningsvärde.
6. Frirefr utfärdas äfven före uppnådda 20 år enligt bolagets vanliga grunder, sedan fulla tre årspremier blifvit erlagda från försäkringsaftalets tecknande.

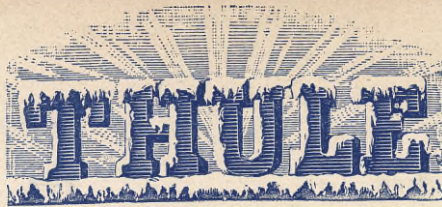
Exempel 1. En far försäkrar sin hämnäst 2-åriga son för 25000 kronor att utbetalas, då sonen fyllt 50 år eller förr om han, efter fyllda 20 år, skulle afida. Premien är endast 306.25 kr., medan efter bolagets vanliga prospekt lägsta premien, under samma utbetalningsvillkor för kapitalet, utgör kr. 727.50 årligen. Skulle barnet afida t. ex. vid 12 års ålder, då 10 årspremier erlagts, återbetalas hela premiesumman kr. 3062.50. Uppnår den försäkrade 20 års ålder, har han en god och värderik kapitalförsäkring, som hans helstillstånd kanske eljest skulle tillåtit honom att taga, och för hvilken vinsten är betydlig. *Oafsedt vinsten*, minskas dessutom premien efter fyllda 20 år till kr. 290: 50.

Exempel 2. En kapitalist vill åt sin nyfödde son tillförsäkra ett kapital af 100000 kronor, betaltbart vid 60 års ålder eller förr vid dödsfall. För denna försäkring erlägger han en gång för alla en premie af kr. 15640:—, som återbetalas om sonen skulle dö före fyllda 20 år. Vid uppnåendet af denna ålder har sonen att årligen lyfta *vinsten* såsom en ganska betydlig lifränta, som utgår till dess han lyfter kapitalet, hvilket derefter skänker honom och hans familj en lugn ålderdom.

Exempel 3. En person, som med ånger tänker på sin uraktlåtenhet att i tid, under hans dagar, försäkra sig sjelf, vill bereda sin nu 5-åriga son vissheten att blifva försäkrad och vinna detta genom att för en försäkringssumma af 10000 kronor, utbetaltbar vid fyllda 50 år eller förr vid dödsfall efter fyllda 20 år, betala kr. 137: 60 årligen, hvilken premie, *oafsedt vinsten*, efter fyllda 20 år minskas till 131: 80.

Barnförsäkring med återbetalning af samtliga premier vid dödsfall före fyllda 20 år.
Försäkringssumman utbetalas vid den försäkrades, efter fyllda 20 år, inträffade död eller då den försäkrade uppnått

Ålder nästa födelse- dag	Årlig premie för 1000 kronor								Inbetalning på en gång för 1000 kronor				Ålder nästa födelse- dag
	30 år		40 år		50 år		60 år		30 år	40 år	50 år	60 år	
	Intill fyllda 20 år kronor	Efter fyllda 20 år min- skas pre- mien till kronor	Intill fyllda 20 år kronor	Efter fyllda 20 år min- skas pre- mien till kronor	Intill fyllda 20 år kronor	Efter fyllda 20 år min- skas pre- mien till kronor	Intill fyllda 20 år kronor	Efter fyllda 20 år min- skas pre- mien till kronor	Kro- nor	Kro- nor	Kro- nor	Kro- nor	
1	23.62	22.80	16.12	15.22	11.81	11.15	9.84	9.29	354.30	253.50	191.90	156.40	1
2	24.86	23.50	16.80	15.94	12.25	11.62	10.17	9.65	369.80	264.60	200.30	163.20	2
3	26.22	24.97	17.52	16.69	12.73	12.12	10.52	10.02	385.90	276.10	209.10	170.40	3
4	27.70	26.46	18.31	17.49	13.22	12.63	10.89	10.40	402.50	288.00	218.10	177.70	4
5	29.29	28.06	19.15	18.34	13.76	13.18	11.29	10.81	419.80	300.30	227.50	185.80	5
6	31.03	29.81	20.04	19.25	14.32	13.76	11.70	11.24	437.70	313.20	237.20	193.30	6
7	32.97	31.73	21.01	20.22	14.98	14.37	12.15	11.69	456.20	326.40	247.10	201.80	7
8	35.08	33.83	22.06	21.27	15.78	15.02	12.62	12.17	475.40	340.00	257.60	209.90	8
9	37.40	36.14	23.17	22.39	16.26	15.71	13.12	12.68	495.30	354.40	268.40	218.60	9
10	39.99	38.71	24.38	23.60	16.99	16.45	13.65	13.21	515.90	369.10	279.60	227.70	10
11	42.87	41.58	25.68	24.91	17.77	17.24	14.21	13.78	537.90	384.70	291.40	237.80	11
12	46.08	44.78	27.09	26.33	18.61	18.09	14.80	14.38	560.00	400.60	303.40	247.20	12
13	49.70	48.39	28.63	27.88	19.50	18.99	15.44	15.03	583.10	417.10	316.00	257.40	13
14	53.75	52.49	30.27	29.56	20.44	19.96	16.09	15.71	607.60	434.70	329.20	268.20	14
15	58.37	57.17	32.06	31.40	21.44	21.00	16.79	16.44	632.80	452.30	342.60	279.10	15
16	63.69	62.66	34.02	33.42	22.62	22.22	17.63	17.32	659.50	473.00	359.20	293.40	16
17	69.84	68.81	36.16	35.63	23.87	23.52	18.51	18.24	687.80	494.10	376.10	307.90	17
18	76.99	76.15	38.49	38.07	25.19	24.92	19.43	19.22	716.20	515.70	393.60	322.90	18
19	85.54	84.86	41.09	40.76	26.62	26.41	20.42	20.26	744.50	537.10	410.80	337.60	19
20	95.36	95.86	43.75	43.75	28.02	28.02	21.37	21.37	774.40	559.70	428.80	353.00	20

Årlig premie för 100 kronor då kapitalet utbetalas

De försäkrades vinst utdelas årligen.

Ålder nästa födelsedag	vid dödsfall, och premien erlagges:										vid dödsfall eller fyllda					Ålder nästa födelsedag	
	under en tidrymd af				till fyllda												
	5 år	10 år	15 år	20 år	55 år	60 år	65 år	70 år	90 år	50 år	55 år	60 år	65 år	70 år	År		
21	6.68	3.90	2.96	2.48	1.94	1.84	1.78	1.75	1.71	2.91	2.48	2.19	2.01	1.89	21		
22	6.80	3.97	3.01	2.52	1.99	1.89	1.83	1.79	1.75	3.03	2.56	2.26	2.06	1.93	22		
23	6.92	4.04	3.06	2.56	2.04	1.94	1.87	1.83	1.79	3.16	2.65	2.33	2.11	1.98	23		
24	7.05	4.11	3.11	2.61	2.10	1.99	1.92	1.87	1.83	3.30	2.75	2.40	2.17	2.03	24		
25	7.18	4.18	3.17	2.66	2.17	2.05	1.97	1.92	1.87	3.46	2.86	2.48	2.23	2.08	25		
26	7.31	4.26	3.23	2.71	2.24	2.11	2.02	1.97	1.91	3.63	2.98	2.56	2.30	2.13	26		
27	7.45	4.34	3.29	2.76	2.32	2.18	2.08	2.02	1.96	3.81	3.10	2.65	2.37	2.19	27		
28	7.60	4.42	3.35	2.81	2.41	2.25	2.14	2.08	2.01	4.01	3.23	2.75	2.44	2.25	28		
29	7.75	4.50	3.42	2.86	2.50	2.32	2.20	2.14	2.06	4.23	3.38	2.85	2.52	2.32	29		
30	7.90	4.59	3.48	2.92	2.59	2.40	2.27	2.20	2.12	4.47	3.54	2.96	2.61	2.39	30		
31	8.06	4.68	3.55	2.98	2.70	2.48	2.34	2.27	2.18	4.74	3.71	3.08	2.70	2.46	31		
32	8.22	4.78	3.62	3.04	2.82	2.57	2.42	2.34	2.24	5.05	3.89	3.21	2.79	2.54	32		
33	8.39	4.88	3.70	3.11	2.95	2.67	2.50	2.41	2.30	5.39	4.10	3.35	2.89	2.62	33		
34	8.56	4.98	3.78	3.18	3.10	2.77	2.58	2.49	2.37	5.77	4.32	3.50	3.00	2.71	34		
35	8.74	5.08	3.86	3.25	3.25	2.88	2.68	2.57	2.44	6.21	4.57	3.66	3.12	2.80	35		
36	8.93	5.19	3.94	3.32	3.42	3.01	2.78	2.66	2.51	6.71	4.84	3.83	3.25	2.90	36		
37	9.12	5.30	4.02	3.39	3.61	3.15	2.89	2.75	2.59	7.29	5.15	4.02	3.38	3.01	37		
38	9.32	5.41	4.11	3.47	3.83	3.30	3.00	2.85	2.67	7.97	5.49	4.23	3.53	3.12	38		
39	9.53	5.53	4.21	3.56	4.06	3.47	3.13	2.96	2.76	8.77	5.88	4.46	3.69	3.24	39		
40	9.75	5.66	4.31	3.65	4.31	3.65	3.27	3.08	2.86	9.73	6.32	4.72	3.86	3.37	40		
41	9.97	5.79	4.41	3.74	4.60	3.85	3.43	3.20	2.96	—	6.83	5.01	4.05	3.51	41		
42	10.20	5.93	4.52	3.84	4.95	4.07	3.60	3.33	3.07	—	7.42	5.33	4.25	3.66	42		
43	10.44	6.07	4.64	3.95	5.36	4.32	3.78	3.48	3.18	—	8.11	5.68	4.48	3.83	43		
44	10.69	6.22	4.76	4.06	5.83	4.59	3.97	3.64	3.30	—	8.92	6.08	4.72	4.01	44		
45	10.95	6.38	4.89	4.18	6.38	4.89	4.18	3.81	3.43	—	9.89	6.54	4.99	4.20	45		
46	11.21	6.54	5.02	4.30	—	5.23	4.41	3.99	3.56	—	—	7.06	5.30	4.40	46		
47	11.48	6.71	5.16	4.43	—	5.62	4.66	4.18	3.71	—	—	7.66	5.63	4.63	47		
48	11.76	6.88	5.31	4.57	—	6.07	4.94	4.39	3.86	—	—	8.35	6.00	4.87	48		
49	12.05	7.06	5.46	4.72	—	6.60	5.26	4.62	4.02	—	—	9.18	6.41	5.14	49		
50	12.34	7.25	5.62	4.87	—	7.25	5.62	4.87	4.19	—	—	10.16	6.88	5.43	50		
51	12.64	7.44	5.79	5.03	—	—	6.02	5.14	4.37	—	—	—	7.42	5.75	51		
52	12.94	7.64	5.96	5.20	—	—	6.47	5.43	4.56	—	—	—	8.03	6.11	52		
53	13.25	7.85	6.14	5.38	—	—	6.98	5.75	4.77	—	—	—	8.74	6.50	53		
54	13.57	8.06	6.33	5.57	—	—	7.57	6.11	4.98	—	—	—	9.58	6.94	54		
55	13.90	8.28	6.53	5.77	—	—	8.28	6.53	5.21	—	—	—	10.58	7.43	55		
Tabell	9				8						2		5 Blandad Lif- och Kapitalförsäkring.				

Ovinnlig läkare: D:r Karolina Widerström.

Aktieägarnes utdelning är begränsad.

Utdelningen för år 1894:

Till aktieägarna	kr. 24,000
Till de försäkrade	kr. 212,775

Frågor.

N:r 1. Hvad menas med att aktieägarnes utdelning i Thule är begränsad?

N:r 2. Är icke också de försäkrades utdelning begränsad?

N:r 3. Hvad är fördelen med den årliga vinstutdelningen?

N:r 4. Hvem garanterar att bolaget ej kan frångå dessa liberala bestämmelser?

N:r 5. De stora fördelar, som Thule uppenbart erbjuder, måste förmodligen köpas med motsvarande förhöjningar i premierna?

N:r 6. Under sådana förhållanden måste bolaget årligen få en storartad tillväxt?

Svar.

N:r 1. Därmed menas, att aktieägarna nu icke kunna få högre utdelning än den i förhållande till en så stor rörelse obetydliga summan af 24000 kronor, som i en framtid kunna ökas till högst 30000.

N:r 2. De försäkrades vinst stiger alljämt. Den är redan nu nära nio gånger aktieägarnes.

N:r 3. Vinsten verkar då såsom en för hvarje år allt större nedsättning i premien.

N:r 4. Bestämmelserna om vinst äro noga affattade i den af konungen stadfästade bolagsordningen.

N:r 5. Nej. Thule meddelar alla slag af lifförsäkringar, kapitalförsäkringar och litranör till alldeles samma premier och villkor som öfriga solida svenska bolag.

N:r 6. Ja. Hela försäkringssumman var 1888 blott omkr. 30 millioner. Tillväxten har sedan dess varit större än inom något annat nordiskt bolag, så att försäkringssumman nu stigit till inemot 67 millioner.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning *(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),*

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillses Notariatafdelningen att in-teckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

C. E. LAGERSTRÖM
Sybehörs- & Modeaffär
29 Drottninggatan 29
18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsg., f. d. 28.

*

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Kapptyger m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profyer och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67

C. ROSÉNS ATELIER

Drottninggatan 10, 3 tr.

Telefon 58 16.

1:sta klassens Fotografi-affär!

AMALIA LUNDBERGS

Garn- och Tapisserihandel,

50 Drottninggatan 50,

rekommenderar sitt väl sorterade lager.

Rekvisioner expedieras mot postförskott.

Aktiebolaget Parasitocida

Desinfektions- och Mattrengöringsanstalt

Tel. 87 99. 101 Valhallavägen 101. Tel. 87 99.

Rengör mattor efter föregående desinfektion från damm och smuts enligt ny metod;

Rengör möbler, säng- och gångkläder från mal och andra parasiter;

Reder tagel och renar fjäder medelst nykonstruerade maskiner.

Pelsverk och mattor emottagas till konservering emot mal.

Hämtning och hemsändning inom Stockholm kostnadsfritt.

Kontor: **Drottninggatan 23**, 2 tr. upp.

Allm. Telefon 73 73.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar och Lördagar kl. 10-11 f. m.

Tvätta med luft!

Nutidens mest sensationella o. praktiska uppfinning!

Pneumatiska handtvättmaskinen UNDINE.

Patenterad i alla länder.
Enklaste, bästa och billigaste tvättmaskin i världen.

Pris pr styck blott 6 kr.

Rengör tvätten förvånansvärdt lätt; skonar tvätten såsom ingen annan metod; undantränger blixtnabbt alla andra tvättmaskiner. Sparar arbete, sparar tid, sparar penningar!

Generalagentur för Sverige:

JOSEPH LEJA,

Kongl. Hofleverantör.

Underagenter antagas å alla platser.

Akta
COLLOCLIN.

Tillförlitligaste

och af Tusentals personer

bepröfvadt medel mot liktornar, vårtor, hudhårdnad och nageltrång.

Obs. alltid denna inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som använt Herr Axel Litströms Colloclin mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derfor hos enhver till det bästa rekommendera. Amål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg, Rådman.

Undertecknad, som varit be-
svärad af en mängd vårtor, har
genom användandet af »Colloclin»
från Apotekaren Herr Axel Lit-
ström i Falun, blifvit från dem
helt och hållet befriad; hvarföre
jag omnämnda medel hos enhver
till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug.
1886. *August Axén, Handlande.*

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor å **60 öre** och **1 krona.** Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

BIKUPAN

21 Klara bergsgatan 21

Försäljningsmagasin för Fruntimmersarbeten,
såsom:

*Väfnader, Nationaldrögter, Träsniderier,
Vadstena Spetsar, Broderier, Stickade och Virkade
arbeten, Barnkläder, Dekorationsartiklar, Dockor,
Leksaker m. m.*

Utstyrselar och alla slags Fruntimmersarbeten förfärdigas.
Märkning verkställes.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt.

Utmärkt arbete! Billiga priser! Förtjänsten sömmerskans!
Allm. tel. 64 91.

Smedman den äldres HANDELS-SKOLA

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. tel. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året. — Anmälningstid 9—1.

Dugliga biträden erhållas från skolan.

Revisioner och bokföringar utföras till moderat pris.

OBS.! A bref anhålles om fullständig adress.

Bomullstyger & Percaler

med äkta färger, stort urval, nu inkomna.

OSKAR NILSONS Garnbod

80 B Drottninggatan 80 B, Stockholm.

Profver sändas på begäran franko.

Order, uppgående till minst 20 kr., lämnas fraktfritt till närmaste järnvägsstation.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska, ekonomiska och hygieniska frågor.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade *Hemstudie-kurser* mottagas.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

FESTSKRIFT

MED ANLEDNING AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

TIO-ÅRIGA VERKSAMHET

UTGIFVEN AF

DAGNYS REDAKTION

STOCKHOLM

AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1895

INNEHÅLL:

	Sid.
Fredrika Bremers porträtt.	
Autograf af <i>Fredrika Bremer</i> . (Ur ett bref till P. Böklin).	
Fru S. L—d Adlersparres porträtt.	
Ur ett bref till en vän af <i>Esselde</i>	99
Fredrika-Bremer-Förbundets första årtionde af <i>Hans Hildebrand</i>	102
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå och komitéer:	112
a) Fredrika-Bremer-Förbundets byrå;	
b) Bokkomitén;	
c) Hemstudiekomitén;	
d) Redaktionskomitén;	
e) Samkvämskomitén;	
f) Sjukkassan;	
g) Stipendiekomitén;	
h) Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden;	
i) Trädgårdskomitén;	
j) Dräktreformföreningen;	
k) Sjukvårdskomitén.	
—————	
Margareta Fredkulla. Dikt af <i>Selma Lagerlöf</i>	140
Kvinnofrågan och den sociala frågan af <i>Emil Svensén</i>	153
Stjärnor. Dikt af <i>Sigrid Leijonhufvud</i>	167
Några blad ur svenska kvinnans historia under sjuttonhundratalet af <i>Ellen Fries</i>	169
Reformarbetet i kvinnolagstiftningen 1885—1895 af <i>Maria Cederschiöld</i>	189
—————	
Förteckning öfver medlemmarna i Fredrika-Bremer-Förbundets styrelser och komitéer	199
Fredrika-Bremer-Förbundets ombud	203
Medlemsförteckning	205
Stadgar för Fredrika Bremer-Förbundet	222

Guiljka Bremer

Sty mig kan näka att huvuden
häft, entusiasmen tänd brinner var-
mast på jorden i Quinns hjerta.
Om nu denna heliga låga vändes
att om den riktades att brinna för
stora och äla mål — hvilken ingens
skulle i gifrens af samhälls hela
lif! och denna välgörande och ädel blifva
i hennes verksamhet som vän som make
moder, eller helt enkelt och stort
som — m. Borgarierna!

Men vänt
är frängheten och frugus: Kan Quinns
emanationer ut sitt bundna, sitt politiska
tillstånd, kan hon besvara entusiasmen
för stora mål, t. ex. för samhälls
värd och de inrättningar som befärdar
det, för vida och hennes egen posi-
tion i samhället kan bli af mera betydelse.

se?! Det offentliga erkännandet af
hennes värde, ^{genom} offentliga lugor, som
t. ex. i lugor som tillägnats rätt,
rättighet ^{för henne} (som du en gång för
fortruddigt uttalat det) ha för
rostat mig (som och medelbart genom väl
jande af representant) i ditt lands och
ditt folks styrelse — Detta är
redan mycket? Är det nog för
att lyfta opinionen? Och om
sake, (hvilket är tviveligt) hvad kan
göras?

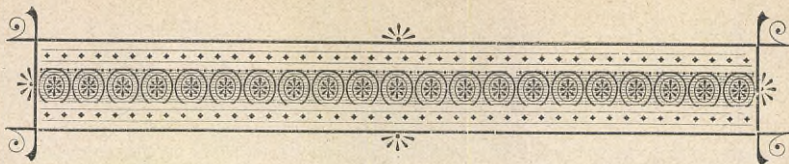

Din
Andrika B.

S. Lud Adlersparre

Ur ett bref till en vän.

Du begär af mig några uppgifter rörande vårt mer än trettio-åriga arbete för kvinnorörelsen i vårt land, och jag skyndar att uppfylla din önskan. Dock hemtar jag mina meddelanden företrädesvis från arbetets inre värld, väl vetande att den yttre är dig af gammalt känd.

Kvinnorörelsen har i Sverige från början fått en alldeles egen prägel, som föga eller icke liknar den i andra länder. Den har icke haft till sitt väsentligaste mål reformer inom lagstiftningen, hvilket också hade varit onödigt, enär just vid den tid, då kvinnofrågan upptogs och diskuterades inom vidare kretsar, en liberal strömning inom riksdagen medförde den ena reformen efter den andra till kvinnans förmån. Så fick hon sig tillerkänd kommunal rösträtt och därmed indirekt inflytande på valen till Första kammarerna, tillträde till vissa ämbetsbefattningar, till högre läroverk och universitet m. m., allt utan ett direkt ingripande från hennes sida. Det gällde således nu att lära henne känna och blifva värdig sina nya uppgifter, utan att därför svika de gamla.

Kvinnorörelsen i Sverige kom sålunda att gå inifrån utåt, ej tvärtom, som eljest är vanligt. Sträfvandet riktades åt att inom

hemmen förbereda reformerna och förmedla det nya åskådnings-sättet. Man sökte inskräpa begreppet om arbetets ära och glädje och på samma gång försona hemmet med arbetslifvet där utanför. Man ville slå bro mellan familjens och samhällets intressen, förlika kärlekens kraf med själfständighetens samt ställa den äkta friheten på vakt mot den falska. — — —

Småningom blef det dock nödvändigt att mera aktivt tillämpa de grundsatser, på hvilka kvinnorörelsens första ledare byggt sitt arbete. Så skedde då, efter mer än tjugó års sträfanden, en af de förste ledarne med hjälp af några få ansedda och dugande kvinnor och män lyckades att bilda en institution i syfte att arbeta i större skala för kvinnorörelsens framgång. Du vet, huru institutionen antog namnet Fredrika-Bremer-Förbundet som bevis på i hvars anda det ville verka, och du känner hvilken oväntad framgång dess arbete rönt. — — —

Ännu ett par frågor har du gjort. Så t. ex. undrar du hvad som kan anses som det yttersta målet för kvinnorörelsen. Hvad vårt land beträffar, kunna vi svara med orden: hustruns likställighet med mannen, etiskt och ekonomiskt, samt kvinnans inträde i det medborgerliga lifvet. När en gång dessa mål blifvit nådda, böra kvinnorna vara värdiga att använda sin makt utan öfvergrepp liksom utan feghet. De skola då icke stanna vid att vara ett blott eko af männen, utan förstå att i arbetet för familjens likasom för folkets väl inlägga sin egen bästa och ädlaste kraft: **moderlighetens**.

Slutligen framställer du ännu ett spørsmål. Huru kan kvinnorörelsen bäras fram under tider af svårigheter och missförstånd?

Den frågan vågar ingen besvara i afseende på kommande tid, där redan betänkliga mön uppstiga och möjligen påkalla nya utvägar så väl till försvar som till framtida försoning. Dock må vi städse förblifva oss själfva och vår uppgift trogna.

För mig har hjälpen legat i detta ena: tron på idén som en Guds gåfva och en viss förmåga af initiativ i dess tjänst.

Hur gärna vville ej den forna ledaren kunna öfverflytta en del af denna hjälp på dem, som skola efter henne öfvertaga värfvet!

Huru framtiden än må gestalta sig, vi tro dock och hoppas, att det arbete, som hittills nedlagts på kvinnorörelsen i vårt land däråt gifvit karakteren af en sund historisk utveckling, där rätt och plikt, frihet och ansvar gå hand i hand. — — —

Esselde.

Fredrika=Bremer=Förbundets första årtionde

af

Hans Hildebrand.

För något mer än tio år sedan besökte fru Sophie L—d Adlersparre mig för att fråga, huruvida jag ville deltaga i bildandet af en förening, som skulle kraftigt arbeta för kvinnans framåtskridande i olika afseenden. Hon och andra med henne hade tänkt, att man genom samverkan af hittills skilda krafter skulle kunna i denna riktning uträtta något betydande. Huru hennes ord föllo minnes jag visserligen icke nu, men en hvar, som haft tillfälle att studera hennes lifsgärning och att lära känna hennes varma hjärta, kan lätt tänka sig den ungefärliga lydelsen af hennes framställning.

Af hennes tanke blef verklighet. En för ändamålet till-satt komité, hvars flesta medlemmar tillhörde redaktionen af Tidskrift för Hemmet, utarbetade en plan för den tillämnade föreningens verksamhet. Här, liksom i många liknande fall, stod man inför en värld af möjligheter, utan att kunna från början fullt öfverskåda, ännu mindre uppmäta det vidsträckta arbetsfältet, väl med erfarenhet om en del arbeten, som redan blifvit gjorda i det afsedda syftet, men utan säker kännedom om huru den tänkta samverkan skulle kunna gestalta sig i stort och i smått för att det hela skulle kunna bringa välsignelse å stad; utan att kunna bedöma, huruvida de hinder, som helt visst skulle resa sig mot företaget, kunde vara mäktigare än de krafter, man önskade samla, eller om de skulle kunna undanrödjas. I viss mån blef det ett arbete på måfå, då

man icke kunde öfverskåda det hela eller få en inblick i alla dess delar, men i andra afseenden var det icke ett arbete på måfå, ty någon erfarenhet fanns ju och en mycket god vilja.

Hösten 1884 voro förberedelserna afslutade. Fru Adlersparre, fru Ellen Ankarsvärd, fröken Ellen Fries, fru Fredrika Linnell, lektor Gustaf Sjöberg och undertecknad utfärdade till personer, som vi antogo vara för saken intresserade, en inbjudan att samlas till öfverläggningar. En rätt stor skara lyssnade till uppropet, och efter en liflig diskussion beslöts att stifta ett förbund, som skulle vara en lefvande minnesvärd öfver Fredrika Bremer, den ädla banbryterskan för den svenska kvinnans framåtskridande, och därför skulle bära hennes namn, och för detta förbund fastställdes följande program.

»Förbundets ändamål skall vara att, under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt, verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

För dessa sina syften skulle Förbundet verka:

dels genom öfverläggningsmöten af större och mindre omfång,

dels genom upprättande af en förbundsbyrå i hufvudstaden med uppgift att inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram, upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i viktigare frågor för dagen m. m.,

dels genom att söka vinna rådgifvare samt ombud i olika delar af landet till ledning för och främjande af Förbundets verksamhet,

dels genom att, antingen själfständigt eller i samband med någon annan publikation, upprätthålla ett organ inom pressen för Förbundets verksamhet».

I programmet insattes ock vissa bestämda uppgifter, som under årens lopp borde upptagas. Såsom ägnade att i främsta rummet tilldraga sig Förbundets uppmärksamhet och kräfva dess arbete framhålles upprättande af stipendiefonder samt meddelande af råd för själfstudier. Vidare omtalas som uppgifter:

att bland kvinnor af alla klasser sprida kännedom om deras rättsliga ställning samt däraf följande plikt och rätt såväl för makan och modern som för människan och medborgarinnan,

att verka för att upplysta och sakkunniga kvinnor må utses att taga del i komitéarbeten för utredande af sådana offentliga frågor, hvilka närmast beröra barn och kvinnor,

att medverka till utredning i frågan om nödiga skolreformer och försöks anställande med sådana, främja utgifvandet af praktiska skolböcker samt verka för en förbättrad ställning för den högre flickskolan och hennes lärarekår, äfvensom för folkskolans lärarinnor,

att verka för att erfarna kvinnor må deltaga i styrelsen för skolor och alla anstalter, där barn och kvinnor i större mängd vistas, arbeta eller utbildas för blifvande verksamhet, samt för att bildade kvinnor må antagas till föreståndarinnor vid sjukhus af olika slag samt vid pågående kurser för kvinnliga elever,

att söka bland olika klasser sprida kännedom om grunderna för en sund ekonomi, väcka håg för enklare lefnadssätt samt ett kraftigare deltagande i sparkassor, försäkringsanstalter och andra inrättningar till främjande af en förnuftig hushållning.

På basen af detta program utarbetades ett förslag till stadgar och blef detta den 3 december 1884 antaget. Ledningen af Förbundets angelägenheter lades i händerna på en styrelse, bestående af 12 medlemmar och 12 suppleanter. Styrelsen skulle handlägga ärendena direkt eller genom ett förvaltningsutskott, bestående af fem personer.

Ej blott det stora antalet af dem, som deltog i de båda sammanträdena, utan ock den lifliga diskussionen vittnade på det mest otvetydiga sätt om det intresse, som den väckta frågan ingaf. Men om intresset var ett allmänt, lika enhälliga voro icke meningarne om de bästa och säkraste sätten att nå det uppsatta målet. Den skiljaktighet i åsikter, som sålunda redan vid själfva begynnelsen uppenbarade sig, har under den följande tiden icke alldeles försvunnit.

Af de punkter, som i det antagna programmet finnas upptagna, är det en, den första, som under de följande tio åren i ytterst liten grad kommit till förverkligande, den som talar om anordnande af öfverläggningsmöten af större och mindre omfång. Sådana hafva visserligen förekommit, men Förbundets verksamhet har hufvudsakligen samlat sig kring programmets öfriga punkter.

Grundligheten af det förberedande arbetet framträder allra bäst genom en jämförelse mellan programmet af år 1884 och de följande tio årens verksamhet: låt vara att icke alla programmets frågor i lika hög grad tillvunnit sig uppmärksamhet — de äro ock i sig själfva af mycket olika omfattning och vikt —, låt vara att, beroende på särskilda omständigheter, en och annan icke förutsedd fråga upptagits, till och med utagerats, de tio årens verksamhet svarar väl mot den ram för de närmare uppgifter, som programmet bildar.

Detta synes mig vara en glädjande omständighet. En annan orsak till tillfredsställelse ligger, enligt min uppfattning, däri, att arbetet inom Förbundet gått sin jämna och trygga gång, alltid i samma riktning, trots det tunga maskineri, med hvilket stadgarne bundit handläggningen af Förbundets angelägenheter — en styrelse af tolf ledamöter och tolf suppleanter, hvilka senare regelbundet kallas till och äfven deltaga i styrelsens sammanträden, samt ett förvaltningsutskott, i hvilket fem styrelseledamöter sitta. I den första styrelsen insattes fem, som undertecknat inbjudningen till de två konstituerande mötena, den sjetta, fru Linnell, förklarade sig icke vilja inträda i styrelsen, men hon har, så länge hon lefde, med aldrig tröttnande omtanke och frikostig välvilja omhuldat Förbundets angelägenheter, hvarför vi väl kunde hafva rätt att betrakta henne som en styrelsens hedersledamot. I öfrigt insattes i styrelsen fru S. Whitlock, som blef den första sekreteraren, d:r C. Nyström, som genast valdes till och ännu är Förbundets skattmästare, hofintendenten Börtzell, fröknarna L. Engström, M. Forsell och E. von Hallwyl, fru G. af Klintberg, bankdirektör J. H. Palme samt såsom suppleanter: litteratören Ernst Beckman, fröken G. Elfving, kanslirådet L. Forssman rektor C. von Friesen, fru Th. Gylden, fröken G. Hjelmerus, kapten L. A. Hubendick, fröknarna A. Roos och A. Sandström, fru G. Weidenhielm och docenten L. H. Åberg. En blick på den annorstädes i häftet införda förteckningen å de tio årens styrelser visar med öfvertygande klarhet huru få de skiftningar varit som i styrelsens sammansättning förekommit. Ett och annat namn växlar, men sammansättningen är i dag icke mindre homogen än efter det första valet.

Här stod nu Förbundet mot slutet af år 1884 med några få medlemmar, så godt som inga inkomster, ingen lokal, men med

en stor styrelse och stora framtidsplaner. Det är angenämt att tänka tillbaka på dessa första tämligen brydsamma tider, medan midt under dem de styrande kunde känna benägenhet för en viss misströstan, då intet fanns och allt skulle skaffas, bara man visste huru — och bara man hade klart för sig, huru man klokast skulle gå tillväga. Hur skulle man få ledamöter, hur skulle man få lokal, hur skulle man ordna verksamheten? Öfver de minsta detaljer kunde man föra långa diskussioner. Man hade ännu icke fått någon vana och man ville göra allt så väl och så billigt som möjligt.

Man fick till en början låna lokal. Den 1 april 1885 hade man den stora lyckan att få en egen definitiv sådan — den var liten, fuktig och mörk. Då drömde man knappast att man skulle behöfva och att man skulle få en så rymlig och så ljus lokal som den nuvarande.

Man brann af begär att få, så fort som möjligt, någon verksamhet. Den 3 december var Förbundet konstitueradt och styrelse vald, redan en vecka före jul gafs tillkänna att allmänheten kunde i den provisoriska lokalen få taga kännedom af listor å böcker för barn och ungdom, hvilka voro förklarade goda af erfarna mödrar och lärarinnor, och i öfrigt inhemta råd för juluppköpen i bokhandeln. Man gladdes för hvar rådfrågende som kom. Detta nya uppslag vann erkännande och sedan dess får byrån till hvar jul utseende af en boklåda, hvilken talrikt besökes. Denna lilla detalj har under årens lopp blifvit så utvidgad, att nu kunna tryckta listor å lofordade böcker hållas tillhanda, förläggare skicka upp sina förlagsartiklar. En af Sveriges mest aktade förläggarfirmer har ställt till Förbundets förfogande penningebelopp för anordnande af pristäfningar inom ungdomslitteraturens område.

Jullitteraturen drog allmänheten till Förbundets byrå. Denna skulle blifva härden för den praktiska sidan af Förbundets verksamhet. Fröken Mina Forsell hade välviljan att från början åtaga sig ledningen af byrån. Som hennes biträde antogs inom kort fröken Gertrud Adelborg, hvilken sedan den 1 maj 1886 ledt byråns mångfaldiga maktpåliggande arbeten med en uppoffring af tid och krafter, hvilken icke nog kan framhållas. Redan under det första verksamhetsåret voro dessutom flera extra biträden i arbete. Antalet biträden har under årens lopp ökats i mån af byråarbetets tillväxt. Men byrån

hade icke kunnat fullgöra sina många åligganden, därest den varit hänvisad uteslutande till de aflönade personernas arbete. I historien om Fredrika-Bremer-Förbundets första årtionde får man icke under tystnad gå förbi det myckna frivilliga arbete, som, på grund af lefvande intresse för saken, blifvit af styrelsemedlemmar och andra utfördt för byrån och för annat. Som Förbundets syfte är att verka icke blott till fromma för hufvudstaden, utan för hela landet, har ända från det första året ombud blifvit antagna å skilda orter (deras antal uppgår för närvarande till 48). Äfven af dem har ett frivilligt och nitiskt arbete blifvit utfördt till Förbundets bästa. I Malmö fanns under åren 1887—1892 en filial af byrån.

Byrån utgör det område, inom hvilket Fredrika-Bremer-Förbundet träder i ständig beröring med den allmänhet Förbundet tjäna. Det är här, som arbetet för kvinnans bästa fortgår utan afbrott, ett arbete af det mest mångfaldiga slag, ett arbete, som i mycket rör sig med helt små detaljer, hvilka flyktigt betraktade kunna förefalla ytterst obetydliga. Men det duger ej att så se dem, de måste betraktas och bedömas i deras sammanhang med lifvet och arbetet i stort.

Till byrån skulle man få vända sig för att begära upplysningar, och för sådant ändamål blir byrån allt flitigare anlitad. Byrån skulle göra samma nytta som en bok, hvars titel lyder *Fråga mig om allt*. Byrån kan visserligen icke tillmäta sig förmåga att besvara alla frågor, tvärtom frågor måste ofta förekomma, hvilkas besvarande kräfva alldeles speciella kunskaper. Mellan dem, som innehafva sådana, och den upplysning sökande allmänheten har byrån sökt vara en förmedlare. Redan år 1885 tillkännagafs i utsända cirkulär att byrån meddelade råd i ekonomiska, juridiska och hygieniska angelägenheter. Årsberättelsen visar, att de framställda frågorna gällt äfven en myckenhet andra ämnen. I senaste tid har byrån upphört att vara mellanhand mellan dem som söka råd i juridiska saker och rådgifvaren. Förbundet har nu sin egen jurist, till hvilken de radsökande vända sig direkt.

En alldeles speciell uppgift fick byrån från första stund, nämligen att tjäna som förmedlare mellan vissa slag af arbetsgifvare och kvinnliga arbetssökande inom undervisningens, skrifgöromålens och sjukvårdens områden. Här förelåg en praktisk uppgift, för hvilken dessförinnan så godt som intet blifvit gjordt. Från första

stund har byråns verksamhet i denna riktning blifvit anlitad. För närvarande finnes för platsanskaffningen en särskild afdelning. År 1889 fick denna del af byråns verksamhet en utveckling i ny riktning, i det byrån icke allenast uppsamlade och tillhandahöll namn och adresser på för sitt värf fullt kompetenta sjuksköterskor, utan äfven i hvart särskildt fall lämnade anvisning å sjuksköterska, som icke allenast var duglig, utan ock utan dröjsmål kunde stå till den hjälpbehöfvandes förfogande. Byråns hjälp i detta afseende har flitigt anlåtats ej blott inom hufvudstaden, utan ock från landsorten, såväl af enskilda som af lasarett.

De knappa ekonomiska tillgångarna — ledamotsavgifter och tillfälliga gåfvor — hafva gjort det nödvändigt att af dem, som begagna sig af byråns hjälp, uppbära afgifter, hvilka dock blifvit satta synnerligen låga. Byrån kan visserligen icke skötas utan ett direkt, större bidrag ur förbundskassan, men den visar för hvart år en växande tendens att kunna bära sig själf.

Intet är bättre ägnadt att gifva en föreställning om den fortgående utvecklingen af Förbundets verksamhet än en jämförelse mellan programmet af november 1884 och det arbete, som under hvart af de följande åren blifvit verkställt. Detaljerna meddelas i de särskilda rapporterna, som finnas i det följande intagna. Här må endast några allmänna drag framhållas.

Af de elfva uppgifter, som programmet omtalar, upptogos från början icke mindre än sju. Byrån upprättades, rådgifvare och ombud förvärfvades, såsom redan blifvit omtaladt. Genom aftal med redaktionen af Tidskrift för hemmet förvärfvades rätt att i dennas löpande årgång — den förtjänstfulla tidskriftens sista — få meddelanden om och från Förbundet offentliggjorda. Redan under det första året beslöts utgifvande af en särskild förbundstidskrift, Dagny, hvilken ännu utgifves. I den komité, som af Kongl. Maj:t tillsattes för utredande af frågor rörande den kvinliga ungdomens elementarundervisning, sutto två kvinliga medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet, och till förmån för denna komité insamlades genom förbundsstyrelsen uppgifter från de flickskolor, som åtnjuta statsunderstöd, rörande det sätt, på hvilket deras under de senare åren utgångna elever tillgodogjort sina inhemtade kunskaper. Redan under detta år verkade byrån för kvinnans deltagande i val af stadsfullmäktige inom hufvudstaden. Ett program för

råd och handledning vid hemstudier utarbetades till förmån för »alla kvinnor, hvilka önska vidga sina kunskaper och odla sin intelligens genom regelbundna studier, utan att därför lämna hemmet och åsidosätta sina plikter där». Hemstudiekomitén har sedan dess fortfarande arbetat. Denna gren af Förbundets verksamhet synes emellertid ännu icke hafva tilldragit sig den uppmärksamhet, som den tvifvelsutan förtjänar.

Första året upptogs dessutom något, som icke finnes omtaladt i programmet, nämligen grundläggandet af en sjukkassa för lärarinnor och med dem likställda kvinnor. Förtjänsten af planens utarbetande tillkommer två personer, af hvilka ingendera då tillhörde Förbundets styrelse, nämligen fru Elisabeth Nyström, f. Rosenius, och professor P. G. Rosén. Kassan, hvars verksamhet icke fick börja förrän ett visst antal delägare hade anmält sig, blef i början af år 1887 en verklighet.

Af programmets återstående punkter blef under år 1886 i viss mån en ny upptagen, den som gäller icke allenast öppnandet af nya banor för kvinnans verksamhet, utan ock stegrandet af grundligheten i hennes fackutbildning, i det en ädel gifvarinna åt den första kvinnan, som efter att hafva genomgått elementarläroverk eller inhemtat motsvarande kunskapsmått, vill ägna sig åt barnmorskeyrket, utfäste ett årligt stipendium. Äfven detta år lät något nytt komma till utöfver programmet, i det en komité tillsattes för ordnande af samskolan, vid hvilka Förbundets medlemmar hade tillfälle att samlas för umgänge och tankutbyte.

Det tredje året, 1887, upptogs två nya punkter från programmet. För utredning af frågan om den kvinliga ungdomens husliga uppfostran anordnades en pristäflan. Priset, erhållet genom enskildas frikostighet, skulle utdelas för den bästa insända skriften rörande behovet af undervisning för den kvinliga ungdomen i grunderna för hemmets vård, jämte därtill hörande sysslor, samt en plan för ordnande af en tidsenlig sådan undervisning, afsedd att utbilda antingen endast husmödrar och husliga biträden eller därjämte också tjänarinnor». Priset tilldelades fru Hedvig Haglund i Norrköping. Den ännu viktigare nyheten för detta år är utarbetandet af en plan till insamling af en fond för åstadkommande af studie- och yrkestipendier i syfte att bereda kvinnor utväg till själförsörjning samt början till förverkligandet af denna plan. Arbetet för

bildandet af sådana stipendiefonder, hvilket redan vid Förbundets stiftelse framhålles såsom synnerligen viktigt, har sedan dess gått rastlöst och under ganska allmän tillslutning framåt. Genom frikostighet af en af förbundsstyrelsens medlemmar, fru S. Whitlock, blef styrelsen redan detta år satt i tillfälle att årligen utdela ett stipendium, afsedt företrädesvis för varande eller blifvande lärarinnor, som ännu fullfölja bokliga studier.

För det fjerde året, 1888, finnes en nyhet att anteckna. Med anledning af en framställning från Dansk Kvindesamfund tillsattes en komité för utredande och förbättrande af de förhållanden, som skapas genom den då ständigt växande utflyttningen till Danmark af svenska tjänsteflickor. Noggranna undersökningar af förhållandena inom de områden, från hvilka denna i flera afseenden betänkliga emigration försiggick, hafva blifvit utförda och i tryck meddelade, och har Förbundet för detta ändamål mottagit understöd af allmänna medel. Utvandringen af svenska tjänsteflickor har sedan dess blifvit i ytterst väsentlig mån minskad, och torde Förbundets verksamhet hafva ganska kraftigt bidragit till detta lyckliga resultat.

Det femte årets nyhet är styrelsens beslut, att af Förbundets tillgängliga medel må lån lämnas åt förlags- eller lånesökande kvinnor mot betryggande säkerhet. Detta sätt att främja Förbundets uppgift har under årens lopp visat sig synnerligen lämpligt.

För det sjette året, 1890, förtjänar följande att nämnas. Som nytt område för Förbundets verksamhet upptogs frågan om kvinnans utbildning för trädgårdsyrket. Dräkthereformföreningen ingick detta år såsom fritt arbetande, själfständig sektion i Fredrika-Bremer-Förbundet. En välgörarinna, som icke tillåter sitt namns offentliggörande, skänkte detta år till Förbundet ett belopp af 30,000 kr., hvars räntor skola användas till stipendier åt kvinnor som studera medicin.

Under det sjunde året, 1891, gäfvos yttre tilldragelser anledning till ökad verksamhet å Förbundets sida. Med anledning af Kongl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt flickskolor och af de motioner, som i ärendet väcktes vid årets riksdag, lät styrelsen genom en komité afgifva ett uttalande i frågan, hvilket i tryck utdelades bland riksdagens ledamöter. Då vid posttjänstemannamötet i Sköfde år 1890 ogynnsamma yttranden hade fällts rörande kvinnans arbete i postverkets

tjänst, insamlades af Förbundet från föreståndare för alla rikets postkontor uttalanden rörande det arbete, som vid dess kontor verkställes af kvinliga postbiträden. En redogörelse för de inkomna uttalandena trycktes och spriddes.

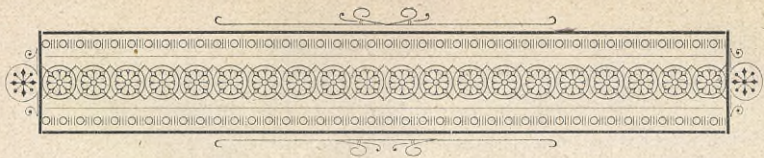
Under åttonde året, 1892, upptogs frågan om utbildandet af sjuksköterskor afsedda för landsbygden. Man ansåg att utbildningen af sjuksköterska kunde förenas med utbildningen af fältskär, och en ny verksamhet öppnades genom anordnandet af kurser för utbildning af s. k. fältskärs-sjuksköterskor. För sjuksköterskeutbildningen var redan på andra håll sörjdt. En särskild komité tillsattes för frågor rörande denna fältskärs-kurs samt sjukvården på landet och i allmänhet anskaffande af sjuksköterskor. Detta år åtog sig förbundsstyrelsen att sätta i gång arbetet för den svenska kvinnans deltagande i utställningen i Chicago.

Efter de mångfaldiga göromål, som verksamheten inom de hittills omtalade arbetsriktningarne medfört, ägnades under det nionde året, 1893, uppmärksamhet åt det föreslagna nya vigselformuläret samt om den verkan den föreslagna nya organisationen af telegrafverkets stat skulle komma att utöfva på de kvinliga telegrafisternas ställning.

Så har arbetet fortgått år efter år, troget och tråget, alltjämt utbredande sig öfver nya områden, som ligga inom gränsen af den från början fastställda uppgiften: en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende. Granskningen af det gångna årtiondets arbete är ägnad att ingifva goda förhoppningar om verksamheten under kommande tider. Må detta kommande arbete blifva underlättadt, dess ökande möjliggjordt genom en ökad tillslutning till Förbundet.

Innan vi skiljas från de genomgångna tio åren, en hjärtlig tack till alla dem, som bidragit till det under dem vunna resultatet, såväl till dem, som stå utom Förbundet, som till dess medlemmar, en tack till en hvar, som bidragit med stort som med smått. Meningen var ju, att Förbundet skulle från alla dem, som hyste intresse för dess uppgift, som med hjärta och hufvud hvar i sin stad arbetade därför, vinna ett samlat arbete med den kraft, som tillkommer ett sådant. I detta samlade, under *en* ledning stående arbete, har äfven det lilla bidraget sin stora betydelse.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå och komitéer.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Hvarje företag, äfven sådana som hufvudsakligen peka mot ideela mål, har en praktisk sida, som ej får förbises. På organisationen beror oftast en idé framgång. Fredrika-Bremer-Förbundets stiftare hade väl betänkt detta, då, jämte de punkter i dess stadgar, där det ideela syftet med den nya institutionen utvecklades, de framlade den plan, hvarpå dessa idéer på det mest tidsenliga och verksamma, för den stora allmänheten bäst tillgängliga sättet, kunde spridas och tillgodogöras. Och bästa sättet att vinna detta mål vore att upprätta ett centrum, där alla trådarna i förbundsmaskineriet skulle sammanlöpa, med andra ord att förskaffa den nya föreningen en egen fast lokal, hvarest dess arbete kunde samlas och verkställas. Tanken om upprättandet af en förbundsbyrå ingick således från första början i stiftarnes plan, ehuru densamma naturligtvis ej med ens till hela sitt omfång kunde realiseras.

Det var julen 1884 som Förbundet tog första steget till förverkligande af denna del af sitt program. I ett par anspråkslösa, för tillfället förhyrda rum meddelades råd vid bokinköp. Detta var uppslaget till den sedermera så omfattande bokgranskningen samt det första offentliga framträdandet af *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå*.

Under första skedet af sin verksamhet förde byrån en tämligen ambulatorisk tillvaro. Ett bord och några stolar,

placerade i ett hörn af Slöjdföreningens stora utställningssal vid Brunkeborgs torg tjänade en tid till expeditionslokal. Här bedrefs dock ett omfattande organisationsarbete; kallelser utfärdades till medlemskap i det nybildade förbundet, medlemsmatrikel, kassaböcker, inskrifningsböcker för arbetsgifvare och arbetssökande upplades. Dock är det först då byrån i april 1885 inflyttat i egen lokal, n:r 19 Lilla Vattugatan, som dess verksamhet kan sägas hafva på allvar begynnnt.

Redan året därpå gjorde sig emellertid behovet af flera arbetskrafter och ökad utrymme i hög grad märkbart. Byråtiden, som förut utgjorde 4 timmar, utsträcktes från kl. 11 f. m. till kl. 4 e. m. Först våren 1888 tillät Förbundets ekonomi byråns förflyttande till en större lokal, i n:r 5 Malmtorgsgatan, en högst behöflig åtgärd, då antalet af de dagliga besöken redan nu växlade mellan 40 och 60. De följande åren har byråns verksamhet och de kraf, som allmänheten på densamma ställer, varit stadd i ständigt stegring. De nya afdelningar, som alltjämt tillkommit, ha för hvarje år kräft flera byråbiträden och vidgadt utrymme. Hösten 1892 inflyttade byrån i i sin nuvarande lokal, 54 Drottninggatan, hvars tämligen rymliga våning redan nu lämnar en ganska knappt tillmätt plats för skötande af de sig ständigt ökande göromålen.

För att för utanför stående klargöra den betydelsefulla roll som byrån intar till Fredrika-Bremer-Förbundet, må här en kort öfersikt af dess uppgifter och arbetsplan meddelas.

En af de viktigaste af dessa uppgifter, är den som byrån fullgör i sin egenskap af att vara en föreningslänk mellan Förbundets olika afdelningar, styrelser och komitéer. Så väl förbundsstyrelsen som dess många utskott och komitéer hafva å förbundsbyrån sina sammanträden och en del af dessa inom lokalen sina vissa arbets- och mottagningstider, hvarigenom de lättare sättas i stånd att meddela och sprida resultaten af sin verksamhet.

Tack vare tillvaron af det fasta arbetscentrum, som Förbundet äger i sin byrå, har detsamma under årens lopp förvärfvat sig prägeln af en officiel institution, som af myndigheter och enskilda vinner allt större erkännande och af dem anlitas i med kvinnans ställning och förhållanden sammanhängande frågor.

För att motsvara de anspråk, som sålunda ställas på densamma, har byrån samlat och ordnat uppgifter, rapporter, statistiker, berättelser, skolprogram, prospekt m. m., som beröra kvinnans förhållande såväl i Sverige som andra länder. Dessa uppgifter tillhandahållas allmänheten på byrån, hvilken äfven muntligen eller skriftligen, så vidt möjligt, lämnar upplysning om hvad som ligger inom olika områden af kvinlig verksamhet. Så har byrån lagt sig vinning om att skaffa sig kännedom om alla de arbetsfält, som stå öppna för kvinnan och att uttänka och verka för nya sådana, lämpade för hennes natur och begåfning.

För kvinnans deltagande i kommunala värf verkar byrån genom att lämna uppgifter om hennes rättigheter härutinnan och sättet hvarpå hon kan göra dessa sina rättigheter gällande. Exempelvis må nämnas, att vid tiden för stadsfullmäktigevalen röstsedlar m. m. finnas framlagda, och meddelas upplysningar om villkoren, sättet etc. för kvinnans begagnande af sin rösträtt.

Utom sin uppgift att lämna upplysningar i ofvan anförda fall och i andra frågor af juridisk eller ekonomisk natur, arbetar byrån på en del olika afdelningar.

En af dem är *platsförmedlingen*, där anmälningar mottagas såväl af arbetssökande som arbetsgifvare inom olika arbetsfält, där den bildade kvinnan kan finna en verksamhet. Så utgör byrån en förmedlare vid anställande af lärarinnor både i hem och skola, i in- och utlandet, kontors- och skrifbiträden, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläderskor, gymnaster m. fl. Denna afdelning är ytterst flitigt anlitad och omfattar, liksom Förbundets verksamhet i öfrigt, hela landet.

År 1889 tillkom en ny afdelning, i det byrån på läkares uppmaning åtog sig att tillhandahålla adresser på sjuksköterskor, såväl för privat sjukvård som för fasta platser å sjukhus, sjukstugor o. s. v. Denna afdelning har från början blifvit så ordnad, att byrån i hvarje fall kan meddela anvisning på sköterska, icke blott duglig utan äfven ledig att genast åtaga sig sjukvård. Genom sammanträffande och samtal med sköterskorna erhålles den inblick i deras sätt och väsen, som spelar en betydande roll vid val af lämplig sköterska; kännedomen om deras kunskaper och verksamhet m. m. erhålles däremot genom skriftliga intyg äfvensom genom af läkare och patienter afgifna omdömen. Att Förbundet, genom att till sin verksamhet lägga

äfvén detta arbetsområde, afhjälpte en länge känd brist, visades genom ett allt lifligare anlitande af byrån vid sjukdomsfall samt genom tacksamma uttalanden af såväl sköterskorna själfva som allmänheten.

Byrån mottager ock förfrågningar rörande juridiska och ekonomiska ärenden. För besvarande af dessa frågor har byrån försäkrat sig om biträde af jurister af erkänd yrkesskicklighet. Bland ärenden, hvilka förekommit, må nämnas: upprättandet af äktenskapsförord, testamenten och gåfvobref.

Förfrågningarna hafva i allmänhet mottagits af byrån, som därefter muntligen eller skriftligen meddelat sig med vederbörande rådgifvare. För att denna gren af Förbundets verksamhet skulle bättre motsvara allmänhetens kraf, har styrelsen ansett en utvidgning af densamma erforderlig och har därför hösten 1894 anmodat en jurist, att å bestämda tider finnas tillgänglig å byråns lokal för att direkt mottaga uppdrag af den rådsökande allmänheten.

Genom byrån skötes ock den lånerörelse, som Förbundet utöfvat sedan 1889. Ändamålet med densamma är, att på välsignelsebringande sätt göra fruktbarande de medel, som tillhöra Förbundets egna fonder (sålunda ej sjukkassans fonder, stipendiefonderna eller andra afdelningars). Såväl förlagslån för praktisk verksamhet som studielån utlemnas.

Dessa lån, för hvilka villkoren ställts så, att de innebära fullt betryggande säkerhet för Förbundet, på samma gång som de för de lånesökande äro bekvämare än lån, som erhållas genom banker, hafva visat sig vara mycket eftersökta. De tyckas ock hafva varit till mycket gagn, och glädjande är att nämna, att de lånesökande varit punktliga och samvetsgranna med sina ränte- och återbetalningar. Antalet utgångna lån var vid 1894 års slut 25 med lånesumman varierande mellan 100 och 150 kronor.

* * *

En skildring af en af byråns arbetsdagar torde gifva den bästa inblicken i dess mångsidiga verksamhet.

Klockan 11 ligger redan en stor post och väntar. Den innehåller ansökningar och betyg från platsökande, anmälningar om platser, redogörelser för gången af redan under förmedling varande platser, förfrågningar om fordringarna för att

blifva sjuksköterska, gymnast, trädgårdsmästare, urmakare, bokbindare m. m., förfrågningar angående pensionskassor och stipendier, bref från ombuden med uppgifter från deras orter, skrivelser från in- och utlandet med frågor angående den svenska kvinnans ställning i socialt och juridiskt hänseende, om Förbundets organisation och verksamhet, uppsatser till hemstudieafdelningen eller skrivelser till andra af Förbundets komitéer.

Posten utdelas till de olika afdelningarne, men under tiden hafva äfven de personliga förfrågningarna börjat inkomma, ty Stockholmsbor, som behöfva vända sig till byrån, föredraga naturligtvis att muntligen få göra sina förfrågningar eller träffa sina uppgörelser. Det är sålunda en jämn ström af kommande och gående. Än är det någon, som vill hos förståndarinnan utbedja sig ett godt råd vid val af yrke för en ung flicka eller göra förfrågan om hur framtidsutsikterna ställa sig på den eller den banan, än är det fråga om någon plats, hvarvid betyg framtagas och genomses, än gäller ärendet inbetalande af medlems- eller prenumerationsafgift, än är det ett viktigt sjukbud, som genast måste expedieras. Telefonen får oupphörligen tjänstgöra. Vid alla skrifborden råder brådska, det gäller att mellan afbrotten hinna med så mycket som möjligt af brefskrifning och andra löpande göromål.

Vid tiden för stadsfullmäktigevalen eller för kyrkostämmorna begagna sig en hel del kvinnor af byråns anvisningar för tillvägagåendet vid utöfvandet af rösträtt. Stundar åter julen är ett af byråns större rum förvandladt till utställningslokal för den rika samling barn- och ungdomslitteratur, som, skänkt af förläggare, blifvit granskad och gillad af bokkomitén.

Att *alla* här uppräknade ärenden icke förekomma på en och samma dag är klart, såväl som att byråns arbete i själfva verket är långt mera mångsidigt och omfattande än hvad som framgår af en öfverblick lik denna. Denna kortfattade öfversikt torde dock i all sin ofullständighet hafva visat att byråns uppgift ej blott är att vara en expeditjonslokal för löpande ärenden utan en medelpunkt, där såväl Förbundets medlemmar som alla kvinnofrågans vänner i hela vårt land kunna påräkna det varmaste förstående och intresse.

Bokkomitén.

De »roliga böckerna» spela, som vi alla veta, en icke obetydlig roll i barnens lif. Så t. ex. hör det ju till jullofvets fröjder att ha många roliga böcker att läsa — först sina egna och så alla sina kamraters och goda vänners. Det är alls ingen obetydlig bokhög, som 10- till 14-åringarna sålunda kunna läsa igenom på en månads tid. Men om alla dessa böcker, som vandra till barnens julklappshögar, veta de äldre ofta ingenting annat än att de äro utkomna till julen. Nu vill man ju icke gärna släppa ut sina barn i s. k. dåligt sällskap, när det gäller umgänge med människor — man vill om möjligt skydda dem för dåligt inflytande. Men när det gäller fantasiens värld, då är man ej så noga; där låter man barnen vistas i godt eller dåligt sällskap, allt efter som det faller sig, utan att man besinnar, huru mottaglig och känslig för intryck barnafantasiens är.

Det var tanken på detta brokiga vimmel af barnböcker, som obehindradt får hålla sitt intåg bland den uppväxande ungdomen, som kom några af Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar att redan under Förbundets första arbetsår gripa sig an med att läsa och kritisera barnbokslitteraturen. Man uppmanade goda vänner och bekanta att hjälpa till med arbetet, och så vandrade barnböckerna ut i vida kretsar för att kritiseras. Man kom därpå tillsammans och jämförde de skriftligt afgifna bokomdömena. Men man fann emellertid snart, att skulle arbetets resultat hafva något bestående värde, så borde ett mindre antal personer bilda en komité, hvars mål skulle vara att granska barn- och ungdomslitteraturen. Man trodde sig på detta sätt vinna större enhet och reda i arbetet. På samma gång var man öfvertygad om, att en sådan komité skulle komma att arbeta under en starkare ansvarskänsla, än hvad som kunde vara förhållandet om ansvaret var fördeladt på många. Så bildades redan 1886 *Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité*, som sedan oafbrutet arbetat i syfte att kunna gifva råd och upplysningar vid inköp af barn- och ungdomslitteratur. Komitén har varit sammansatt af representanter för såväl hemmen som skolorna; den har sålunda nästan uteslutande bestått af personer, som haft tillfälle att lefva bland barn och ungdom och därigenom kunnat göra sig förtrogna med barnens uppfattning af hvad som är godt och roligt inom litteraturen. Komiténs egen me-

ning har alltid varit, att det, som skall bjudas barnen, bör vara friskt och sundt som den ofördärfvade barnanaturen själf och därjämte äga den fägring, som kan fångsla det för intryck mottagliga barnasinn.

»Endast det bästa är godt nog åt barnen» är ett godt gammalt slagord, som komitén gärna önskade att skriva på sin fana, om den ej fruktat att snart få erfara, att »det bästa ofta är fiende till det goda». Den har därför trott sig vinna större resultat af sitt arbete genom att följa den principen att endast förkasta det afgjort dåliga, medelmåttiga eller tråkiga, än genom att endast godkänna mästerverken i barnbokslitteraturen. Vid granskningarna ha icke blott böckernas innehåll utan ock den form, hvori detta framlägges, d. v. s. språket, kommit under beaktande. Särskildt ha rika tillfällen erbjudit sig att påpeka de många dåliga öfversättningarna. Glädjande är det att kunna konstatera, att dessa med åren blifvit allt fåtaligare.

Komiténs arbetsordning har naturligtvis fått rätta sig efter den utkommande litteraturens ebb och flod. Vid jultiden under den stora stormfloden har arbetet varit ganska strängt och brådskande. Stode det i komiténs makt att inskränka denna stormflod, så skulle den anse mycket vara vunnet, ty liksom de dåliga böckerna förskämma barnens smak, så bidrager den brokiga mängden till att blasera och förytliga dem. Några få goda böcker kunna bli barnens goda vänner, inför den stora massan stå de likgiltiga. Under vintermånaderna sammanträder komitén minst en gång i månaden för öfverläggningar och inkomna ärendens behandling. Komitén har haft att glädja sig åt talrika bevis på allmänhetens förtroende; så har till densamma inkommit förfrågningar angående upprättande af skolbibliotek (såväl för folkskolor som högre skolor) arbetarebibliotek, läsecirklar m. m. Från utlandet ha ingått förfrågningar om lämplig öfversättningslitteratur.

Resultatet af komiténs arbete, hvad bokgranskningen angår, finnes att tillgå på Förbundets byrå i form af tryckta listor, som innehålla förteckning på lämplig barn- och ungdomslitteratur. I Dagnys sista häfte före jul ha under de 5 sista åren förekommit utförliga bokgranskningar. Dessa granskningar ha i separataftryck spridts i vida kretsar, ej blott till enskilda personer utan ock till Förbundets ombud, skolor, tidnin-

gar, bokhandlare i hufvudstaden och landsorten m. fl. Komitéen har icke blott sysselsatt sig med den s. k. nöjesläsningen, utan ock på sina listor upptagit sådana böcker, som kunna vara lämpliga för den mognare ungdomens själfstudium, såsom t. ex. goda böcker för det historiska, geografiska och naturhistoriska studiet.

Af erfarenhet veta vi, att man ofta ej tillräckligt beaktar, för hvilket åldersstadium en barnbok bäst passar. Hvem af oss har ej t. ex. varit med om att undrande fråga sig själf, hvad för sorts böcker man egentligen skall bjuda 14- och 15-åringarna — dessa flyttfågelsnaturer, som alltid äro ute och späja efter nytt land. Det resultat man vanligen kommer till är, att de redan läst just de böcker, som nu skulle passa dem bäst. »Fältskärens berättelser» t. ex. ha de redan läst vid 11, 12 års ålder — och så få 14-åringarna börja med exempelvis Marlitt, Molly Bawn eller Heimbürg. Vi tro, att lika viktigt som det är att gifva de unga endast god läsning, lika viktigt är det att gifva dem just den goda läsning, som är lämplig för deras ålder. Hvarför skola de små barnen så tidigt förjagas ur sagans förtrollade land och drifvas till snusfornuftighet och onatur? Och hvarför skall ungdomen, i st. f. att i litteraturen umgås med verkligt stora, ädla och sunda personligheter, föras in bland de underhaltiga romanernas uppstyltade hjältar och hjältinnor? Till råd och hjälp för dem af ungdomens vänner, som vilja beakta nödvändigheten af att gifva de unga icke blott goda böcker och dessa i lagom mängd, utan ock inse viktigheten af att dessa böcker gifvas dem i rättan tid, har komiten på sina listor utsatt det åldersstadium, för hvilket en bok anses passande.

Boklistorna upptaga äfven förteckning på god utländsk litteratur (norsk, dansk, tysk, engelsk och fransk). Komitéens arbete har i hög grad underlättats genom hrr bokförläggares friskostighet och tillmötesgående. Fredrika-Bremer-Förbundet har nämligen som gåfvor emottagit nästan alla de barn- och ungdomsböcker, som utkommit vid jultiden. Komitéen, som under de första åren af sin verksamhet endast hade Fredrika Bremer-Förbundets ungdomslitteratur under sin vård, har under de senare åren utvidgat sin verksamhet, så att Förbundets ganska betydliga boksamling nu i sin helhet står under komitéens vård.

I Förbundets lokal har under de närmaste veckorna före jul allt sedan 1886 för allmänheten anordnats en utställning af barnlitteraturen. En hvar, som önskar att taga reda på denna utställning och taga del af årets bokgranskningar samt, om så önskas, få muntliga råd och upplysningar af komiténs sekreterare, är vid denna utställning en välkommen gäst.

Komitén har två gånger varit i tillfälle att, tack vare aktiebolaget P. A. Nordstedts stora frikostighet, kunna anordna pristäflan för barn- och ungdomsböcker. Två pris à 100 kr. och ett à 300 kr. ha utdelats.

Komiténs högsta önskan är, att vikten af dess arbete måtte i de svenska hemmen allt mer och mer beaktas, så att den må kunna räkna på förstående och sympati bland ungdomens vänner och målsmän i hem och skola. Det är ju ytterst i vår svenska ungdoms tjänst, som komitén utför sitt arbete.

Hemstudiekomitén.

Hemstudie-idéen upprann först hos de praktiska anglosaxiska folken. Strax i början af 1870-talet tog den gestalt i företag, som såväl i Amerika som i England snart rönt en lysande framgång. »Society to encourage Studies at Home» i New-York, stiftadt 1872, med syftemål »att vänja unga kvinnor vid att använda någon ringa del af dagen till systematisk och grundlig läsning», meddelade redan efter en tio-årig tillvaro undervisning åt öfver ett halft tusental lärjungar årligen. »Chautauqua Literary and Scientific Circle» vann ännu snabbare tillslutning. Likartadt var förhållandet i England. Den skriftliga undervisning, som Newnham College i Cambridge anordnade för unga kvinnor och som äfven kunde utgöra förberedelse för vissa examina, anlätades med ifver af ett årligen växande lärjunge-antal. Försök i samma riktning gjordes då äfven på andra håll. Så anordnade t. ex. det stora läroverket för flickor i St Georges Hall i Edinburgh vid de högre klasserna parallellkurser, där undervisningen sköttes uteslutande medels korrespondens. Och här som öfverallt visade det sig, att dessa hemstudie-kurser kommo ett djupt och allmänt känt behof till mötes.

När uppmärksamheten i Sverige först riktades på det nya studiesättet — det var genom en artikel i Tidskrift för hemmet 1878 om hemstudierna i Amerika — syntes det mången väl ägnadt att omplantera i svensk jordmån. Det vore något, som kunde lämpa sig för kunskapssökande kvinnor, särskildt för unga flickor efter skolåldern, hvilkas intellektuella utveckling efter den tidpunkten ofta lämnas vind för våg. Det vore ett sätt att leda dem till själfständiga studier.

När Fredrika-Bremer-Förbundet stiftades, uppsatte det därför på sitt program äfven anordnandet af *hemstudier för kvinnor*. Redan hösten 1885 såg det sig i stånd att börja sin verksamhet på detta fält, sedan plan för densamma föregående år uppgjorts och en komité blifvit tillsatt. Planen utarbetades efter noggrant studium af hemstudie-rörelsen i utlandet, förnämligast på grundvalen af Edinburgh-kursernas program. Men för att kunna räcka en hjälpsam hand åt så många som möjligt, uppställde Förbundet inga villkor med afseende på ålder eller art af underbyggnad. Tillfälle bereddes hvarje kvinna med vanlig skolbildning att erhålla vare sig råd eller fortsatt ledning för studier på egen hand.

De nybildade kurserna började snart anlitas, och lärjungeantalet har, med något enda undantag, årligen, om än långsamt, ökats. Modersmålet och främmande språk hafva företrädesvis studerats. Flera lärjungar hafva, sedan de genomgått en kurs, omedelbart fortsatt med en ny — ett bevis för den nytta de funnit sig hafva däraf. Också har komitén varit mycket angelägen att på bästa möjliga sätt anordna dessa kurser. Den har, under sin fortsatta verksamhet, nedlagt mycken möda på utarbetande af bestämda kurser och detaljerade arbetsplaner för flera olika ämnen.

Då antalet af dem, som begagnade sig af kurserna, detta oaktadt ej blef så stort, som man kunnat vänta, vidtogos åtskilliga åtgärder för att göra idén mera känd. Komiténs nitiska ordförande verkade i detta syfte redan genom föredrag vid Förbundets första årsmöte och artiklar i de tidigare årgångarne af Dagny. Dessutom hafva uppsatser i ämnet flera gånger införts i tidningarne, och detaljerade uppgifter om hemstudiekurserna skickats till alla högre läroverk för flickor.

På dessa läroverk kommer en vidsträcktare utveckling af hemstudie-idén att i väsentlig mån bero. Ju bättre undervis-

ningen i skolan varit skött, dess mer intresserad är den unga flickan för fortsatta studier, då hon lämnar densamma. Men hon har dock i allmänhet för liten självständighet och förmåga af initiativ för att på egen hand kunna utarbета en studieplan och följa den. Är hennes hem på landet, där tillfälle till lektioner saknas, blir hennes intellektuella utveckling som oftast hämmad af brist på sund näring. Ett medel att förebygga detta äger skolan i hänvisningen till hemstudiekurserna.

Redaktionskomitén.

Tanken på utgifvandet af ett eget organ med uppgift att föra Förbundets talan, är lika gammal som Förbundet själf. I öfverensstämmelse med den punkt i Förbundets stadgar, som påbjuder, att för dess ändamål måtte verkas genom pressen, har också dess styrelse från första året af sin verksamhet arbetat på att få en förbundsskrift till stånd, genom hvilken redogörelser för Förbundets verksamhet kunde spridas och de frågor behandlas, som falla inom Förbundets syften.

Ett företag af denna art kräde emellertid en uppoffring af kapital, som den unga föreningen näppeligen kunde ikläda sig. Under det första året af sin tillvaro hade den därför förvärfvat sig rätt att få sina meddelanden redigerade och tryckta i Tidskrift för hemmet. Men då uppgörelsen med denna tidskrift gällde endast för år 1885, förenade sig ett antal af för saken varmt intresserade förbundsmedlemmar om insamlande af medel, som skulle möjliggöra upprättandet af en självständig tidskrift. Den sålunda på frivillighetens väg insamlade summan utgjorde det förlagskapital, tack vare hvilket företaget redan följande år kunde komma till stånd. År 1886 utsände *Dagny*, organ för Fredrika-Bremer-Förbundet, sitt första häfte. Utgörande en omedelbar fortsättning af Tidskrift för hemmet, hvilken efter ett 29-årigt välsignelserikt arbete i upplysningens tjänst, med ofvanstående år nedlade sin verksamhet, kunde *Dagny* redan från första början af sitt framträdande glädja sig åt varma sympatier från allmänhetens sida. Utan att uteslutande vara en fack-tidskrift, då i publikationens plan äfven ingår behandling af ämnen af allmänare socialt och litterärt

innehåll, har Dagny som sin förnämsta uppgift satt den att bevaka kvinnans högre intressen, hvarföre Fredrika-Bremer-Förbundets organ kan sägas fylla rollen af kvinnofrågans målsman inom svenska pressen.

Under de tre första åren af dess verksamhet stod tidskriften under ledning af Tidskrift för hemmets skickliga och mångfarna redaktris, fru S. Adlersparre född Leijonhufvud. Då emellertid fru Adlersparre i följd af försvagad hälsa afsade sig uppdraget, har hon likväl, så långt hennes tid och krafter det tillåtit, deltagit i redaktionskomiténs arbete och riktat tidskriften med många bidrag af högt värde.

Hvad Dagnys plan och uppställning beträffar, ha därvid under årens lopp inga väsentliga förändringar vidtagits. Endast har den första benämningen af »månadsblad» förändrats till den af »tidskrift», ett namn mer förenligt med publikationens natur.

Tidskriftens redigering är öfverlåten åt en af Förbundet utnämnd redaktris jämte en likaledes af Förbundet utsedd redaktionskomité. Den senares uppgift är att öfva kontroll öfver att intet mot Förbundets idéer stridande i dess tidskrift inflyter. För öfrigt äger redaktrisen full frihet att besluta angående tidskriftens innehåll, dock under förbehåll, att uppsatser, hvilka beröra viktigare principfrågor, skola inför redaktionskomitén föredragas, innan de i tidskriften intagas. Komitén sammanträder på kallelse af redaktrisen en gång under hvar och en af de månader, Dagny utkommer.

Dagny utgår med 8 häften per år om 2 tryckark för näfte. Dock förekommer nästan som regel öfverark, hvarför utan en del bilagor gratis utdelats till prenumeranterna. Dagnys ständiga upplaga utgör 1000 ex. Första häftet af hvarje årgång, hvilket utsändes som profnummer, tryckes i en upplaga på 2000 ex. Distribuering, annonsering och öfriga med utgifningen sammanhängande åligganden ombesörjas genom Förbundets byrå.

Den kostnad af ett par hundra kronor årligen, som tidskriften tillskyndar Förbundet, må väl synas obetydlig i jämförelse med den reela vinst, som en egen organ tillför det samma.

Till detta vinstkonto må hänföras, att alla meddelanden rörande Förbundet publiceras i Dagny, att de nya frågor,

som detsamma ställt på sitt program, inom Dagnys spalter upptagits till utförlig granskning och utredning, att dess årsberättelse såsom tidskriftens bilaga spridts till Förbundets medlemmar, med ett ord, att tack vare sin tidskrift Förbundet kunnat bringa till såväl sina medlemmar som till allmänheten en närmare kunskap om dess verksamhet och syften. Dessutom har Dagny utgjort en föreningslänk mellan Fredrika-Bremer-Förbundet och andra för samma mål verkande associationer i en stor del af den civiliserade världen, i det hon trädte i byte af kvinnotidskrifter med Norge, Danmark, Finland, Tyskland, Österrike, England, Frankrike, Schweiz, Belgien och Amerika. Dessa publikationer stå till förbundsmedlemmarnes förfogande å förbundsbyrån. Äfvenså är Dagny den förmedlare tack vare hvilken Förbundet kunnat rikta sitt bibliotek med en god del af vår inhemska dagliga och periodiska press förnämsta alster.

En utförligare redogörelse för Dagnys verksamhet under de förflutna åren tillåter ej en komité-berättelses knappt tillräckliga utrymme. I de ord »till våra läsare» hvarmed Dagny inledde sin tionde årgång, lämnades en exposé af tidskriftens innehåll, särskildt framhållande de uppsatser, hvilka för kvinnofrågan ägt en mer vidtomfattande betydelse. Till denna återblick hänvisas härmed. De löften, som innehölls i de »inledningsord», hvarmed tidskriften vid sitt första uppträdande hälsade sina läsare hafva, det är dess ledares förhoppning, i någon mån blifvit infriade. Ty har det städse varit Dagnys sträfvan att, ställande dessa ord sig till efterrättelse, »värna åt kvinnan och hennes verkningskrets allt det bästa af förgångna tidens arf, att vara henne behjälplig att förverkliga de reformer, som föregående decennier medfört, samt att bereda henne för de stora och gagnande uppgifter, som den nyaste tiden förelagt henne».

Samkvämskomitén.

På grund af tid efter annan ingångna förfrågningar från många förbundsmedlemmar, huruvida ej styrelsen ville gå i författning om anordnandet af enkla samkväm, där tillfälle till tankeutbyte kunde beredas Förbundets medlemmar, tillsatte

styrelsen på hösten 1886 en komité, som skulle äga att verka härför. Komitén har sedan dess ett par gånger årligen ordnat samkväm och dess sträfvan har gått ut på, att medelst omväxlande och tilltalande underhållning göra dessa så angenäma som möjligt och bringa till stånd ett innehållsrikare umgängeslif. Stor vikt har sålunda alltid fästats vid den musikaliska delen af samkvämsprogrammet, och komitén har härvidlag haft att påräkna den mest tillmötesgående medverkan från såväl artister som amatörer. Ett föredrag, behandlande något ämne af socialt, litterärt, etiskt eller estetiskt intresse har äfven ingått i underhållningen och mången framstående vetenskapsman eller talare har illustrerat Förbundets samkväm.

Komiténs medlemmar ha utöfvat värdskapet vid samkvämen, och gästerna, som utgjorts af Förbundets ledamöter och medlemmar af deras familjer, hafva samlats, de första åren i Frimurarordens lokal, sedermera i Hôtel Continentals festväning, som ofta vid dessa tillfällen pryddts med någon liten vacker utställning af alster från konstens eller konstslöjdens område. För bestridande af omkostnaderna för supén m. m. har hvarje deltagare erlagt en ringa inträdesafgift.

Sjukkassan.

Nyttan af själfhjälps i dess olika former har i vårt land mer och mer blifvit erkänd och uppskattad inom olika områden. Vid tiden för Fredrika Bremer-Förbundets stiftande saknades emellertid ännu tillfälle för den bildade kvinnan, som arbetar för sitt eller de sinas uppehälle, att bereda sig hjälp under sjukdomens dagar. För att motsvara detta behof och fylla denna brist hade därför Förbundet ställt på sitt program bildandet af en sjukkassa för lärarinnor och med dem likställda kvinnor. Plan för ett dylikt företag uppsattes af sakkunniga personer, stadgar utarbetades och antogos, och redan 1885 upprättades *Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa*, ehuru densamma först i maj 1887, sedan det i stadgarne bestämda antalet af 150 medlemmar antecknats, konstituerade sig och trädde i verksamhet.

Kassans ändamål är att lämna penningunderstöd åt de delägare, som af sjukdom äro oförmögna till arbete. Tillträde

till kassan äga lärarinnor och kvinnor, hvilkas verksamhet och lefnadsställning med afseende å sjuklighetsförhållandena ej äro ogynnsammare än lärarinnans. Årsafgiften växlar mellan 12—17 kr., beroende på åldern vid inträdet. Sjukhjälp har utgått med 1: 50 om dagen för en tid af högst 13 veckor om året.

Glädjande att konstatera är, att det tillfälle till själfhjälp, som på detta sätt erbjudes den till sitt eget arbete hänvisade kvinnan, allt mer och mer uppskattas. Medlemsantalet har med hvarje år ökats och utgjorde vid 1894 års slut 238 personer. Sedan kassans början hafva 45 medlemmar genom dödsfall eller af annan anledning utgått därur. Under de år sjukkassan ägt bestånd har vid 339 tillfällen sjukhjälp till ett belopp af kr. 14,732: 45 lämnats till 140 medlemmar för sammanlagdt 10,430 dagar. Särskildt under den svåra influenzaepidemien 1892 anlätades kassan i hög grad.

År 1893 blef sjukkassan inregistrerad och åtnjuter däri- genom ett litet årligt statsbidrag. Af flera välvilliga gifvare har kassan vid olika tillfällen fått emottaga ej obetydliga gåfvor (uppgående sammanlagdt till kr. 1,719: 08), så mycket behöfligare som sjuklighetsprocenten bland delägarne i allmänhet varit större än enligt gjorda beräkningar. Sjukkassan förvaltas af en af Fredrika-Bremer-Förbundet godkänd, ehuru själfständigt arbetande styrelse, bestående af 5 medlemmar jämte 3 suppleanter. Dess expedition skötes af därtill särskildt utsedda personer och hålles öppen en gång i veckan. Dessemellan expedieras förekommande göromål från byrån. I april hvarje år hålles särskildt årsmöte, då bl. a. styrelsens och revisorernas berättelser föredragas. Kassans kapital utgjorde vid 1894 års slut 7,009 kr.

Ofvan anförda siffror utgöra i och för sig det mest talande bevis för nyttan och välsignelsen af en institution af denna art. Den sjukhjälp, som erhållits har, för mer än en under sjukdomens dagar utgjort den enda inkomsten. Med glädje har Förbundet därför sett denna gren af sin verksamhet gå framåt, och är det att hoppas, att hvarje bildad kvinna i vårt land, beroende af sitt arbete, allt mer och mer skall känna det som ett behof, ja som en plikt, att under hälsans dagar med omtänksamhet och klokhet sörja därför, att den tid at sjukdom, som näppeligen någon torde kunna undgå, någorlunda bekymmerfritt må kunna motses. Och skulle det fast otroliga

inträffa, att man aldrig behöfver anlita kassan om sjukhjälp, må man då gärna offra sin tacksambhetsgärd för åtnjuten hälsa till förmån för dem, som ej äro lika lyckligt lottade. Ty däri ligger det stora i associationens idé, att på samma gång, som man hjälper sig själf, hjälper man äfven andra. Säkert är, att bättre besparing ej kan göras, än att genom en tillfällig penninguppoffring betrygga sin framtid.

Stipendiekomitén.

»Arbetsduglighet» har i vår tid blifvit nästan ett slagord. Vi veta, att endast den, som på ett eller annat område verkligen är duglig till arbete, kan med hopp om framgång taga upp kampen för tillvaron. Denna kamp kan understundom vara ganska hård ej minst för den unga obemedlade kvinnan.

Tanken på att kunna räcka en hjälpsam hand till kvinnor, som vilja utbilda sig till en dugande kraft på något visst arbetsområde, men själfva härtill sakna de pekuniära medlen, har hos Fredrika-Bremer-Förbundet gifvit anledning till stiftandet af *stipendiefonder för kvinnor*.

Saken var af fru Sophie Adlersparre förberedd såväl i Tidskrift för hemmet som i Dagny genom uppsatserna »*Om yrkes- och studiestipendier för flickor, i syfte att gifva dem utväg till själf försörjning*» samt »*Statistiken och Stipendiefonder för kvinnor*». Dessa uppsatser spriddes vidare genom talrika separataftryck och framhöllo på ett synnerligen öfvertygande och belysande sätt behovet af stipendier för kvinnor.

Intresset för frågan var på detta sätt väckt i vida kretsar, och år 1887 nedsatte Fredrika-Bremer-Förbundet sin *Stipendiekomité*.

Med fog kan man ju säga, att den tanken, att vårt lands döttrar hafva samma rätt som dess söner till själf försörjning, ännu ej till fullo genomträngt det allmänna rättsmedvetandet. Huru mycket lättare är det ej t. ex. för en yngling än för en flicka att beträda den väg, som leder till verkligt oberoende. Att i någon mån söka bidra till utjämnandet af dessa orättvisor hör naturligen till de uppgifter, Fredrika-Bremer-Förbundet satt sig före.

Den uppmärksamme iakttagaren kan dock ej undgå att finna, det de förvärfssökande kvinnorna vid val af arbete ensidigt kasta sig öfver några få verksamhetsgrenar, under det att åtskilliga synnerligen lämpliga äro förbisedda eller med fördom betraktade. Denna ensidighet inverkar menligt på såväl mäns som kvinnors löneförhållanden i allmänhet. Förbundet hoppas, att i sina stipendier få ett verksamt medel, hvarmed i någon mån berörde ensidighet vid val af lefnadsbana bör kunna motarbetas och afhjälpas.

Syftet med Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier är att understödja obemedlade unga kvinnor, som efter genomgången elementarskole- eller högre folkskolekurs önska att vid högskola eller seminarier, vid hushålls-, sjukvårds-, slöjd- och handtverkskurser, vid anstalter för inlärande af mejerihandtering, trädgårdsskötsel o. dyl. förskaffa sig kunskaper och färdigheter.

Behovet af stipendier för kvinnor gör sig särskildt i vår tid kännbart, ty förutom skärpta fordringar på arbetsskicklighet och kunskaper, fordrar tiden likaväl af kvinnan som af mannen, att hon genom eget ärligt arbete skall förvärfva sitt lifsuppehälle. Kvinnornas stora öfvertalighet utesluter dessutom en ganska stor procent från möjligheten att blifva försörjda genom äktenskaps ingående.

Under det staten genom afgiftsfri undervisning och enskilda personer genom stipendiedonationer, uppgående till flera millioner kronor, för den manliga ungdomen underlättat förvärfvandet af kunskaper och yrkesskicklighet måste för den kvinliga ungdomen oftast erläggas dyra skolafgifter, med få undantag finnas ej heller för dem några stipendier tillgängliga.

För att från den stora allmänhetens sida kunna påräkna intresserad medverkan för åstadkommandet af yrkes- och studie-stipendier för kvinnor, har stipendiekomitén genom att tillämpa associationens idé lyckats vinna ett stort antal ombud, spridda i olika delar af landet från Norrbotten till Skåne. Alla dessa samverka för att upptaga årsbidrag från 1 t. o. m. 5 kronor till den s. k. *Allmänna stipendiefonden*, en för hela landet gemensam fond, i hvilken hvarje län med hänsyn till storleken af sin kapitalinsats, när denna insats uppgår till 5,000 kronor eller därutöfver, äger att af räntan utfä stipendier åt sitt läns döttrar. Insatser hafva lämnats från 21 af Sveriges län.

Allmänna stipendiefonden har äfven en s. k. fri afdelning, uppkommen genom gåfvor, gifna utan villkor att tillfalla något visst län eller att användas för af gifvaren bestämdt ändamål. Till denna afdelning har sålunda öfverlämnats frikostiga gåfvor af drottningen, hertiginnan af Dalarne m. fl. Hit hafva äfven följande större gåfvor lämnats af D. Carnegie kr. 10,000, af framlidna fru Fredrika Linnell kr. 10,000, af »Onämnd» kr. 5,000, dessutom har fröken Ellen Bergman hit öfverlämnat kr. 900; därjämte har afdelningen att motse från fröken Bergman en större testamentarisk disposition.

För att väcka ett lifligare intresse för och påskynda Allmänna stipendiefondens färdigbildande har stipendiekomiténs sekreterare inför större och mindre inbjudna kretsar i olika delar af vårt land lämnat redogörelse öfver såväl Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet i dess helhet, som ock om syftet med dess stipendier. 32 föredrag hafva sålunda hållits inför ett åhörareantal af sammanräknadt omkr. 4,000 personer. Som en följd häraf hafva 21 lokalkomitéer bildats med uppgift att arbeta för länsinsatsernas ökande i Allmänna stipendiefonden. För det goda resultatet af stipendiekomiténs verksamhet i landsorten står komitén, såväl som Förbundet i sin helhet, i tacksamhetsskuld till den lokala pressen å de orter där föredragen hållits, i det denna i sympatiska artiklar i vida kretsar spriddt kännedom om Förbundets syfte och dess olika verksamhetsgrenar.

Förutom Allmänna stipendiefonden, för hvilken här ofvan redogjorts, hafva äfven tvenne större enskilda stipendiedonationer till Förbundet öfverlämnats, nämligen en af anonym gifvare år 1890 stiftad *Stipendiefond för kvinnor som studera medicin*. Det skänkta kapitalet utgör 30,000 kronor, hvaraf räntan årligen utgår i 2 stipendier å 500 och 400 kronor; dessa stipendier hafva redan utdelats under 3 år, besparade räntemedel afsättas till bildande af ett resestipendium åt praktiserande kvinlig läkare. Vidare hafva vi att omtala *Ellen Bergmans Släktstipendiefond* med ett kapital af 50,000 kr., hvaraf afkastningen tills vidare utgår som lifränta åt donator, men skall efter hennes död användas till yrkes- och studiestipendier åt kvinliga ättlingar efter gifvarinnans föräldrar inom ett visst antal släktled.

Samtliga Förbundets stipendiefonder uppgingo vid 1894 års slut till ett belopp af 169,401 kr. 13 öre, hvaraf 86,493,¹² tillhöra *Allmänna stipendiefonden* och 82,908 *Donationsfonderna*.

Som arbetet inom Förbundets stipendie-institution, som tog sin början år 1887, numera är ganska omfattande så verkställes det på 3 afdelningar:

- a) *Stipendiekomitén*, som har till uppgift att organisera insamlingen af bidrag till fonderna, att utarbeta förslag till stadgar och reglementen för institutionen, vidare att förbereda alla i sammanhang med stipendieutdelningen stående ärenden.
- b) *Förvaltningsstyrelsen*, som placerar och förvaltar fonderna.
- c) *Valnämnden*, som granskar inkommande ansökningar och utser stipendiater.

Samtliga förtroendepersoner, som utföra arbetet inom de ofvannämnda afdelningarne, utses af Fredrika-Bremer Förbundets styrelse, som äfven fastställer alla för institutionen gällande stadgar och reglementen samt utser revisorer för fonderna.

En återblick på den här i korthet lämnade redogörelsen för Förbundets stipendie-institution visar, att stipendiekomiténs verksamhet inom densamma hittills väsentligast varit af förberedande art. De gångna sju åren innefatta kanske dock det betydelsefullaste skedet i institutionens historia, nämligen dess grundande.

För detta står allmänheten i tacksamhetsskuld hos de af Förbundet utsedda män och kvinnor, som med aldrig svikande offervillighet ägnat tid och krafter åt ledningen af företaget, vidare till ombud och lokalkomitéer, som inom de olika länen hvar på sin ort med nit och intresse samverkat för stipendiekomiténs ändamål. Man har grundad anledning att hoppas, att då de första länsstipendierna år 1896 utdelas, för att snart följas af flera, det ej skall dröja allt för länge, innan hvart och ett af Sveriges län har yrkes- och studiestipendier att bjuda sina unga döttrar.

Framtidens män och kvinnor tillhöra det sedan att med gåfvor och donationer bygga vidare på den lagda grunden, så att stipendie-institutionen må få en allsidigare och rikare utveckling till gagn för landets kvinnor och genom dem äfven blifva till gagn för familj och samhälle.

I sammanhang med ofvanstående berättelse rörande Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiekomité må här bifogas en kort redogörelse för användande af en del gåfvor, som ställts till Förbundets förfogande med af gifvarne fastställda villkor.

Så erhöll Förbundet år 1887 af fru S. Whitlock en summa af 3000 kr. hvaraf räntan hvarje år utgått under namn af *fru Whitlocks stipendium*, företrädesvis åt kvinnor, som studera till lärarinna.

År 1889, 1890, 1891 kunde Förbundet, tack vare en enskild gifvares frikostighet, tilldela ett understöd af 300 kr. årligen åt bildad kvinna, som gjort barnmorskekallet till sin uppgift.

För genomgående af hushållsskola har likaledes genom Förbundet åren 1892 och 1893 utgått tvenne stipendier å 150 kr. hvardera.

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden.

Under de senaste årtiondena hafva hvarje vår från rikets södra provinser tjänstflickor i stora skaror begifvit sig till Danmark för att, lockade af högre arbetspriser än som i hemorten kunnat erbjudas, vinna anställning såsom hvitbetsplockerskor, ladugårdspigor eller tjänarinnor i städerna.

Af all den utvandring, som äger rum från vårt fädernesland, torde emellertid ingen hafva medfört jämförelsevis så skadliga följder som denna. Betungade med hårdt arbete, utan huld eller skydd i det främmande landet, utsatta för alla slags frestelser och betraktade med ringaktning af landets egen befolkning, hafva många af de unga kvinnorna råkat i elände, hvarefter flertalet återvändt eller återsändts till fädernehemmet. Af de 455 kvinnor, som under åren 1876—1880 efter slutadt arbete vände tillbaka till Kronobergs län, hafva sålunda, för att anföra ett exempel, ej mindre än 56 genast fallit fattigvården till last, samt 142 antingen åtföljts af oäkta barn, varit dömda för groft brott, beryktade för osedlig lefnad eller befunnit sig i liknande bedröfliga omständigheter.

En af de förnämsta orsakerna till de utvandrade tjänstflickornas sorgliga öde var ännu på 1880-talet den verksamhet, som öfvades af de samvetslöse innehafvarne af en del kommissionskontor i Köpenhamn. Dansk Kvindesamfund fäste först Fredrika-Bremer-Förbundets uppmärksamhet på dessa förhållanden, och närmast af denna anledning tillsatte Förbundet den 16 febr. 1889 den komité, för hvilken här lämnas redogörelse.

Komiterades första åtgärd, sedan de föranstaltat om en undersökning för att erfara, från hvilka församlingar utvandringen ägde rum, var att i skrivelser till dessa församlingars presterskap, med iramhållande af utvandringens sorgliga följder, anhålla, att, där deras förmaningar och varningar visat sig fruktlösa, till utvandrerskorna utdela exemplar af medsända anvisningskort till det af Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn grundlagda af myndigheterna godkända kommissionskontoret för kvinnor, i förhoppning att de på detta sätt måtte undgå de fördärfbringande kommissionärerna. Af inhemtade underrättelser har det visat sig, att dessa anvisningskort flitigt begagnats och sålunda uppfyllt sitt ändamål.

För att ännu kraftigare uppträda mot utvandringen och för att söka inverka på de unga kvinnorna, innan de fattat sitt för dem så ofta olycksbringande beslut att lämna fädernejorden, ansågo komiterade lämpligt, att genom utsändandet af smärre skrifter, belysande utvandringens följder, låta andra flickors sorgliga erfarenheter tjäna såsom varnande exempel, hvarvid, för att dessa skrifter måtte verka rätt kraftigt och med öfvertygelsens hela styrka, de i dem förekommande skildringar, borde vara hemtade ur det verkliga lifvet i flickornas egen hembygd.

För att samla det härför erforderliga materialet samt för att närmare lära känna utvandringen, dess orsaker och följder, företog en af komiténs ledamöter, fröken Gertrud Adelborg, under 6 veckor i slutet af år 1889 en resa genom de af utvandringen företrädesvis hemsökta trakterna, eller gränsbygderna mellan Småland å ena sidan samt Blekinge och Skåne å den andra, äfvensom till utvandringshamnarne i Sverige och Köpenhamn. En redogörelse för denna sin färd har fröken Adelborg framlagt i Förbundets tidskrift Dagny för år 1890, till hvilken här torde få hänvisas. Denna redogörelse spreds i sårtryck till rikets sydligare län och utdelades äfven i Dan-

mark för att befordra den där pågående agitationen mot de icke autoriserade kommissionskontoren, hvilken ledde till det lyckliga resultat, att dessa kontor nu blifvit i Danmark förbjudna.

Det rikhaltiga material till belysning af utvandringens följder, som af fröken Adelsborg insamlades, har begagnats vid författandet af de 8 småskrifter af nyss omnämnd beskaffenhet, hvilka under de senast förflutna åren, vanligen i upplagor af 1,500 exemplar, blifvit utdelade till de unga kvinnorna i de församlingar, därifrån utvandringen mera reguliert äger rum.

Att utvandringen af svenska tjänstflickor till Danmark under de senare åren i betydande mån aftagit, därom vittna såväl de officiella utvandringssiffrorna som erhållna underrättelser från de svenska utvandringssentra; därom vittnar ock den omständighet, att de danske arbetsgifvarne, då tillgången på svenska arbetskrafter ej längre är densamma som fordom, måst i andra länder, östra Tyskland och Finland, söka nya marknader för att ersätta dessa.

Att den fördärflika svenska utvandringen från Småland och angränsande landskap i viss mån blifvit hämmad beror visserligen till stor del på förändrade ekonomiska förhållanden inom vissa delar af vårt fädernesland, men af många samstämmiga uppgifter från utvandringssorterna torde dock komiterade med skäl kunna hysa den tillfredsställelsen, att dess verksamhet till någon del äfven härtill bidragit.

Trädgårdskomitén.

Frågan om nya arbetsområden för kvinnor har alltid inom Förbundets ledande kretsar omfattats med varmt intresse. Från flera håll hade på senare tid sports en önskan att genom Förbundet söka verka för att kvinnan, mer än hittills skett, måtte ägna sig åt trädgårdsskötsel, en verksamhet som vore för henne särskildt lämplig dels såsom en lönande förvärfskälla, dels äfven såsom bidragande att stärka kvinnornas, genom för mycket stillasittande och instängt arbete inomhus mången gång nedsatta andliga och kroppsliga krafter. Med anledning häraf,

och sedan man enats om att bästa sättet för främjande af denna sak, vore, om tillträde bereddes till en läroanstalt, hvar-est kvinliga trädgårdselever kunde mottagas till utbildning, samt att till någon eller några af dessa elever penningunder-stöd i form af stipendier under lärotiden kunde lämnas, väcktes under året 1890 inom styrelsen förslag i nämnda syfte och tillsattes en särskild *komité för ordnande af trädgårdskurser för kvinnor*. Samma år på hösten började komitén sin verksamhet. Ett gynnsamt tillfälle att få till stånd en kvinlig trädgårds-elevkurs erbjöds också inom kort vid Norrviken i Öster-götland, hvarest direktör R. Abelin nyss anlagt en större träd-gårdsskola. Här började äfven med ingången af nästföljande år den tilltänkta trädgårdskursen för kvinnor. utgörande, om än i liten skala, dock en god början till arbetet på det nya verksamhetsfältet.

För att uppmuntra det nya företaget anslog Förbundets styrelse en summa af 150 kr., att utdelas som stipendier åt tvenne vid Norrviken arbetande kvinliga elever. Samtidigt framställdes till Skaraborgs läns hushållningssällskap en be-gäran, att detsamma ville på praktiskt och vidtomfattande sätt verka för kvinnors utbildande till trädgårdsskötare. Denna framställning beviljades, och i en af länets tidningar infördes en anmodan till trädgårdsägare, som voro villiga att emottaga kvinliga elever, att därom göra anmälan.

Utom här ofvan nämnda stipendier har komitén genom enskilda personers frikostighet blifvit satt i tillfälle att utdela ännu två stipendier, det ena å tvåhundra, det andra å ett hundra kronor.

Det vore synnerligen önskvärdt, om det kunde lyckas att i större mån än hvad hittills ägt rum intressera de olika länens hushållningssällskap för denna sak. Trädgårdsodling som ett yrke för kvinnor förtjänar i sanning all uppmuntran, och det är att hoppas, att allt flera kvinnor skola besluta sig för att söka erhålla kunskap i ett yrke, som lämpar sig likaväl för den för sitt eget uppehälle sträfvende ensamman kvinnan som för den inom landsbygdens hem verkande husmodern.

Dräkthereformföreningen.

Under de senaste århundradena hafva då och då i de stora kulturländerna pågått mer eller mindre betydande rörelser, med syfte att åstadkomma förbättringar i klädedräkten. Hvad nu särskildt den kvinliga dräkten angår, är det i vår tid England och Amerika, som gå i spetsen för reformerandet af densamma. Den rörelse, som utgått från dessa länder, skiljer sig från föregående sådana bl. a. därigenom, att den *hygieniska* synpunkten gjorts till hufvudsak.

Äfven i Sverige ha sedan årtionden tillbaka skarpa anmärkningar riktats mot den kvinliga klädedräkten, isynnerhet mot snörlifvet. Men så länge det gamla endast dömdes ut och förslag på något nytt att sätta i stället ej gjordes, låg det i sakens natur, att några genomgripande förändringar ej ägde rum. År 1885 utkom emellertid i öfversättning från engelskan en bok, *Reformdräkten*, i hvilken en mängd afbildningar och anvisningar på hygieniska och praktiska modeller lämnas. Professor Curt Wallis höll kort därpå i Stockholm ett föredrag i ämnet; och i april 1886 bildades *Dräkthereformföreningen*, »med syfte att omsätta de nya idéerna i svensk jordmån och lämpa dem efter våra speciella önsknings och behof».

År 1890 ingick föreningen med en anhållan till Fredrika Bremer-Förbundet att blifva upptagen som en själfständigt arbetande sektion i detsamma. Denna anhållan beviljades; inträdet skedde i maj 1890, och föreningen antog namnet *Fredrika-Bremer-Förbundets dräkthereformförening*. Den har nu arbetat i nio år, och man kan med trygghet säga, att den utöfvat en god och nyttig verksamhet.

De första modeller, som utarbetades, voro underkläder för vuxna kvinnor och en skoldräkt för flickor. Dessa plagg föreslades den 19 april 1887 för Läkaresällskapet i Stockholm af doktor Karolina Widerström och vunno mycket erkännande. Doktor W:s föredrag och den där af framkallade diskussionen trycktes sedermera i 1,000 exemplar.

Därnäst framlade föreningen en fullständig modelluppsättning till kläder för späda barn. I denna hade man alldeles brutit med det gamla systemet och bannlyst linddonen. Följde så koltkläder och dräkt att bäras under graviditetsperioden. Ehuru föreningen ej sysslar med öfverdräkten, har den dock

med afseende på denna gjort undantag så till vida, att bland dess modeller förekomma en sportdräkt och en turistdräkt. Af nästan alla plaggen finnas dubbla exemplar. Modellsamlingen räknar nu 125 nummer. — Från »Rational Dress Society» i London har föreningen erhållit några modeller och mönster samt en mängd teckningar.

På mångahanda sätt har föreningen sökt sprida kännedomen om sin verksamhet. Ett 60-tal expositioner ha ägt rum i Stockholm och landsorten. Äfven i Köpenhamn och Kristiania ha åtskilliga af modellerna förevisats. På Hygieniska museet är en permanent utställning anordnad. I tidskrifter och tidningar ha vid olika tillfällen influtit artiklar och notiser om föreningen. I februari 1887 hölls i Stockholm af prof. L. Dietrichson trenne föredrag om »Moderna och dräkthereformen». — En plansch, upptagande de då färdiga modellerna, trycktes i februari 1891 i 22,000 ex., af hvilka 21,000 som bilaga medföljde tidningen Idun. I år har tryckts en förteckning på samtliga modeller. I landsorten har föreningen 14 ombud; dessa tillhandahålla mönster och lämna erforderliga upplysningar.

Glädjande är det att se, att dräkthereformens sak alltjämt går framåt. Hos fröken J. Ohlsson — föreningens ombud i Stockholm — säljas årligen omkring 280 mönster och utföras ungefär 150 beställningar. — Finsk kvinnoförening har meddelat, att den vid Ryska hygieniska sällskapetets i Petersburg exposition 1893 erhöll sällskapetets stora silfvermedalj för en skoldräkt, tillverkad hufvudsakligen efter svenska dräkthereformföreningens modell. Och slutligen må tilläggas, att i broschyren *Hygieniska råd till hemmen beträffande flickor i skolåldern* af med. doktorerna E. Sederholm, M. Sondén och F. W. Warfwinge förordas en klädedräkt, som är i full öfverensstämmelse med föreningens modeller.

Sjukvårdskomitén.

Sedan några år tillbaka har frågan om en förbättrad sjukvård på landsbygden börjat tilldraga sig uppmärksamhet, och att denna behjärtansvärda sak äfven inom Fredrika-Bremer-

Förbundet väckt intresse och deltagande, därom vittna dels föredrag vid ett årsmöte, dels flera uppsatser och omnämmanden i Förbundets tidskrift.

När därför Förbundets ombud i Upsala 1891 vände sig till styrelsen med en förfrågan, huruvida Förbundet skulle vilja deltaga i sträfvandet för att ernå en förbättrad sjukvård med ofvannämnda syfte, vann denna hemställd styrelsens bifall. Efter några förberedande öfverläggningar beslöts, att Förbundet skulle rikta sina bemödanden på utbildandet af kvinnliga fältskärer, hvilka tillika voro examinerade sjuksköterskor och sålunda skulle blifva särskildt lämpliga för att utöfva sin verksamhet inom de många trakter af vårt land, hvarest de långa afstånden försvåra och fördröja erhållande af läkarevård.

Förbundets närmaste uppgift blef nu att inlämna en ansökan om tillstånd för af Förbundet antagna fältskärsaspiranter att få räkna ett års tjänstgöring som sköterskor på större sjukhus såsom vederlag för den annars på senare tiden antagna minst ettåriga tjänstgöringen hos praktiserande fältskär, och erhöles af vederbörande myndighet tillstånd att så skulle få ske. Äfvenså medgafs att de af Förbundets fältskärsaspiranter, hvilka så önskade, skulle vid Sabbatsbergs sjukhus få i vanlig ordning genomgå sjuksköterskekurs därstädes. Förbundets ofvannämnda ombud, fröken Sterky, själf redan förut utexaminerad fältskär, förklarade sig villig att såsom föreståndarinna och lärarinna åtaga sig ledningen vid fältskärselevernas utbildning, och blef sålunda med hennes kraftiga hjälp en kurs för fältskärssjuksköterskor ordnad i öfverensstämmelse med ofvan antydda plan.

I korthet kan denna sammanfattas sålunda: efter sex månaders kurs som elev och ytterligare ett års tjänstgöring som sköterska vid större sjukhus, ägde de, som hos Förbundet anmält sig, att under sex månader tjänstgöra vid Serafimerlazarettets kirurgiska poliklinik, samt att deltaga i särskildt förordnade anatomiska och kirurgiska kurser i likhet med öfriga såväl manliga som kvinnliga fältskärsaspiranter. Under denna tid skulle Förbundets elever åtnjuta enskild undervisning och handledning af lärarinnan, som jämväl under tjänstgöringen vid polikliniken erhållit tillstånd att vara dem följaktig. Med inför vederbörande myndigheter nöjaktigt aflagd fältskärsexamen skulle kursen för Förbundets fältskärssjuksköterskor afslutas.

Till dessa kurser hafva hittills fem elever blifvit antagna, af hvilka tre aflagt godkänd fältskärsexamen. Därjämte hafva tvenne, under samma lärarinnas ledning tidigare utbildade elever begärt och erhållit tillstånd att räknas som Fredrika-Bremer-Förbundets fältskärssjuksköterskor. Af dessa har en erhållit anställning som öfversköterska vid sjukhus i Norrland, en ingått vid gymnastiska centralinstitutet, samt en, anställd af flere bruksstyrelser gemensamt, afidit genom olyckshändelse.

Då under den senaste tiden olika åsikter om fältskärsvärkets framtida tillvaro söker göra sig gällande, uppstod i följd häraf ett offentligt meningsbyte, till hvilket äfven Förbundet har lämnat sitt inlägg. Oberoende af utgången af denna fråga har emellertid ett annat närstående fält öppnats för främjandet af själfva grundfrågan, en förbättrad sjukvård på landsbygden, i det att från tvenne provinsialläkare inkom begäran om upplysningar, huruvida och i hvad mån Förbundet kunde anskaffa sköterskor, lämpliga för landsbygden, särskildt med afseende på sjukvården vid epidemiska sjukdomar, hvilka sköterskor skulle anställas i kommunernas tjänst.

Det intresse hvarmed detta nya uppslag omfattades af Förbundets sjukvårdskomité yttrade sig på flera sätt, icke minst genom en omfattande korrespondens och personliga besök af komiténs medlemmar i utlandet, hvarest flerstädes denna form af sjukvården nått en kraftig utbildning. Tillåtelse begärdes och erhöles äfven att vid det nya epidemisjukhuset i hufvudstaden, af Förbundet rekommenderade sköterskor därstädes under en månads tid skulle få inhemta speciel kunskap om hvad vid vården af smittosamma sjukdomar är att iakttaga, hvarjämte Förbundets sjukvårdslärlarinna i allmän hälso- och sjukvård meddelade en kortare kurs.

Flera sjuksköterskor hafva begagnat sig af detta genom Förbundets bemedling öppnade tillfälle till ytterligare utbildning, och förfrågningar angående s. k. epidemisköterskor inkomma i allt större antal. Anställning för dessa, i epidemisjukvård särskildt utbildade sköterskor, har äfven kunnat anskaffas, såsom distriktssköterskor i ett af våra län på vestkusten.

För sjukvårdskomiténs verksamhet öppnar sig ett synnerligen vidsträckt fält i samma mån som det nu vaknade intresset för kommunsköterskors anställande lyckats vinna till-

slutning inom landsting och af kommunala myndigheter. Det gäller här penningar och personliga krafter, hvilka måste räknas i tusental. Men det gäller ock bevarande af många tusentals människors lif och hälsa, och är det för komitén icke blott en förpliktelse utan en ära att få medverka i arbetet för nåendet af detta stora mål.

Margareta Fredhulla.

Dikt af

Selma Lagerlöf.

Hvi kvittra furuskogens tysta fåglar?
Och ekorn, hvarför hasar han sig ned
Längs trädets stam och rifver styggt i barken
Och stannar äntligen på lägsta grenen
Med upprätt svans och ögonen som eldkol?
Och tjädern, hvarför dundrar han nu fram
Liksom en vingad åska mellan träden?
Hvad se de? Kvinnorna, som samla ved
Till dalen komma skriande och säga,
Att något ljust och fagert red längs vägen,
Att vackra människor färdas genom skogen.
Ve, deras skumma ögon. Träskens dimma
Kringdansade bland röda furustammar.

Här kommer nu en liten kolarpojke,
Nedrusande till dalen nedom skogen.
Hans ögon skina i hans svarta anlet
Och andfädt stötes talet ur hans strupe.
Han ropar: »Varen glada, varen glada!
Prinsessan kommer. Under furuträden
Jag sett den fagra sakteligen rida,

Och skogens tysta fåglar hafva kvittrat
 Vid hennes åsyn. Ekorn har sig kastat
 Från furutoppen ned att skåda henne,
 Och tjädern dundrat fram emellan träden.
 I skolen vara glada, vara glada!

Håll pojke, tig då! Ej ett ord om detta!
 Bortbyting, hvadan kommer du med sagor?
 Björnunge, tig, ifall du älskar lifvet!
 Prinsessan, tror du, att du såg prinsessan?
 Det var ett rå. Prinsessan kommer icke.
 Gud ömke sig, prinsessan kommer icke.

Tyst pojke! Gäcka ej de arma bönder,
 Som bo längs gränsen dessa onda tider,
 Då Nordens kungar ej bevara freden.
 Vi äro såsom får, från hjorden skilda,
 Af björnar jagade, i bråddjup fallna.
 Vi skåda hvarje dag och hvarje timma
 Med afsky döden in i likblekt anlet.

Vi veta hvad du menar med din saga.
 I fjol, då Svea konungen herr Inge
 Höll möte med den norske konung Magnus
 I Kungahälla vid den stora älfven
 För att få slut på grymt och blodigt krig,
 Bestämde de för att befästa freden,
 Att konung Inges dotter skulle komma
 Till Norge nästa vår och bli dess drottning.

Hvad säger han? Såg han prinsessan komma?
 Vi kunna icke tro det, icke tro det.
 Tyst, tala ej om pärlbesatta kronan,
 Förtälj oss ej om gångarns purpurtäcke,
 Vi hafva glömt att hoppas, glömt att tro.

Då vintern kom, den långa, svarta vintern
 Och vi i låga, skumma stugor sutto
 Och sågo röken bolma upp från härden,
 Framsväfvade däri alltjämt gestalter,
 Spjutväpnade, ompansrade med ondska,
 Som hotade med död och sår oss arma.
 Och dessa voro förebud för andra,
 Som skymtade i våra skumma drömmar.
 De sågos varligt smyga genom skogen,
 Vår gård de hunno under nattens mörker.
 Bäst som vi sofvo, svängde eldröd hane
 Till takets krön. Och in i rökfylld stuga,
 Där människor kvättes, trängde segerskrien
 Från druckne mördare, från kungens hirdmän.
 Hvad, var hon fager, där hon red bland träden?
 Ack tig då, tig då, tala ej om detta!
 Låt det ej hviskas fram, låt det ej höras
 Af vinden ens, ej ens af vägens stenar.
 Vi blifva galna, blitva rofdjursgalna
 I fall du åter narrar oss att hoppas,
 Se somliga, som endast väntat kriget
 Ha slagit upp sin fyllda skattekista
 Och manat vägens vandrare att taga. —
 Och andra, som ägt gillesmat och mjöd
 I gästabud förtärt sitt arfvegods
 Och vänta döden, vältrande i synder. —
 De fege sköfla själfva sina gårdar,
 Nedslakta all sin boskap, bränna höet. —
 En ovän skall ej hafva gagn däraf. —
 Men andra sitta inom låsta dörrar,
 Försmäktande, som fångar, som förryckta.

Vi hafva ock hört budskap. Ej om jungfrur,
 Som fredligt tåga fram i mörka skogen,
 Och locka markens fromma djur att glädjas,
 Nej, onda budskap komma ifrån gränsen.
 De kommo uti skaror såsom vargar,

Ej gods de röfva, men de röfva modet.
 Gud ömke sig om alla arma bönder!
 En man låg gömd och frös ihjäl i klyftan,
 Då på sin gård han oskadd kunnat dröja. —
 En drar nu kring och mördar barn och kvinnor,
 Han var i fjol så blödig att han grät,
 Då kungens hirdmän dödade hans söner. —
 En miste vettet, där han gick i skogen
 Och såg en rök och trodde hemmet brinna,
 Då några barn blott hade tändt ett risbål.
 Gud ömke sig om alla arma bönder!

Hvad, är här ännu en, som vill oss dåra?
 En fredlös man, som tänker, att hans straff
 Skall blifva upphäfdt, då han bådär henne,
 Som hela folkets hjärta suckar efter.
 Fred vare med dig, men vi tro dig icke,
 Säg ej, att det är vår, att konung Inge
 Har lofvat oss fredsjungfrun nu till våren!
 Vän, höst och vår är lika för oss arma,
 Som sitta stängda inom mörka väggar.
 För vår skull må på åkern drifvan dröja,
 Ty våra plogar skola ej den fåra.
 Och regnet må bli hängande i molnen
 Och intet frö i jorden gro och spira.
 Vi skola intet så och intet skörda,
 Vi sitta stilla, bidande fördärfvet.

Hvi komma dessa vilda män från skogen,
 Årbrutne vikingar, förlupne trälar,
 Nedrusande med glädjeskri mot dalen?
 Om allt är sannt, hvi kommer hon då icke?
 Nog taladt, bröder! Visa oss prinsessan!
 Låt henne plötsligt stå i skogens bryn.
 Då hon på silfverskodda fålen blänker,
 Då hennes krona strålar öfver dalen,
 Då skola gränsens bönder börja hoppas.

Guds moder, hjälp oss! Kommen hit och skåden!
 Hvad är det? Skydden, skydden edra ögon!
 Sen upp mot skogen! Gören korsets tecken
 För ögonen och skåden upp mot skogen!
 Där kommer någon på den mörka vägen,
 Som ur den svarta furuskogen framgår
 Som ur ett källarhvalf. En jungfru kommer
 Med fagert följe. Se vi henne alla?
 Är detta ej ett rå, ej trollens narrspel?
 På knä och bedjen, sjungen fromma sånger
 Och ringen, ringen uti alla klockor!
 Ack låt oss dö just nu förr än vi veta,
 Att detta endast är en fager drömsyn,
 Som våra feberheta ögon skapat.

O kära, väna, morgonljus och blomma,
 Hon kommer närmare, hon syns allt bättre.
 Det var ej någon dimstod mellan träden,
 Det är en kungadotter. Tacken, lofven.
 Nej kära, att du äntligen är kommen,
 Att det är du, som rider ned i dalen.
 Du lyser fin och fager under kronan.
 Ack, kära, väna, låt oss riktigt se dig!
 Vik undan guldinväfda silkedoket,
 Som fladdrar om dig ned till kjortelfällen.

Nu bönder, hasten! Sätten plog i åkern!
 Här rider freden. Kasten säd i jorden,
 Och sänden hungrig boskap ut på betet!
 Här rider glädjen. Gräfven gömda skatter
 Ur jorden fram och öppnen stängda portar!
 De unga skola åter bära smycken,
 Husmödrar breda väfvar ut på bleket,
 I kistan tunga vapenskruden kastas!

Gud skydde dig, Fredkulla, där du rider.
 Han är väl sedig, denne svarte gångarn,

Som går högtidligt fram i purpurtäcke,
 Med stora plymer vaggande vid örat,
 Med manen delad uti många flätor,
 Omvirade med tofsbeprydda guldband.
 Gud signe dig, som kommer här så präktig,
 Så att ditt stånd vi genast skulle känna
 Och undfå tröst i våra arma hjärtan!
 Gud signe ännu mer ditt milda anlet!
 Nog skall den unge norske kungen glädjas,
 Då han får sluta dig i sina armar.

Ack, kunde fattigt folk dig ändå löna
 Så, som du det förtjänar, unga jungfru!
 Den gamle kolaren i mörka skogen,
 Som eljest stänger till med bult och slå
 För hvarje vandrare, som söker skydd,
 Vill locka in dig i sin mörka stuga
 Och fägna dig med frusna bär från skogen.
 Och unga jungfru, träd, som stodo bara,
 Till dess du kom, beklädas nu med löf,
 Och marken skyndar sig att duka upp
 Med alla vårens blommor, där du rider.
 Och barnen möta dig med spåda kransar,
 Och alla ropa mot dig öfverljudd,
 Fredkulla hell! Hell fredens milda jungfru!
 Men detta är så litet. Gifve himlen
 Att fattigt folk dig bättre kunde löna!

Nej, lilla kungadotter, gråt ej, gråt ej!
 Vi äro glada. Glömdt är allt elände.
 Bry dig ej om oss! Se ej våra trasor!
 Blif icke rörd för att vi svärma kring dig!
 Tänk ej på vår förtviflan! Se oss icke!
 Vi måste se oss mätta på ditt anlet.
 Vi måste smeka dina hvita händer
 Och känna, att vi hafva freden bland oss.

Men du, tänk ej på oss! Betänk din lycka!
 Dröm om kung Magnus! Le mot prisad hjälte!
 Lyss till hans vackra visor! Smek i tanken
 Hans långa, mjuka silkebleka hår!

Se jungfru, snabbt gick färden genom dalen.
 Här ligger älfven, och på andra stranden
 Är Norge! Där är skepprikt Kungahälla,
 Där väntar nu din brudgum på din ankomst.
 Och jublet växer. Skaran kring dig växer,
 Alltsom du rider fram mot färjestaden.
 Se eldarna! Se där på alla kullar,
 Där brinna glädjeeldar till din ära!
 Och vägarna till färjestaden, jungfru,
 De myllra så af folk, att man vill tro
 Att vägen själf fått lif och kryper framåt.
 Och hör, de hafva redan lärt att ropa:
 »Fredkulla hell!» Hör, orden bäras tydligt
 Emot oss öfver älfvens blanka vatten.

O jungfru, jungfru, tänk på hvad du lofvar.
 Du blef för hänförd. All vår myekna glädje
 Har gjort dig allt för hänförd. Ack, det syntes
 Så lätt för dig. Det har väl tyckts dig ljufvigt
 Att bära fredens fröjd till våra hyddor.
 Och när de ropte där på andra sidan,
 Så blef du alltför hänförd. Men vi sågo
 Dig som en ängel, rörd af helig ifver,
 Då du höll inne purpurtäckte gångarn
 Och höjde dig i sadeln, sträckte armen
 Mot himmelen och talte. Unga jungfru,
 Vi skola alltid, alltid minnas orden. —
 »Så länge, som jag äger blod i hjärtat,
 Så länge, som jag äger ord på tungan,
 Så länge skall jag verka fredens verk».

Och här du snyftade och sade sedan
 Knappt hörbart, liksom anande en fara —
 »Om än det skall mig kosta lif och lycka».

Nej jungfru, tänk nu ej så sorgsna tankar!
 Låt dina tårar torka, tänk på annat. —
 Här sitter invid gröna vägakanten
 En liten ensam, fattig herdegosse.
 Han är fullt ut så glad som någon annan,
 Och han vill ge dig, hvad han äger bäst.
 Hör hvad han sjunger för dig klart och fagert.
 Det är en liten ömklig kärleksvisa
 Allt om en konung högt i Nordanlanden,
 Som tränar efter Österns käjsardotter.

»En är hon, som mig binder
 Att vaka långa nätter.
 En är, som mig förmenar
 Att njuta lek och fröjder.
 Den fagra mön i Östern,
 Som själf sitt rike värjer,
 Svarthårig, svartögd stridsmås,
 Matilda, käjsarns dotter.

Hvad är i hemmet bättre
 Än stolt och fager hustru.
 Nu följer mig min längtan
 På fältet och i stugan,
 Från tinget rider sorgen
 Tung jämte mig på hästen,
 Den sorgen, att jag aldrig
 Skall käjsarns dotter äga.» —

En hvar, som färdas till ett okänt land
 Är glad, då han på vägen möter någon,
 Som känner det och kan berätta om det.

Och därför må det glädja dig att lyssna
 Till hvarje än så ringa sång och sägen
 Från det där obekanta landet kärlek,
 Men fråga icke hvem det kunnat vara,
 Som diktat visan. Och ifall du frågat,
 Så vänta ej på svaret. Hör ej gossen.
 O, för din lyckas skull, stäng till ditt öra,
 Då gossen svarar, stolt att kunna svara
 Fredkulla, konung Magnus diktat visan
 I tanke på Matilda, käjsarns dotter.

Ack kära, väna, morgonljus och blomma!
 Hvad sorg, som nu kom störtande emot dig!
 Du frågar: »hvad skall jag hos denne konung,
 Som trånar efter Österns käjsardotter?
 Om dig har han ej diktat några visor,
 Som gå från mun till mun allt öfver landet,
 För mig har han i hjärtat ingen kärlek.»

Hvart far du jungfru, rider du i sömnen?
 Hvi rycker du så raskt i sammetstygeln?
 Hvart vill du? Hvarför kallar du ditt följe?
 Ack jungfru, är det du, som ropar sådant?
 Som beder: »Följen med mig hem tillbaka,
 O, hafven misskund med mitt arma hjärta
 Liksom med kungens. Hörden I ej visan?
 Det är ej efter mig den mannen trängtar,
 Hans trånad heter Österns käjsardotter.»

Men hoparna som tätat mer och mer
 Allt som du nalkats älfven, ropa högljudt,
     »Fredkulla hell!»
 Och de på andra stranden, hvilka strömma
 Från torg och gata ned till färjestaden,
 Upprepa som ett tusenstämmigt eko
     »Fredkulla hell!»

Den milda rösten, jungfru, höj den icke!
 Säg icke sådant: »Kära, goda herrar,
 Och ädla fruar, fören mig tillbaka!
 O, härden I? Vi göra synd mot kungen,
 Jag vill ej tvinga mig till drottningnamnet,
 Blott hem, I gode herrar, vill jag komma».

»Fredkulla» ropar folket rundt omkring dig,
 »Fredkulla» ropa hoparna, som redan
 Att möta dig ha vältrat ut ur staden.

Du sätter händerna för dina öron
 Och drifver fram den stora, svarta hästen
 Med höga tillrop. »Ack, att folket tege!
 Fredkulla! Åh, det blir väl fred ändå,
 Fast jag ej kommer. Ack, att folket tege!
 Hvad svor jag nyss? Men detta rör ej freden.
 Kung Magnus börjar icke något krig;
 För att jag icke kommer. Han blir glad.»

»Fredkulla» ropa hoparna i fjärran,
 Men folket närmast vägen börjar mumla
 »Hvart rider hon? Hvart flyktar fredens jungfru?»

»O, kungadotter hör», en moder ropar:
 »Mitt hufvud darrar under årens tyngd,
 Skall kriget nu beröfva mig min son?»

O, kungadotter hör. Längs hela dalen
 Slås dörrar till! Hör, vapenkistan öppnas!
 Hör, bonden rycker plogen upp ur jorden.
 Hvad menar du, som sätter dina händer
 För öronen? Du måste höra, höra.

Fredkulla, skönlige du bär ditt namn.
 Vi våga icke kasta säd i jorden.
 Vår dotter skall i år ej fira bröllop.
 Då gårdar brunnit, skola gamla kvinnor
 En nidstång resa å den svarta grunden;
 Fredkulla, ditt är namnet den skall bära.

Fredkulla, då vi falla, tänk på oss!
 Då boskap röfvas från oss, tänk på oss!
 Då våra fränder hämnas, tänk på oss!
 Då vilda dåd vi öfva, tänk på oss,
 Liksom på dig vi alltid tänka skola.

Rid hemåt, jungfru, öfver våra kroppar,
 Vi kasta oss på vägen framför hästen.
 Hvad svor du jungfru? Hör, hvad ropar folket
 I fjärran på den andra sidan älven?

Vi kyssa dina händer, unga jungfru.
 O, stanna, stanna, rid ej hem ifrån oss!
 Förtviflan af ett fattigt, krigstrött släkte,
 Är det, som hväser, tigger, ber omkring dig.
 Vi vilja ej dig tvinga, ingen rör
 Vid hästens tyglar för att vända honom.
 Det är blott några vilda män från skogen,
 Förlupna trälar, dem du bådat misskund,
 Som mot dig hotfullt draga sina knifvar,
 Men i detsamma kyssa kjortelfällen.

Hvad gör du? Hvarför höjer du ditt ridspö?
 Det hviner utan misskund ned i flocken.
 Och hvadan detta ropet: »Undan, undan»!
 Ja, ske då, som du vill, din väg är fri.
 Vi bäfva för dig. På din panna hvilar
 En outsäglig sorg, en hopplös smärta.
 Du pinas intill vanvett. Rid du hemåt!

Hur smeksamt glida icke dina blickar
 Mot skogbevuxna kullarna i fjärran.
 Där bakom ligger hemmet, unga jungfru,
 Dit som ett såradt djur du ville fly.
 Rid ditåt, jungfru. Gör vår ängslan kort,
 Sitt ej och stirra så med heta blickar,
 Så heta, att hvar tår med ens förtorkas.

Men se, nu vänder du helt stilla hästen.

Ah, kära, unga jungfru, ensam, onödd,
 Du ville rädda åt dig offrets ära
 Af kärlek till den stora, sköna freden.
 Du vänder honom. Hell dig fredens jungfru!

Ej raskt, ej muntert, endast fot för fot
 Går det framåt. Håll er nu undan folk,
 Träng ej er glädje in på hennes sorg!
 Låt henne rida före hela flocken!
 Och ingen våge prisa hennes gärning!

Nu färdas färjan sakta öfver vattnet.
 Och fredens jungfru står där, föres stilla
 Af ingen tvingad framåt mot sin uppgift.
 Så se då jungfru, detta stora vatten,
 Som obevekligt drifves ned till hafvet.
 De lena böljorna få icke tveka
 Att kasta sig uti den starkes famn,
 Om än han synes bitter och förfärlig.
 Om älven äfven finner på sin väg
 En liten fager, säfomkransad bukt,
 Så får hon ändock aldrig dröja där.
 Och om hon skulle vilja vända åter
 Till fredlig källa, gömd i tysta skogen,
 Så kan hon icke heller göra detta.

Hon måste framåt, obevekligt framåt.
 Fredkulla, detta är bestämmelsen,
 Som är dig förelagd. Du måste vara
 Den lena böljan, som i världens ofrid
 Ingjutas skall för att dess sälla mildra.
 O, älska detta jungfru, sörj ej mera.
 Ljuft är att vara en af ödets store.

Och jungfru, se än mer, från Kungahälla
 Framrida några stolta riddersmän.
 Lyft ögonen från marken! Se kung Magnus!
 Det gyllne läjonet på hjälmen hvilar,
 Det lyser från hans röda silkekläder,
 Det fladdrar på baneret ofvan honom.
 Se konungen! Han själf är Nordens läjon,
 Se hur det långa silkebleka håret
 Kring skuldran fladdrar, se hans stolta hållning,
 Se krigarblicken i hans djärfva ögon.

De komma, dammet hvälfver upp framför dem.
 De komma, deras svarta skuggor rida
 I aftondagern långt utöfver fältet.
 De komma, marken skälfver under ridten.
 Lyft ögat jungfru. Möt din unga brudgum.
 Tänk icke mera, att du hellre ville
 Dig kasta under dessa snabba hofvar,
 Som dåna mot dig, och på gråa vägen
 Förtrampas under dem och möta döden.

Kvinnofrågan och den sociala frågan

af

Emil Svensén.

De äro icke tu, utan ett, dessa frågor. Deras förening är ouplöslig, ty den ligger i själfva tingens natur.

Men då måste de också behandlas samfällt och icke så, som om de utan vidare kunde lösas hvar för sig, den ena oberoende af den andra. Kvinnofrågans rötter måste sökas i djupt liggande sociala missförhållanden, och dess lösning måste sökas i samband med dessas häfvande.

Socialismen tillkommer äran af att först hafva fått blicken öppnad för, att så är. Detta måste vi andra erkänna, rättvisan kräver det af oss, vi som för öfrigt icke vilja hafva något med socialismen att skaffa, och som med bästa vilja i världen icke kunna få det klart för oss, att den skall lyckas införa ett himmelrike på jorden, i fall den mäktar slå det gamla samhället i spillror.

Icke i någon af ålder inneboende ondska hos mannen, icke i några arglistigt uppgjorda planer af honom att till sin förmån hålla kvinnan i beroende eller till hennes förfång missbruka sin styrka, ligger roten och upphofvet till kvinnans underordnade ställning. Dess orsaker måste sökas djupare än så. Äfven det råaste missbruk af manlig öfvermakt skulle i längden stå vanmäktigt mot sakförhållandenas obehagliga logik, där denna fällde utslaget till kvinnans förmån. Äfven en till den löjligaste öfverdrift urartande kvinnodyrkan skall ej mäktas varaktigt inverka höjande på kvinnans ställning, där sakernas

ordning i öfrigt går henne emot. De medeltida kärleksdomstolarnes tid låg, såsom vi veta, mycket nära hexprocessernas. Men bland guldgräfvarelägrens förtviflade sällar, bland hvilka revolvern och bowieknifven både stiftade och skipade lag, där hölls kvinnan i ära.

I en för några år sedan utgifven skrift om *Kvinnofrågan* sökte jag från delvis nya synpunkter belysa detta förhållande och dess orsaker. En kort återblick på den tankegång, som där utvecklades, torde icke vara öfverflödig för att uppfriska minnet af synpunkter, som icke böra lämnas åt glömskan.

Det är icke mannens egoism och maktnissbruk, som äro orsak till kvinnans underordnade ställning, såsom Stuart Mill med flera hålla före — utan det är kvinnans underordnade ställning, som är orsak till mannens egoism och maktnissbruk. Då äktenskapet är och från urminnes tider varit den viktigaste af de relationer, hvari könen stå till hvarandra, är det enligt sakens natur inom dess område, som grunden till deras inbördes olikhet är att söka.

Men därvid framställer sig genast ett missförhållande af största vikt och med de mest ödesdigra följder, men hittills aldrig tillräckligt beaktadt. Så snart familjens utveckling i tidernas längd hunnit dithän, att hufvudern framstår såsom dess naturliga öfverhufvud, följer med fadersmakten äfven fadersplikten med sitt ansvar. Den obestridda rätten att härska och råda inom familjen för med sig den ofafvisliga plikten att sörja för dess bestånd och uppehälle. Allt efter som detta med stigande kultur varder svårare, framstå äfven betänkligheterna mot förhastade äktenskap starkare. Den naturliga följden häraf är en småningom fortgående höjning af äktenskapsåldern. Men dess framflyttning äger rum endast för mannen, icke för kvinnan. Den något äldre mannen har fortfarande lika lätt att försörja en yngre som en äldre hustru. Med äktenskapens försenande får han alltså välja inom flera åldersklasser af kvinnor, medan kvinnan måste välja inom färre åldersklasser af män. Könens antal inom äktenskapsåldern varder öfver allt mer eller mindre ojämt. Men hvar helst två människor söka hvarandra i en sak, som för dem är af vikt, där träder ock den ekonomiska lagen om tillgång och efterfrågan i kraft. Vi känna dess verkningar på arbetsmarknaden och inom affärsvärlden, men glömma lätt bort, hurusom den med nödiga mo-

difikationer gör sig gällande på lifvets mest skilda områden. Den står kvar genom tidsåldrarne såsom bestämmande för könens inbördes ställning. Den står kvar såsom den konstanta, oföränderliga faktorn bakom alla tillfälliga, på karakterer och omständigheter beroende motiv till äktenskap utefter hela skalan, allt ifrån den renaste och mest upphöjda kärlek, genom vanlig efterlefnad för naturens och samhällets bud, ända ned till den krassaste egennytta och den råaste sinnlighet. Dess populära formulering med afseende på arbetsmarknaden är allmänt känd: när två arbetsgifvare springa efter en arbetare, då stiga lönerna; när två arbetare springa efter en arbetsgifvare, då falla lönerna. Med afseende på förhållandet mellan man och kvinna låter den sig formuleras sålunda: *När två män buga för en kvinna, då väljer hon; när två kvinnor niga för en man, då väljer han.*

Verkningarne af denna lag kunna följas genom de mest olika tidsåldrar och hos de mest olika folkstammar, och de hafva mynnat ut i en försämring af kvinnans ställning, större eller mindre allt efter som proportionen mellan könen varit mer eller mindre ogynnsam. Försöken att komma ifrån dessa verkningar hafva allestädes varit och måste, enligt sakens natur, förblifva vanmäktiga, så länge den verkliga orsaken till missförhållandet förblef okänd. Något hopp om en till grunden gående förbättring skulle ej heller i längden kunna bevaras, så vidt denna orsak skulle visa sig grundad i tingens naturliga ordning.

Men det är den icke. Statistiken visar, att hos de flesta folk flera gossar födas än flickor, under det antalet af mankön lika regelbundet är underlägset antalet af kvinkön, då talet gäller hela befolkningen. En jämviktspunkt måste således finnas, då könets antal blir lika, i det mankonet går öfver från ett flertal i de lägre till ett mindretal i de högre åldersklasserna. Märkvärdigt nog inträder denna jämvikt i antal just vid den tidpunkt, då båda könen uppnått fysisk och andlig mognad, eller med andra ord, då individerna äro fullvuxna. Denna tidpunkt sammanfaller i stort sedt med den numera hos de förnämsta kulturfolken allmänt införda myndighetsåldern, eller *tjuogoett år*.

Frågan är då, om myndighetsåldern äfven kan utan våda fastställas som lägsta, enligt regeln tillåtna äktenskapsåldern. Kan den frågan jakande besvaras, är denna hufvuddel af pro-

blemet löst. En öfverblick af ställningen i ty fall hos olika folkstammar, för så vidt den är känd eller kan utrönas, visar äfven otvetydigt, att så är fallet, och att såväl naturfolk som kulturfolk i det allra närmaste låta sig ordnas efter en stigande skala, enligt hvilken ej blott kvinnans ställning är bättre, utan hela folket i allo står högre, i samma mån antalet af de för tidigt, d. v. s. före uppnådd mognad ingångna äktenskap är mindre. Närmast målet i detta afseende såt de germanisk-protestantiska folken, och om nödig varsamhet iakttages vid öfvergången till en ny ordning, som enligt sakens natur kräfvat sin tid för att ingå i folkmedvetandet, skulle reformen hos dessa folk på ganska kort tid kunna låta sig genomföras.

Olyckligtvis i saknad af de specialinsikter i den biologiska vetenskapen, som äro oundgängligen nödvändiga för en ingående undersökning af de med detta ämne sammanhängande problemen, nödgas förf. öfverlämna denna undersökning åt fackmännen. Med stöd af en ständigt växande mängd etnografiska och statistiska data finner han sig dock oförhindrad att uttala, att konsekvenserna af de för tidiga äktenskapens inskränkande till ett minimum skulle sträcka sig vida utöfver den egentligen så kallade kvinnofrågans område, och det i en sådan grad, att de ännu icke på långt när kunna till sin fulla vidd öfverskådas.

Men i samma mån dessa verkningar falla utanför kvinnofrågans område, ligga de äfven utanför ramen af denna lilla uppsats. Här är emellertid stället att påpeka, att verkningarna af den allmänna regel, jag sökt uppställa, enligt sakens natur korsas af en oändlig mängd störande faktorer. Det mänskliga lifvet är alltför rikt, att i något fall kunna låta sig pressas in under en eller ett par döda formler, dessa må nu i och för sig vara aldrig så riktiga. Det fordras därför en mer än vanlig öfning och vana att komma till rätta inom denna labyrinth af hvarandra korsande och ej sällan motsägande data och fakta, för att icke låta sig ledas på villospar.

Men härmed följer naturligtvis också, att icke allting på detta område är väl beställt i och med en förnuftig reglering af den ålder, då ett ordnadt samlif mellan könen kan begynna. Det gifves ingen universalmedicin för sjuka samhällen, lika litet som för sjuka individer. Kvinnofrågan, såsom jag sökt fatta

den, är intet annat än en underafdelning af den sociala fråga, som behärskar tiden; och vid dess gräns möta vi alltså åter denna alltomfattande fråga i hela dess öofverskådliga storhet.

Så nära är sambandet dem emellan, att om den sociala frågans rent ekonomiska sida funne en lösning, så pass fullständig som gärna är tänkbart, så skulle därmed visserligen kvinnan lika väl som mannen i en mängd afseenden finna sin ställning högst väsentligt förbättrad; men denna ställning skulle i alla händelser framgent såsom hittills förblifva underordnad gent emot mannen, så länge kvinnökönets öfvertalighet inom åldern för äktenskap lade det i mannens hand att ensam diktera villkoren vid ingående af de förbindelser, där båda parterna enligt sakens natur borde vara i lika hög grad bestämmande, om det skulle gå rättvist till. Men å andra sidan är det, lika ostridigt, att om äktenskapsåldern reglerades, men det stora sociala problemet i öfrigt förblefve lika olöst som förut, så skulle fördelen däraf för kvinnans höjande i mycket väsentlig mån försvagas.

De kvinnor, som vilja verka för sitt släktes höjande, kunna därför icke rycka denna sträfvan lös från det stora arbetet för hela mänsklighétens upplyftande till bättre lefnadsvillkor och utveckling till en allt högre grad af fullkomning. Kvinnofrågan, sålunda fattad, är någonting helt annat och vida större, än blott och bart sträfvan efter förbättrade äktenskapslagar och tillträde till nya lefnadsbanor. Vikten af denna sträfvan är ingalunda underskattad därmed, att man för sig själf tillstår, att äfven de mest gynnsamma resultat däraf sjunka ned till idel palliativ, om de lösryckas från den allmänneliga kampen för framåtskridandet. Så solidariskt är vårt släkte i denna kamp, att det gamla ordet står fast ännu den dag i dag är, att när en lem lider, då lider hela kroppen.

Huru främmande för den allmänna tankegången den åskådning måste anses, som här ofvan knapphändigt utvecklats, så har den dock i vårt land haft att fagna sig åt ett märkvärdigt hastigt erkännande. Därför har den i ej ringa mån att tacka den allmänna ovilja, som under 1880-talets senare hälft väcktes af vissa långt gående uttalanden rörande förhållandet mellan könen. Dessa uttalanden, som framkallade synnerligen kraftiga och befogade protester, bland hvilka prof. Seved Ribbings i Lund torde intaga främsta rummet, bildade äfven den yttre

anledningen till mitt första framträdande med dessa åsikter. Första gången uttalades de i ett offentligt föredrag i Upsala den 25 april 1887, och rönte genast ett oväntadt gynnsamt mottagande. I hufvudstaden framställes de i tvenne föreläsningar nästföljande vår, omedelbart efter det Björnstjerne Björnson hållit sitt märkliga föredrag om »Engifte och månggifte», och framlades på hösten 1888 i bokform uti den förut omnämnda lilla skriften.

Till en början hade jag blifvit inledd i denna tankegång genom min aflidna fader, riksdagsmannen C. J. Svenséns arbete för höjande af kvinnans ställning. Under sin sträfvan att för kvinnan öppna nya lefnadsbanor och vidgade tillfällen att med ärligt arbete försörja sig själf, hade han, den praktiske bonden, genast från början gripit frågans kärnpunkt genom att fästa hufvudvikten vid det af vårt lands befolkningsstatistik styrkta faktum, att antalet kvinnor inom de åldersklasser, som ägde laglig rätt att ingå äktenskap, med omkring 300,000 öfversteg antalet män inom äktenskapsåldern. Häraf drog han den naturliga slutsaten, att tillfälle till själf försörjning genom eget arbete måste beredas de öfvertaliga kvinnor, som aldrig kunde finna detta tillfälle inom ett äktenskap. För mig framstälde sig vid undersökning af detta förhållande den frågan, om det ej ändå i rätt hög grad berodde på konstlade orsaker, och därför i väsentlig mån kunde modifieras, om det läte sig göra att införa en likformig äktenskapsålder för båda könen, — och därmed var uppslaget gifvet.

Redan vid 1890 års riksdag befanns tiden vara mogen att öfverföra frågan från de teoretiska undersökningarnes till det praktiska lagstiftningsarbetets område. F. T. Borg, den mångåriga varmhjärtade förkämpan för kvinnans rätt, befanns villig att frambära frågan inför riksdagen och väckte inom första kammaren motion om framflyttandet af den kvinliga äktenskapsålden till tjuogoett år. Naturligtvis föll det motionären lika litet som någon annan in att tänka sig, det ett till hela sin tankegång så fullkomligt nytt förslag skulle hafva den minsta utsikt till framgång redan vid den första riksdag, då det väcktes. Motionen afsåg därför icke, och kunde ej heller afse, något annat än en principförklaring, i syfte att fästa lagstiftarnes uppmärksamhet på den viktiga frågan. Men denna var bättre förberedd, än man kunde tänka sig, genom den sunda riktning,

i hvilken lagstiftningen om kvinnans myndighetsålder utvecklats sig. Efter det kvinna 1858 fått rätt att blifva myndig *efter ansökan* vid 25 års ålder, förklarades 1863 alla kvinnor myndiga, då de uppnått 25 år, och 1884 nedsattes myndighetsåldern till 21 år, i likhet med hvad fallet är i de flesta kultursamhällen. Meningen inom riksdagen befanns mogen för höjande af äktenskapsåldern, visserligen icke till myndighetsåldern, men till omkring 18 år. Den ordknappa kärfhets, hvarmed nymodiga reformförslag inom högloffliga lagutskottet pläga affärdas, gaf här vika för en hofsamhet, som närmade sig till undfallenhet, och den motivering, hvarmed utskottet beledsagade sitt afstyrkande, var i allo aktningfullt.

Det var den 12 mars 1890, som lagutskottets betänkande förekom till behandling i kamrarna, och framkallade där, i synnerhet i den första, långa och intressanta debatter. Det oväntade inträffade, att ett yrkande om återremiss för frågans utredning lyckades samla omkring sig aktningssjudande minoriteter i båda kamrarna. Debatten röjde så starka sympatier för 18 år som åldersgräns, att det stod klart för reformens vänner, att ett öfvergångsförslag i detta syfte borde ha god utsikt att gå igenom. Vid 1891 års riksdag upptogs därför frågan af motionären i denna form, då hela reformen skulle varit genomförd med ändring af *ett enda ord* i lagen, i ty att uti § 6 kap. 1 giftermålsbalken, ordet *femton* skulle utbytas mot *aderton*. Med anledning af detta förslag beslöt riksdagen utan invändning en skrivelse till kongl. maj:t med anhållan om utredning. Regeringen ställde sig lojalt denna anhållan till efterrättelse och hänsköt frågan till medicinalstyrelsen såsom den myndighet, hvilken i dylika ämnen borde anses mest sakkunnig. Ganska riktigt fällde också medicinalstyrelsen sitt utslag till förmån för 18 år, såsom den lägsta ålder, då kvinnan i allmänhet finge anses mogen för äktenskap. Men olyckligtvis tog sig bemälate styrelse också före att svara på en fråga, som kongl. maj:t *aldrig till den samma framställt*, och som hörde under helt andra myndigheters ompröfning, nämligen om den ifrågasatta reformens verkningar i juridiskt afseende. Här, liksom vid upprättandet af den nya lagen för tyska riket, hade de juridiska auktoriteterna visat sig mindre gynnsamt stämde mot en högre äktenskapsålder än de medicinska och rent naturvetenskapliga. Men det hade naturligen varit regeringens sak att i denna del begära nödiga upplysningar af

sakkunniga domare, och medicinalstyrelsen hade ingen som helst giltig orsak att oåtspord svara i deras ställe och på deras vägnar. Ett dylikt svar företog sig emellertid styrelsen att afgifva, och dess utlåtande kom därför att gå ut på, att i fall juridiska betänkligheter gjorde det nödvändigt att stanna vid en lägre ålder än 18 år, så finge man väl nöja sig med 17 år.

Nu skulle våra kongl. svenska jurister icke hafva varit kongl. svenska jurister, om de icke skyndat att begagna sig af det kryphål, som så oväntadt öppnade sig för dem. För 1892 års riksdag framlades mycket riktigt en kongl. proposition om den kvinliga äktenskapsålderns höjande, men icke till 18, utan till 17 år. Förslaget antogs utan debatt af riksdagen, hvarpå den kongl. förordningen utkom redan den 1 april 1892 och trädde i kraft den 1 januari 1893.

Härmed var frågan på en gång för en oviss framtid undanskjuten och dess lösning sammankrympt till de mest minimala mått. Det lilla tuffjät som uttagits, då ett större steg med stöd af den allmänna meningen varit möjligt, hade visserligen räckt till att låta den svenska lagstiftningen i detta afseende intaga den främsta platsen i Europa, under det endast ett par af den amerikanska unionens stater i den yttersta västern gått så långt som till den kvinliga äktenskapsålderns höjande till 18 år. Men reformens verkan inskränker sig härmed till det visserligen erkännansvärda, att ett ringa fåtal kvinnobarn — i allmänhet ett sextiotal om året — räddas från ett allt för tidigt inkastande i äktenskapet, under det de sociala verkningarne af den nya lagen äro nästan omärkliga, eller rättare sagdt inga alls. Under sådana förhållanden återstår det endast att noggrannt aktgifva på den nya lagens verkningar, sådana de framträda i den svenska befolkningsstatistiken, och att för öfrigt genom fortsatta rön bearbeta frågan och hålla intresset vaket, till dess nästa steg kan tagas med allmänna meningens stöd. Ty utan detta stöd skulle reformen snart visa sig så godt som värdelös och snart följas af ett bakslag, då de, som icke blifvit upplysta om dess förutsättningar, rimligtvis icke kunna väntas däri se något annat än ett ingrepp i den personliga friheten.

Om det nu verkligen är så, eller om det blott förefaller att så vara, sedan en allmännare utbredd upplysning väckt och närt en starkare känsla af människovärdet och af det förnedrande i att slafva för en lön, som icke svarar mot det

utförda arbetet, — nog af, aldrig tillförene i mänsklighetens historia har den järnhårda lönelagens tryck syntsså fruktansvärdt som i våra dagar. Undan dess krossande tyngd fly så många, som det kunna, till fjärran världstrakter, för att bryta bygd i deras jungfruliga vildmarker, eller, om dessa redan äro tagna i besittning af storkapitalet, åtminstone finna bättre lön för sin möda i deras jättelikt växande storstäder. Nu ligger det i det kvinliga lynnets art, att färre kvinnor än män våga den långa besvärliga och ännu alltid äfventyrliga färden öfver hafvet. Den naturliga följden häraf är, att den redan förut betänkligt störda jämvikten mellan könen ytterligare rubbas. Öfverskottet af kvinnor i de gamla landen blir till följd af massutvandringen ännu vida större, den menliga återverkan på kvinnans ställning ännu vida svårare, än om de gamla vanliga orsakerna ensamma finge fortfara att verka. Men under tiden utvisar statistiken med all önskvärd tydlighet de delar af vestra Amerika, Australien o. s. v., där kvinnobrist i trots af den stora folkvandringen, eller rättare i följd af dess manliga öfverskott, ännu allt jämt fortfar att råda. Dess vanliga följder uteblifva heller icke här. Det arbete, som enligt sakens natur bör uträttas af kvinnor, står i ett pris så högt, att det i förhållande till mannens arbetslön väl må kallas oproportionerligt, och då detta pris ändå icke räcker till att ditföra det nödiga måttet af kvinlig arbetskraft, men arbetet ändå ovillkorligt måste utföras, kommer det i stor utsträckning att uträttas af manliga händer.

Det är i dessa trakter, som kvinnorna mera närmat sig till eller lyckats uppnå sina gamla önskemål än på någon annan del af jorden. Det är där, som politisk rösträtt åt kvinnor tidigast och allmännast blifvit en verklighet. Men det är också där, som aktningen för kvinnan slagit öfver i en kvinnodyrkan, som icke sällan urartar till de löjligaste öfverdrifter och någon gång hotar att antaga formen af en gynokrati, där den härskande kvinnan tillbringar sin tid i maklighet, lättja och lyx, allt under det den slitande och släpande mannen lämnas att uträtta både hennes och sin egen gärning. Under sådana förhållanden måste utsikten för kvinnan att fylla sin lifsuppgift inom äktenskapet uti de gamla kulturlanden blifva ännu mera begränsad, än eljes skulle vara fallet.

Äktenskapens allt jämt aftagande antal bland de civiliserade folken kan dock ingalunda häraf ensamt förklaras. Det

tyder på en allt mer och mer tilltagande svårighet för männen att bilda och försörja familj. På samma gång stegras svårigheten för de ogifta kvinnornas växande skaror att finna en anständig bergning. Bredvid och snart förbi de kvinnor, som söka inträde på nya banor i följd af behovet att utveckla sina anlag, tränges ett mångfaldigt större antal, som kastas in i konkurrens med mannen i följd af tvånget att lefva. Vinner ej kvinnan sin försörjning af en make, i utbyte mot de förpliktelser, som arbetsfördelningens stora lag ålägger henne att vårda hem och barn för dem begge, så måste hon sträfva att på egen hand försörja sig själf. Då den ensamma kvinnan har blott sig själf att sträfva för, under det mannen i regeln äfven får sträfva för hustru och barn, så är följden, att den ensamma kvinnan underbjuder den familjeförsörjande mannen på arbetsmarknaden och med sitt underbud gör sitt till för att uttränga honom därifrån. Mannen finner sig med lätthet i denna täflan, så länge den blott framkallas af de inneboende anlagens oemotståndliga kallelse. Mänskligheten är sannerligen icke så rik, att den har råd till att låta ett enda verkligt stort eller godt anlag förkvävas eller undertryckas. Men kvinnans naturliga och berättigade sträfvan att höja sitt kön har ingen svårare hämsko än den massa af öfvertaliga eller i följd af tidsförhållandena oförsörjda kvinnor, som utan anlagens kallelse tvingas till täflan på männens lefnadsbanor. Då nu den kvinliga konkurrensen uppträder i massa, verkar den icke annorledes än den kinesiska konkurrensen med det hvita arbetet i kustlanden vid Stilla hafvet. Lefvebrödets antal är i det stora hela oförändradt, men ett dubbelt antal händer räckas ut efter dem, och arbetsprisen nedpressas. Om det än icke går så långt, att hvarje kvinna, som får en anställning, hindrar en man att gifta sig och försörja en annan kvinna, så tvingas dock mannen till slut att välja mellan tvenne alternativ. Han har att ära och akta kvinnan såsom sin äkta maka, eller att hata och frukta henne såsom sin konkurrent. Ett tredje gifves icke.

Det är ett från kvinnorörelsens motståndare ofta och enträget upprepadt påstående, att kvinligheten måste i större eller mindre grad lida af, att de värf, som hittills ansetts uteslutande tillhöra det starkare könet, äfven skola öfvas af det svagare. Lika häftigt förnekadt af denna rörelsens vänner, torde

dock detta påstående icke böra till sin betydelse underskattas. Betydelsen skulle då finnas ligga däri, att det i själfva verket är ett rent motsatt förhållande, som ådragit sig uppmärksamhet och väcker anstöt. Hvad som ej sällan förefaller egendomligt hos kvinnan, som träder in på männens gamla banor, är i själfva verket icke, att hon skulle visa sig *för litet*, men väl *för mycket* kvinlig. Under världsåldrarnas lopp, och allt efter som könens karaktersolikketer utvecklats, hafva vissa egenskaper, förtjänster såväl som brister, företrädesvis utbildat sig hos mannen, andra företrädesvis hos kvinnan. Då nu kvinnan träder in i nya verkningskretsar, kräfvcs det helt naturligt en viss tid, innan hon förmår fullt afpassa sig efter de där rådande, för hennes släkte nya förhållandena. Särskildt under denna öfvergångstid skall det då visa sig, att på ifrågavarande området de specifikt kvinliga förtjänsterna skola träda mindre bjärt i dagen än de specifikt kvinliga bristerna. Enligt sakens natur skola därvid också de sistnämnda visa sig mera fränstötande i de fall, där kvinnan kastas in på nya banor i följd af tvånget att lefva, än i de fall, där hon uppsöker nya banor i följd af anlagens kallelse. Det är detta ostridiga sakförhållande, som ligger till grund för den nära till hands liggande missuppfattningen om de rent kvinliga egenskapernas försvinnande hos ifrågavarande kvinnor, då det i stället borde vara tal om dessa egenskapers allt för starka framträdande. I hvarje fall utmanar den sålunda framträdande bristen vida mera till kritik, än fallet varit på de områden, där mannen af ålder varit van att möta kvinnan, och hans kritik varder oblid i samma mån, som blicken skärpes af konkurrenskampens afund.

Än värre blifver det, då tvånget för kvinnan att täfla med mannen om lifvets uppehälle måste återverka på den kvinliga uppfostran. Så länge detta är fallet, gifves ingen annan utväg än att ordna kvinnans hela uppfostran så, att hon går ut i lifvets strid lika väl rustad för det ogifta som för det gifta ståndet. Så länge de sociala missförhållandena låta det bero på slumpens ovissa lotteri, inom hvilket af dessa båda fält hon skall finna sitt lefnadskall, måste också den kvinliga uppfostran hafva två strängar på sin båge och, i olikhet med den manliga, lida af sin riktning mot ett dubbelt mål. Hvarje förnuftig uppfostringsplan måste rimligtvis i främsta rummet taga sikte på och inrättas efter det lefnadsmål, hvilket står

främst för dem, som skola uppfostras, och uppgifterna ställa sig betydligt olika, om kvinnan i första hand skall beredas för hemmet och i andra för en därutom liggande verksamhet, än om hon skall i lika hög eller rent af ötvärgående grad utrustas för den senare.

Just den form af uppfostran, som förmenas bäst skola förbereda kvinnan att upptaga kampen mot mannen, vore sålunda i själfva verket mest ägnad att gifva henne en ogynnsam ställning mot den, som varder hennes medtäflare, då han ej kan blifva hennes sidokamrat i lifskampen. Införes hon på områden, för hvilka hon är främmande och som äro främmande för henne, emedan det är yttre tvång och icke inre kallelse, som fört henne dit, då skall hon ock på dessa områden nödgas vika och duka under för mannen, som har förmånen af att ej blott genom sin natur, utan ock genom nedärfd vana vara bättre lämpad för dem.

Det kan ej nekas, att ett visst osjälfständigt efterhärmaningsbegär ej sällan utmärker sträfvandet för en bättre kvinlig uppfostran i våra dagar. Den kvinliga skolan skall göra allting efter, som förehafves i den manliga; kvinnan skall lära sig allt det, som mannen behöfver lära sig, för att riktigt visa, att hon är hans andlige jämlike. Härvid förbises blott allt för lätt, att *jämlikhet* icke är det samma som *likhet*, och att den förra, långt ifrån att utesluta olikhet, snarare pekar däremot. Särskildt af den engelska utvecklingsfilosofien göres det i våra dagar med styrka gällande, att en högre utveckling med nödvändighet leder till, ja rent af består uti framträdandet af de olika anlag och förmögenheter, som skiljer den ene individen, den ena personligheten, den ena nationen från den eller de andra. Är detta riktigt, då måste det äfven gälla i fråga om olikheterna mellan könen; och det varder då ett upprörande våld mot den kvinliga naturen, som grymt skall hämna sig på sina offer, om den kvinliga skolan företrädesvis vill lägga an på att blifva en fabrik för studenter, fullproppade måhända med latinska glosor, som deras större receptivitet kanske låtit dem »slå i sig» minst lika lätt som deras manlige jämnåriga, men som ute i lifvet blott skola vara dem till en tyngande barlast utan gagn för deras andliga jag.

Det säger sig själf, att under ett sådant system kvinnans särskilda anlag och förmögenheter aldrig skola komma till sin

fulla rätt; och långt ifrån att därigenom ställas vid mannens sida såsom i allo hans jämlike, skall hon i framtiden så mycket fastare bindas vid en underordnad ställning, som hon aldrig skall komma loss ifrån, så länge det bästa, det mest lifskraftiga, det mest egendomliga hos henne icke får komma till sin fulla rätt. Det mänskliga lifvets stora arbetsfält skall en dag bättre än nu kunna uppdelas i tre områden, ett där man och kvinna i kraft af gemensamma anlag stå sida vid sida i gemensam sträfvan för eget och andras bästa, ett annat där mannen i kraft af sina säregna anlag är uteslutande eller företrädesvis härskande, och ett tredje, där alldeles det samma af alldeles lika orsaker är fallet med kvinnan. Då först skall fullständig jämlikhet mellan könen hafva inträdt, när det står kvinnan så väl som mannen öppet att efter måttet af sina anlag fylla de värf i lifvet, som hvar och en af dem bäst passa till.

Men detta stora mål skall icke låta sig nås genom den ena eller andra, om än i sig själf aldrig så rättvisa och välbetänkta lagstiftningsåtgärden, så länge sociala missförhållanden fortfara att i samma utsträckning som nu öfva sina fördärflika verkningar. Så länge dessa missförhållanden stå kvar i oförminskad styrka, så länge skall ock frågan om en bättre ställning för kvinnan endast endels kunna lösas. Och i en viss mening skola måhända de förra aldrig helt låta sig aflägsnas, ty den sociala frågan är gammal som världen och lär väl i stort sedt så förblifva. Men äfven om det aldrig skall komma en dag, då alla de spörsmål äro lösta, på hvilka människoanden sedan urminnes tid öfvat sitt skarpsinne, då gifves det dock frågor, hvilkas namn vi här ej behöfva nämna — ty hvar man känner dem redan förut — men som nu så enständigt fordra sin lösning, att dess uteblifvande kan varda liktydigt med hela den moderna kulturens undergång.

Inför dessa spörsmål hvarken kan eller får kvinnan i vår tid stå likgiltig. Därtill beröra de alldeles för nära hennes egen välfärd. Ty med dem står frågan om hennes eget släktes höjande i ett samband, som aldrig skall låta sig lösas. Har det en dag kommit dithän, att frågan om en bättre och mera människovärdig tillvaro för samhällets djupare lager fått ett säkert svar, att den järnhårda lönelagens obevekliga tryck ej längre drifver milliontals kvinnor ut från sin plats vid hemmets härd till en häjdlös täflingskamp om brödet för da-

gen, då skola ock de spörsmål, som alldeles särskildt angå kvinnan, med en helt annan lätthet finna sin lösning. Huru en dylik lösning bäst skall vinnas, det vet ingen ännu, om än de icke saknas, som i hög ton framhäfva sina egna recept därför såsom de allena saliggörande. Men det veta vi, att i denna fråga mynna alla andra ut, och att tidens största och ädlaste andar sätta in hela sin sträfvan på att finna dess svar.

För den skull gäller det för kvinnan icke mindre än för mannen, att hon först och sist må fara efter den frågans lösning såsom det ena nödvändiga, ty då, och blott då, faller henne allt det andra till.

Stjärnor.

Dikt af

Sigrid Leijonhufvud.

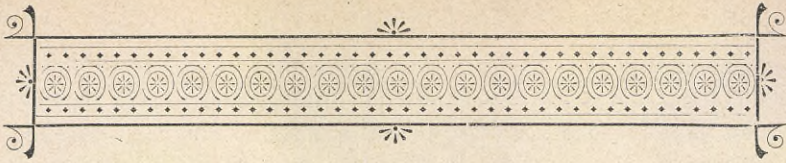
Stjärnklar natt i skog, som tiger.
Furan stiger
Hög mot himlen, allvarsam.
Djupt ur dunklet, aningsdiger
Stjärnfällstrimman glimmar fram.

Sjunker, sjunker, synes brista,
Med en sista
Glans i rymdens mörkblå våg.
Söndersprungna världars gnista,
Slungad ut på ändlöst tåg.

Tysta mänskobarn! Ett rike,
Stjärnans like,
Djupt i egen barm du bär.
Ej det slockne, ej det vike
Trotsigt ur sin banas sfär!

Gnista, sprungen fram af härden
Ospan världen,
Slungad ut i rymdens natt!
Lång är banan, mörk är färden
Men i ljus ditt mål är satt.

Några blad ur svenska kvinnans historia
under sjuttonhundratalet

af

Ellen Fries.

Sjuttonhundratalet är på sätt och vis kvinnans århundrade. Blicka med minnet och fantasien in i detta tidehvarfs Panteon! Till och med i förgrunden skönjas välbekanta kvinnogestalter: Maria Teresia, Österrikes berömda regentinna, Katarina, »Rysslands Semiramis», Mme de Maintenon, den sluga guvernanten vid den mäktige Ludvigs sida, och bakom dessa en oräknelig skara af furstinnor och älskarinnor och »grandes dames», visa och vittra, eleganta och intriganta. Århundradets lärda räkna det ej under sin värdighet att bilda en uppvakande krets kring damerna, och herrar statsmän och krigare vänta af dem sitt lystringsord.

Huru bjärt sticker ej denna lifliga och färgrika tafla af emot de bilder, som sextonhundratalets historiska galleri har att uppvisa. Där faller ej samma starka glans på de drottningar och kvinliga snillen, som blanda sig i mängden af bistre krigare, af stolte statsmän med högtidliga later och af lärde med pedantiska miner.

Lika bjärt framstår ock motsättningen mellan sjuttonhundratalets historiska galleri och det vår egen tid en gång kommer att förete.

I nittonde århundradets, af stenkolsrök mättade luft, synes ett brokigt virrvarr af ifrigt arbetande och sträfvande män

och kvinnor. Det blir svårt att där få sikte på individerna, och bland det fåtal, som träder fram i första plan och ger tafflan dess prägel — prägel af uppfinningsrikedom och upp-täckarkraft — ser man näppeligen några representanter för det kvinliga släktet.

Orsakerna till det kvinliga elementets styrka under sjutton-hundratalet äro mångahanda.

Genom yttre politiska tillfälligheter styrdes flere europeiska riken af kvinnor. Ett annat skäl var Frankrikes öfvermakt i hela Europa, och i Frankrike har, den saliska lagen till trots, kvinnorna i alla tider fört spiran.

Dessutom låg det i hela tidehvarfvets kultur ett vekt, kvinligt drag, en *följd* af det kvinliga inflytandet, och på samma gång en *orsak* till att kvinnorna så helt kunde tillägna sig denna odling. Sjuttonhundratalets främsta kulturinsats är att hafva mildrat sederna och att hafva öppnat vetenskapens för-gårdar för hela mänskligheten. Kvinnorna kunde vara stolta öfver, att de hade sin andel i det humana åskådningssätt, som allt mer och mer gjorde sig gällande, och de kunde glädja sig öfver, att tänkare och lärde på ett lättfattligare sätt, än som dittills skett, började låta mänskligheten få del af sitt snilles och vetandes rika skatter, hvarigenom vägen bereddes äfven för kvinnorna till en högre bildningsgrad.

* * *

Det franska inflytandet i Sverige under 1700-talet var allt för betydande, för att icke äfven här kvinnorna skulle spela en större roll i det allmänna lifvet än förut. På visst sätt kan därför äfven hos oss 1700-talet kallas kvinnornas århundrade.

Betrakta vi först de kvinliga individer, som höja sig märk-bart öfver de öfriga, är onekligen *Lovisa Ulrika*, Adolf Fredriks snillrika och härsklystna drottning, vårt fäderneslands mest framstående kvinna under detta tidehvarf.

Politiska, vetenskapliga och konstnärliga intressen och idéer tränga sig om hvarandra hos denna lifliga och själfulla kvinna. Århundradets ädlaste sträfvanden träffa hos henne känsliga strängar. Men hennes politiska åskådningssätt var ej nationens. Den upplysta despotismen var hennes samhälls-ideal, och i sina vanmäktiga sträfvanden att nå detta mål, har

hon för samtid och eftervärld fördunklat den glans, som skulle strålat ut från hennes namn, om hon nöjt sig med att vara blott en förespråkarska för den franska upplysningen med dess öfvergående fel och blifvande förtjänster, och att vara en drottning endast i konstens, vitterhetens och vetenskapens rike. Dalins vän, Linnés beundrarinna, en nitisk främjare af allt, som kunde gagna industrien lika väl som vetenskapen och de sköna konsterna i sitt nya fädernesland, har hon, till trots för sina politiska missgrepp och de svaga sidorna i sin karakter, i vår kulturhistoria inristat åt sig ett varaktigt namn. Ingen af de öfriga gestalterna i sjuttonhundratalets svenska kvinnovärld är så lysande som hennes, ej heller är någon för sitt tidevarf så typisk.

Det politiska intresset, som i andra land är så karakteristiskt för 1700-talets kvinnor, saknas hos oss eller är jämförelsevis svagt. Partisplittningen under frihetstiden och Gustaf III:s senare år samt det franska inflytandet i umgängeston och seder inbjödo till kvinnointriger i politiskt syfte; exempel därpå saknas ej heller, men, i stort sedt, höll sig dock den svenska kvinnan fjärran från sin tids fördärfliga, politiska dilettantism, vare sig det nu var af klokhet eller — kanske troligare — af brist på intresse.

Men om kvinnorna ej gjorde sig gällande i det offentliga, så synas de i hemmet hängifvit sig åt en förut okänd härsklystnadens och maktbegärets anda. Så tyckte åtminstone det starkare könet, som förut äfven där härskat obestridt. Toffelväldet måtte på sjuttonhundratalet hafva tagit en mera obesvärad, ohöljd form än någonsin förut i vårt fädernesland, att döma af alla de klagomål, som höjdes öfver »det regeringssjuka fruntunret». Tidningen Argus gör gäck af det äktenskap, där mannen är så liten, att han kan ligga och sofva i sin hustrus toffel? »När hon är vid godt lynne», säger tidningen, »tillåter hon den lille mannen trafva och spatsera på sig hvart han vill, och när hon går ut i visiter eller samkväm, sätter hon honom i sin barm eller muff, där hon matar, tuktar och handterar honom som en af de smärsta papegojor.»

Mera allvarsamt afhandlas denna härsklystnad i »Journal för allmänna upplysningen och sederna» (1796), där en författare yttrar:

»En svaghet behärskar könet, om man annars får kalla det svaghet, som är en af naturen inlagd böjelse och som ofta leder till gemensam sällhet — den att befalla. — — — Man får akta att ej sysselsätta dem med allmänna ärenden, framdraga dem på lärdomens eller politikens bana».

I än skarpare ordalag rasar en anonym författare till ett arbete med titeln: »Tankar om folkminskningen och sedernas fördärf i Sverige så vida kvinnovälde, barnamord och frässeri äro därtill förnämsta orsaken». (1767.)

Detta arbete, skrifvet af en riktigt kvinnohatare, anses dock i Salvii »Lärda Tidningar» värdt att beakta och att öfversättas på franska.

Att kvinnokönet upphäfvor sig till regent öfver mankönet, menar författaren, är tvärt emot skaparens mening och är att anse allenast som en skadlig följd af köttsliga begärelser. Mannen bör ej gifva kvinnan den kärlek och vördnad han allena är skyldig Gud, han bör med kraft kunna straffa och rätta hennes fel, hålla henne inom hennes skrankor och ej se genom fingrarna med hennes uppsåtliga ondska. Hon skall lyda, hvilket ej sker »med smek, fagra ord och vänliga åtbörder, som gemenligen hafva regeringssjukan till driffjädrar och bedrägeri till ändamål», utan genom fullständig uppoffring, och mera dylikt i samma stil.

Det gamla kvinnoidealet hotade att försvinna. Hvad hade det blifvit af den tysta, undergifna väkterskan vid den husliga härden? Eva hade blifvit medveten om makten af sin skönhet. Outvecklade, okunniga och ytliga, missbrukade hon denna makt gång efter gång. Men den skälmskt leende, af frigjord glädthet sprittande, i smältande färger draperade och med utsöktaste konst och elegans smyckade rococodamen var oemotståndlig för Adams svage söner.

* * *

Om ock i politiken den härsklustna Lovisa Ulrika har få efterföljerskor, är den skara ej ringa, som hyser vetenskapliga och vittra intressen.

Den klassiskt språkliga bildning, som renässansen bragt till lif, hade på sin tid begärligt omfattats af kvinnorna, men den hade drifvits in absurdum af de pedantiska preciöserna och

hade i sitt hemland obotligen löjliggjorts af den store Molière. Sjuttonhundratalets lärda damer äro af ett annat slag. De kasta nyfikna blickar in i naturens dolda verkstäder, de samla naturalster och kuriosa, de stifta ordnar och akademier för de lärda. I bästa fall göra de några praktiska rön efter andras recept.

Hos oss mötas först under 1700-talet dessa olika strömningar. I andra land hade det skett tidigare. *Sofia Brenner* är en af dessa kvinliga språkvirtuoser, som renässansodlingen frambragte. En annan, mindre berömd, är *Clara Aurora Liljenroth*, som vid 11 års ålder höll tal på vers på Visingsö gymnasium. Ännu en är den för sin stora kunskap i latin, grekiska, franska och italienska berömda *Lycka Sofia Fris*, gift med doktorn i Lund, J. Bildstein.

Vid den sistnämndas död 1747 utbrister ock en rimmare i *Salvii Lärda Tidningar*:

»Kom djärfva flock, du, som här nekar,
Att kvinnor kunna lärda bli,
Som stänger dem från snillets lekar
Inunder dunhets tyranni.
Vår nord kän dig helt annat lära,
Som fått i kalla skötet bära
Sofier båd' till gagn och pris.
Ho är så olärd, som ej känner
Den lärda Fru Sofia Brenner
Och Lundska Fru Sofia Fris.»

I en stor familjetafla på Hörningsholms slott dragas blickarne till en ung, hvitklädd kvinna med en allvarlig, tänkande blick. Samma intresseväckande, intelligenta utseende med åldrade, skärpta drag återfinnes i ett ypperligt kopparstick af den berömde Gillberg. Huru gärna skulle vi icke vilja veta hvad denna kvinna tänkte om den värld, som omgaf henne, och som i sin flärd och ytlighet synes ha varit så olik henne själf.

Men det tyckes vara omöjligt att få veta mer om *Maria Gustafva Gyllenstierna*, dotterdotter till den energiska Maria Sofia de la Gardie, än att hon 1693 vid 21 års ålder blef gift med riksrådet Carl Bonde och dog 1737, högt uppburen och älskad af alla.

Liksom hennes samtida i Frankrike, den berömda M:me Dacier, sökte hon till modersmålet öfverflytta klassiska förfat-

tares verk. Hon skall hafva efterlämnat en mängd manuskript*, hvilkas öde är mig obekant. Blott ett utkom, nämligen en öfversättning af »Josephi Judarnes historia«. Arbetet är försett med ett företal af biskop Gezelius i Åbo, däri han tackar den höga damen, som till detta nyttiga verk använt sina lediga stunder, hvilka »af många, också under tiden af dem, som äro af hög härkomst, varda förspilte«. Äfven andra medlemmar af det högvördiga prästerskapet ha i verser tillkännagifvit sitt välbehag med detta kvinliga snilleprof. En prästman utlofvar, att hennes rykte skall lefva »så länge bönder upplöja åkrars mark», och en annan »så länge tid är till, och glittrande stjärnor trivas på himlarunden klar».

Genom att popularisera klassiska verk arbetade Gustafva Gyllenstierna i tidevarfvets anda. Än mera var detta fallet med de damer, som intresserade sig för naturvetenskapliga iakttagelser. *Gunilla Bjelke* och *Charlotta Ribbing*, båda gifta med baroner de Geer, och *Elisabet Deckberg*, maka till kyrkoherden Olof Deckberg, experimenterade i medicin och med den nya koppymningen; andra följde drottningens exempel och anlade konst- eller naturaliesamlingar.

Bland de naturvetenskap experimenterande damerna har *Eva de la Gardie*, gift med kanslipresidenten Clas Ekeblad, ådragit sig den största uppmärksamheten. Ehuru den Ekebladska familjens medlemmar i allmänhet genom sin brefväxling äro väl bekanta, så känna vi dock ej mer af denna dam än det märkliga faktum, att hon vid 24 års ålder (1748) blef ledamot af Kongl. Vetenskapsakademien. Denna i vårt land enastående heder för en kvinna kom henne till del för orsaker, på hvilka vår strängt vetenskapliga tid måste förnämt nedblicka, d. v. s. för hennes tvål- och brödberedning eller, enligt ordalydelsen i kallelsebrevet, för »de synnerliga snillesgåfvor fru grefvinnan och riksrådinnan ådagalagt vid hvarjehanda till hushållningens upphjälpande tjänande rön och försök».

Grefvinnan uppskattade troligen sitt inväljande ganska rätt, då hon i det svar, som upplästes den 17 dec., yttrade bland annat: »Ett så upplyst samkväm, som förtjänar hela Europas beröm, visar genom detta val, att det mer af godhet

* Se *Salvii Lärda Tidningar* 1749. Där säges att de skola utgifvas, men det torde stannat vid uppsättet.

än nödvändighet behagat antaga mig till dess ledamot, och således haft dess afseende mera uppå ett godt uppsåt än någon verklig förtjänst».

»Jag erkänner denna lyckan», tillägger hon, »med så mycket större tacksamhet, som hon ej allenast tjänar till min egen utan till andras uppmuntran. Hon kan således hädanefter falla på ämnen, som vida öfvergå mig uti egenskaper, som fordras att uppfylla Kongl. Akademiens ädla förmodan, men ingen skall betaga mig min förstfödslo rätt».

Eva de la Gardie misstog sig. Hon blef ensam i sitt slag, och i två af de akademier, som inrättades i slutet af århundradet, Svenska akademien och Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien, uteslötos kvinnorna från medlemskap.

De lärda damerna få mycket beröm eller rättare sagt smicker, ty berömmet står ej i rimligt förhållande till deras förtjänster. På samma gång häcklas ofta kvinlig lärdom, och den kvinliga intelligensens betydliga underlägsenhet var ett axiom. Den lärdom, de kunde få, borde alltid vara af ett lättare, för dem fattbart slag*.

Inom vitterheten bestrider man mindre deras rätt, ehuru väl fru Nordenflycht hade sina skarpa vedersakare och M:lle Malmstedt hade haft många bittra erfarenheter, innan hon som fru Lenngren skref sina bekanta »Råd till min dotter».

Århundradet frambragte två stora skaldinnor, men skaran af alla de andra damer, som under namn af Adelaide, Isabella, Iris, Bellinda o. s. v., skrefvo i tidningar och tidskrifter förde långt ifrån alltid sitt köns runor med den äran. De affektera en blygsam, »äkta kvinlig« stil, som aldrig var beundrad och numera är omöjlig. De kokettera med sin huslighet och blanda i behäglig växling termer från köket och från Pinden. Minnet af den pjåskiga sentimentaliteten i denna kvinliga litteratur har dock lefvat kvar ända in i vår tid och gjort kvinliga litterära arbeten i det längsta misstänkta.

* * *

I 1700-talets tidningar och tidskrifter diskuteras mycket om kvinnan. Vi se där huru denna tid tänkte sig frågor lösta, hvilka ännu sysselsätta oss, ättlingar i tredje och fjärde led.

* Se bland annat Eilschow: »Forsøg till en fruntimmers philosophie 1749».

Visserligen förbättras kvinnans ställning i jämbredd med civilisationen, men å andra sidan ökas ock afståndet i bildning och lefnadsvillkor mellan henne och mannen. Slutligen börjar först mannen och sedan kvinnan att reflektera öfver denna skärpta motsättning. Reflexionerna följas af reformerna. En riktning vid dessa reformer pekar hän till det ideella naturtillståndet med dess harmoniska motsättning mellan man och kvinna, en annan riktning betonar främst, att för båda gäller gemensamma *mänskliga* rättigheter. Den förra riktningen tillhör företrädesvis sjuttonhundratalet, Rousseaus tid, den senare riktningen, vårt århundrade, Stuart Mills tid. I de båda strömningarnes gemensamma drifkraft ligger det kvinliga släktets framtid.

Sjuttonhundratalets tänkare hade en stark tro på uppfostrans allmakt. De hade ej ännu af erfarenhet och vetenskap lärt känna ärftlighetens obevekliga veto till alla hastiga fullkomningsutopier.

Barnauppfostran är sålunda ett kärt ämne. Prästerna räkna ej för rof att behandla det på predikstolarne, och då

»På bröllop följer barnsöl näst»,

begagnade litteratören Lars Salvius det ypperliga tillfället att på Clas Clasons och Margareta Doves bröllopsdag 1740 hålla ett föredrag om barnauppfostran med idéer från Locke.

Det är mer om gossars än om flickors upptuktan han talar, då han förmanar:

»Lär barnen till att tala rent,
När de ä' små, se'n blir försent», — eller:
»Lär barnen ock en vacker slöjd,
Hvartill dess hug är snarast böjd» etc.

Gossars uppfostran atser E. Eklunds vidlyftiga »Uppfostringslära» (1746) liksom riksrådet Lövenhjelm i sitt tal om uppfostran i Kongl. Vetenskapsakademien 1767.

Samhället synes således likgiltigt för det kvinliga släktets uppfostran, men mot denna likgiltighet föres i tidningar och tidskrifter en liflig, fast fruktlös opposition.

»Kan det väl undfly någon tänkande människas uppmärksamhet», skrives i »Journal för allmänna upplysningen och sederna», »att fruntimmer lika sorgfälligt böra uppfostras som karlarne, eller anser man dem för varelses, sätta i världen utan

något ändamål? Äga de icke en så viktig inflytelse på det andra könets sällhet eller olycka, att deras rätt att tänka och verka ej kan blifva för det alldeles ligkiltigt, och ännu mera, beror icke hela den tillkommande generationens första uppfostran af fruntimmer?»

År 1745 utkom ett arbete med titeln: »Samtal mellan Svärmoder och Sonhustru». Bland alla de viktiga, enkannerligen kvinnokönet rörande ting, som afhandlas i detta lilla häfte, hör ock frågan om flickors uppfostran. De åsikter, som den anonyme författaren uttalar, torde ha hyllats af den konservativa och bildade delen af Sveriges allmänhet. Svärmodern är en representant för gamla goda seder, som hon söker bibringa sin efter upplysning törstande sonhustru.

Båda fruarna äro eniga i, att rikedom och skönhet äro hos flickorna de två egenskaper, som främst behaga männen. Svärmodern säger sig dock märkt, att det, om ock sparsamt, finnes män, som inse, att skönheten kan gå förlorad i första barnsängen, och att hustrun har en benägenhet att till eget bästa disponera de penningar hon för i boet. Dessa undantagsmän vilja ha andra egenskaper hos sina fruar än de nämnda. Men för att fånga dessa mågar skola döttrarna sorgfälligt uppfostras. Grundvalen är, näst gudsfruktan, arbetsamhet. De skola aldrig få sofva bort morgonsolen, och de skola ingen stund få vara sysslolösa.

Skall man bara lära dem arbeta och träla, är det en ringa konst att uppfostra dem till manfolkens behag, blott de behandlas som tjänstfolket, menar den unga frun. Svärmodern blir otålig, att sonhustrun tror hela byggnaden är färdig, då bara grunden är lagd. Modern har ock att se till, att dottern blir en god hushållerska, samt att hon är kysk och ärbar utan »konstiga kränkingar och krämningar och förställda miner». Detta tycker sonhustrun är ett underligt tal, ty är det något manfolken tycka om, är det just detta. Men den gamla frun ber henne ej tänka blott på »unga snushanar, som ännu icke veta hvad hustru, barn och ett behållet hus har att betyda».

Sonhustrun undrar dock, om dottern ej bör lära sig främmande språk, tyska och fransyska åtminstone, men ehuru svärmodern medger, att det är mycket vanligt, att unga flickor lära detta, tror hon dock ej de hinna att »därmed förlusta sig», om de vilja bli goda hushållerskor.

Vidare fortsätta de i samma ämne:

Sonhustrun:

Jag åstundar få veta af min k. Moder de förnämsta stycken, hvarmed en flicka uti sin uppväxnings tid bör sysselsättas.

Svärmodren:

De äro åtskilliga, som bör lämpas efter ålderns tilltagande: såsom först, är nödigt att lära henne läsa, skrifva, räkna och rita, sedan allehanda slags söm, hvaribland räknas slät söm, märkning, Marseille, silkessöm med allehanda chattering etc., likaledes att stärka, sticka och stoppa på många slags vis. Sedan, när äldren så tillåter, bör hon vänjas till att gå i visthus och källare, och dela ut hvad som dageligen behöfves i hushållet; lära att koka, brygga, baka, bränna; i lika måtto, att spinna både ull, lin och bomull, att väfva och sy kläder, med mera, som en god hushållerska väl pryder. Om nu allt detta skall blifva väl gjordt, till matmodrens heder och husets förkofring, så fordrar visserliga hvart mål för sig sin stora öfning.

Sonhustrun:

Min k. Moder nämnde icke coëffera, dansa och spela.

Svärmodren:

Jag har ännu icke tänkt därefter, huru vida en man kan vara belåten med en hustru, som söker sitt nöje i sådana tidsfördrif. Men det är mig nogsamant bekant, att när barnhopen ökas, är ingen, som låter afspisa sig med dans och spel, i stället för föda och kläder.

Sonhustrun:

Men om modren själf icke förstår alla ofvannämnda stycken, huru skall hon då kunna lära sin dotter däruti?

Svärmodren:

Detta blir en svår omständighet. Jag har hört många omsint moder klaga däröfver, att här icke finnas några läro-hus för unga fruntimmer. Det är underligt, att ålderdomen tänkt så litet på denna angelägenheten, där likväl förfarenheten visar, att en ung flicka behöfver rätt så sorgfällig uppfostran som en gosse. Men jag tror, att klostren voro i fordom tid det samma för de förra, som skolor nu äro för de senare.

Sonhustrun:

Det kan hända, att flickan äfven är af en yr och rasig natur, som icke gärna låter styra sig, hvad är då till att göra?

Svärmodern:

En måste i första barndomen noga utröna, hvartill hon är böjder, och när så händer, at hon vill rasa, måste det heta kylas med kallt; jag menar, en sådan dotter bör icke få annat till mats, än löppen mjölk utan grädde, ägg utan gula, fisk utan högtkryddade saucer, hafversoppa, ölostvassla och tunnt svagdricka, men ingalunda villbråd, ägge-gulor och allehanda högtkryddad mat, och aldra minst vin, chocolade, ostron, med hvad mera, som retar till okyskhet. — — —

Sonhustrun:

Men det synes, som vore det infödt med flickor, att de gärna vilja vara granna, huru skall en moder då förhålla sig?

Svärmodern:

Bäst är att vända denna åtrån till något godt, i så måtto att hon gärna må få vara så grann hon vill, allenast hon pryder sig med sådant, som hon själf tillverkat, såsom det tillförene varit brukeligt i Holland, då föräldrarna icke gäfvö sina döttrar annat, än tjänliga hvardagskläder; men de fingo själfva behålla all den grannlåt, som de hunno tillverka hela den tid, som de uppväxte uti föräldrarnes hus. Detta lockar dem både till flit, omtanka och stadighet. — — —

Så långt de värda damerna.

Den af dem uttalade önskan, att flickskolor skulle finnas, upprepas af flere författare. Det var först mot slutet af århundradet, som de första flickpensionerna upprättades i Stockholm. Deras ändamål blef dock från början att uppöfva talangerna, fransktalande, musik, sång och dans. Det var också, som vi sågo, de båda fruarnas mening, att egentligen för detta ändamål skulle skolorna behövas. Naturligtvis var detta den vanliga åsikten, ty de enskilda skolorna hafva i alla tider varit så, som allmänheten velat ha dem.

I en bok af 1767 med titeln »Gamla sanningar i ny dräkt» säges det ock:

»Flickor fostre man upp, som stånd och värdighet anstår.

»Flickor gagneligt är att kunna med händerna sömma, knipla och virka.

»Flickor prydes i lag att kunna behagligen sjunga och dansa.

»Flickor stänge man ej från könets loffiga nöjen.» o. s. v.

Enskilda skriftställare, som dock säkerligen ej vunno större sympatier för sin mening, fordra däremot praktiska skolors upprättande för kvinnor.

I en 1758 utkommen broschyr med titel: »Tankar om svenska barn«, klagas öfver, att ingen anstalt är gjord för att uppfostra flickor, ehuru det är en viktig angelägenhet, och de behöfva nästan mera lära än gossarne, om de skola blifva förståndiga hushållerskor. De fördärfvas ofta med klifs och grannlåt, vänjas vid stillasittande, lättja och fäfänga; om de angelägnaste hushållssysslor hafva de knappt minsta begrepp, så att de ej en gång duga till pigor, än mindre att blifva matmödrar; därför ser man ock de flesta pigor och hustrur i städerna vara från landet, och man vet knappt, hvart städernas döttrar taga vägen.

Hvem väntade väl dessa klagomål från medlet af det adertonde århundradet! De äro märkliga nog, såsom visande huru fäfänglighetens anda redan vid denna tid i städerna trängt ned i de djupa samhällslagren.

Klagomålen utmyнна i en fordran, att afgiftsfria skolor för flickor skulle upprättas, i hvilka de kunde få lära en god hushållning, därtill slöjd och historia.

Något högre lärdomsfordran framställes i »De nymodiga fruntimren eller Sophia och Belindas tankespel« (1773). I femtio år, anser den anonyma författarinnan, »att man yrkat på reformer i de högre kvinnornas uppfostran, men utan resultat. När de fått lära franska, tror man det vara nog. Den kunskapen användes att »läsa romaner, som göra hjärtat vekligt, samt att höra på kärleksdeklarationer». Nyttig kunskap för flickor vore, utom allt som hör till hushållet, »att kunna skriva väl sitt modersmål, historia, geografi och engelska. Nu synes det», säger författarinnan, »som man ville göra dem till gyckeldockor för att roa manspersoner, men icke för att göra dem värdiga deras vördnad».

Dessa ord förklingade dock ohörda. »Att kunna litet skriva, något läsa, prata fransyska, dansa, känna paryrer och vissa artigheter», detta inbegripes i denna tidens förnämsta uppfostran för ett ungt fruntimmer, som skall ut i världen, säger ännu 1781 en författare i »Fruentimmersportföljen».

Tanken på lärda skolor för fruntimmer gick ej in i föreställningen. Först och främst af den orsaken, att inga af dem,

som önskade en höjd kvinnobildning, voro vänner af den gamla skolan, med dess uteslutande klassisk-teologiska bildning. Striden mot det lärda pedanteri, som i flera århundraden hade florerat, hade tagit sin början. Deltagarne i striden förfäktade den satsen: minska de lärda apparaterna, skrif på modersmålet, så kunna ock kvinnorna draga nytta af vetenskaperna, hvilket skall lända både dem och samhället till godo.

I Salvii »Lärda Tidningar» för 1754 uppträder en insändarinna, som kallar sig Märta Fjolla. Mycket möjligt döljer sig bakom denna signatur en manlig författare. I artikeln föres krig mot latinet. Märta Fjolla tycker, att när öfverflödsförfordningar utfärdas, så kunde de äfven utfärdas mot de många främmande språken, enkanneligen latinet.

»Tänk», skrifver hon, »om alla lärdas arbeten kommo oss i händer på modersmålet, hvad fägnad och nytta skulle det icke skaffa äfven hos oss. Det lilla jag lärt af min herres lärda tidningar vill jag icke mistat för all den peppar, som i Arboga finns, ehuru de äro nog svåra att få något godt utur för den, som icke har nyckelen till förståendet (d. v. s. icke kan latin). Dock om ett fruntimmer kan göra sig nöje och nytta af korta utdrag, huru mycket mer af arbeten i sitt vidsträcktare begrepp. Vårt förnuft torde därigenom så skärpas, att vi utan särdeles tidspillan eller kostnad, kunde finna dårskapen af en hop lappri, som vi nu hålla för högmålssaker. Åtminstone föreställer jag mig, att våra sammankomster då kunde förnöjligare och gagneligare aflöpa än att intrycka i hvar och en de nyaste moden af mat, kläder och möbler, som ofta göra våra manfolk till norska öfverrymmare. — — — Jag kan aldrig tro, ehuru jag hörde språkas, att våra herrar lärde frukta, det de, ifall vetenskaperna skulle komma ut på svenska, torde få oss till medtäflare af den heder och anseende, som de nu orubbadt besitta, så att vi skulle öfvergifva våra kvinnoslöjder och träda så snart i katedren som de, eller och att de utan dessa fikonalöf skulle bli för mycket blottade, då det kunde bli allmänt känt, att deras lärda hemligheter ej äro större, än att de kunna begripas af det svagare könet». — — —

* * *

Stridsämnet vid flickors uppfostran under 1700-talet var således: skola flickorna uppfostras för hushållet eller för salongen? Under sextonhundratalet är det knappt andra än högadelns döttrar, som, jämte sin husliga uppfostran, lära brodera, sjunga,

dansa och tala språk, dessa salongsdamens såsom oundärliga ansedda tjusningsmedel. Men med de sociala ändringarna mot detta sekels slut sänkte sig strecket för dessa förmåner. Vid denna tid skrifver t. ex. en fru Kristina Hägerstierna, att hos henne uppfostras en flicka af adlig börd, som mot all vana, enligt sin fars önskan, ej får lära språk eller spela och dansa. Under 1700-talet fanns denna kvinnliga konstprodukt, som kallas en fulländad världsdam, i alla samhällskretsar, som gjorde minsta anspråk på bildning.

Detta nya sakförhållande var på sätt och vis en utveckling. Kvinnan skulle vara mannens sällskap och deltaga i hans nöjen. Hon skulle ej afstängas, som fordom skett, och endast vid högtidliga fester blanda sig i männens lag. Hon kunde verka förmildrande på sederna, afståndet blef ej så stort mellan man och hustru som förut. Man behöfver endast kasta en blick på 16- och 17-talets kvinnokorrespondenter för att se huru mycket elegantare och ledigare de senare skriva än de förra till följd af en bättre undervisning.

Men något nytt godt vinnes sällan utan den delvisa förlusten af något gammalt godt. Sextonhundralets matronor voro visserligen råa och okunniga, men de behärskade sin värld — hushållet, och utöfvade en stor, af inga hinder bunden praktisk verksamhet.

Med salongsuppfostran följde nog på mångt håll en inkränkning i detta arbetsområde. En vekligt uppfostrad kvinna får ej alltid lika hurtigt från gård till gård, reviderar räkenskaper, håller räfst med inspektorer och däjor, visiterar visthus och ladugårdar.

Likaledes innebar denna salongsuppfostran en fara, hvars verkningar vi ännu spåra, att föryttliga det kvinnliga lynnet och öka dess njutningslystnad.

Detta tänkte man dock mindre på än på den hela samhället behärskande flärden och fåfängan, som så betänkligt skulle hafva utvecklats hos kvinnorna under 1700-talet.

Det är en svår fråga, i hvilken grad dessa klagomål äro berättigade, då den ökade lyxen tillhör alla framåtskridande tider, men visst är, att den särskildt i detta århundrade var föremål för moralisternas och statsekonomernas vältalighet. Kvinnohyxan ansågs vara roten och upphofvet till allt ondt.

Så påstår bland andra herr Per Lagerlöf i ett dundrande tal till »det lofliga borgarståndets» fullmäktige på Stockholms rådhus*. Han säger bland annat:

— — — Vi vilja eftersinna, hvad stor skada kvinnökönets nu brukliga klädedräkt förorsakar. En fontange är dyr och kostar nog penningar, när gullband och främmande spetsar därtill köpes. Efter det ock halfva hufvudet är bart, så måste håret fyllas med annat, och öronen prydas med örhängen. Och när hufvudet fått en sådan främmande dräkt, så måste allt lämpas därefter, eljes tjänar det sig intet, det må kosta hvad det vill. Halsen och bröstet måste vara bara, och om halsen ett skönt pärlband med vidhängande juveler; guld är för gement. Kläderna måste sedan göras därefter af skönaste tyger, med vida uppfästningar och mångfaldigt så kalladt falbala, att till en klädning fordras nu så mycket, som tillföre till tre andra. Det är ändå ej fyllest, utan det som bart finnes, måste prydas med fina spetsar, bröstlappar, armkrus och dyrbara demantringar, och öfver allt sättas ett mångfärgadt skärp af högt värde. Och sedan en kvinna är så klädd, får hon intet oreña sig, eller låta rägnå på sina kläder, hon måste åka i vagn. Städerna uppfyllas därför med hästar, fodret blifver för dyrt för dem, som nödvändigt behöfva hästar, samt föres så ymnigt från landsbygden, att åkerbruket och boskapsskötseln därigenom lider stort men, och sålunda hemligen missväxt förorsakas, landet och riket till största skada. Vidare rimmar det sig intet, att hon bor så gement som förr, allt måste vara möbleradt, allt fint och präktigt af kostbara sängar, bord, stolar, speglar och mera; nattygsbordet måste ock vara uppfyllt med galanterie och kostsamma askar, fulla med lapperi och högfärd. Men hvart vill sådant taga vägen? Hvem förmår sådant underhålla, utan de höga och mäktiga i världen? Men nu vill hvar och en, som är bättre än bondhustru apa efter det samma, pockar och snårkar på mannen, till dess hon får pryda sig på samma sätt; och så låter man, till dess gäld och skuld stå öfver öronen, det ena huset efter det andra ruineras, och hela riket råkar i armod. Ty det mesta galanteriet göres af främmande, och vi äro så dumma, att vi gifva dem landets dyrbara klenodier, järn och koppar igen. Än vidare, sedan sådan högfärd är kommen i

* Hället är 1714, omtryckt flere gånger. — Att kvinnolyxen äfven i äldre tider framhållits, är dock sannt. Vi påminna oss Karl IX:s bekanta yttrande: att adeln nog skulle ha råd komma till riksdagar, om de ej klädde på sina hustrur så mycket grannlåter.

bruk, så måste ock barnens undervisning därefter lämpas: de måste med nog kostnad lära att virka, brodera och göra allehanda grannlåt, som brukas till prål och högfärd: de måste lära att dansa och väl skicka sig, det berömmes öfver allt. Skall något arbete göras, så är ej annat än lära missbruk i matredning, i kläder, i husens tillredning och kollationers anställande; där uti blifva de så utlärde, så sorgfällige, så måne om att intet begå det minsta fel, ja, barnen rosas och berömmas, när de där uti sig väl skicka, och sägas blifva artiga människor. Barnen få den falska inbillningen i hufvudet, mena det vara väl och berömligt, blifva ock därvid så länge de lefva, och lära sina barn samma osed. Men det, som i ett hushåll är oundgängligt, såsom spinna, väfva och veta hur åker, äng och boskap skall skötas; hur man skall skaffa något in, och rätt nyttja och använda sin näring och handtering, till sin och andras nytta, samt all ting rätt ställa och styra, det är för många allt för gement, och skall af drängen och pigan göras efter deras förstånd, som ofta hafva minsta förstånd därom. Hvarför skall icke på sådant följa armod och fattigdom i landet? Intet spara och intet hafva, bo under ett tak».

Vi hafva låtit den goda Lagerlöf tala ut en del af alla de klagomål, han hade på hjärtat.

Den tidens perukbärande herrar borde väl haft något fördrag med Evas döttrars modéfantasier, men, som synes, dessa göras till alla samfundslidandens orsak.

Och gycklarne finna sin räkning i att skämta med dem, allt under det de för visso bringa dem i smyg sin ödmjuka hyllning.

Så beskrifves en ung skönhet från medlet af århundradet i ett litet häfte, bärande titeln: »Tankar om flickors ostadighet».

 Uti rara, sköna tyger,
 I juvelers glans och prål,
 Tror sig Philis nått sitt mål,
 När hon efter molnen flyger.
 Gull-ur och sin tabatière
 Kan en nymf nu ej umbära,
 Sen' hon lyckligt hunnit lära,
 Att det just nu modet är
 Framför allt så måst kornetter
 Hela trossen följa åt.
 Ack, hvad mer än ynkelig låt,

Om ej far och mor tillåter
 Lilla dockan dessa djur,
 Som så skönt och tappert blänka,
 Och så mycken fägnad skänka
 Åt vår värda jungfrubur.
 Eau d'lavende och skönhetsdroppar,
 Pourpourié i blanka glas,
 Med hvad mera slask och fnas,
 För de läckra jungfrukroppar.
 Spegelar måste ock med skäl
 Jämt i kabinetter vara,
 Att de tydligt kunna svara,
 Om allt kläder Cloris väl,
 Ty uti de blanka glasen
 Ser en skönhet sig ej mätt;

— — — — —

En handskrifven skildring från ett förmöget borgarhus i Stockholm under slutet af sjuttonhundratalet visar dock, att det ej var så farligt med denna fåfänglighet, som man af alla dessa moralstal kunde tro. Husets döttrar fingo visserligen fina toaletter och hade sin lust i att gå på »Stadshuset» på bal, men dessa tillställningar voro slut kl. 10 och på morgonen kl. 4 stodo de unga flickorna i bagarstugan eller bryggghuset i full sysselsättning.

*   »   *

Att döma af de allra flesta författare från 1700-talet skulle man vara böjd tro, att hvarje Greta då fick sin Hans att hushålla för. Statistiken för århundradets senare hälft visar dock, att så ej var fallet. Det finnes ock några skrifter, som klaga öfver de aftagande giftermålen.

I »Ungkarlars föregifne hinder för giftermål» få vi höra åtskilliga skäl till detta onda.

Det första skälet kunde lika godt anföras 1887 som 1787: nämligen att fordringarne på lifvet äro så stora.

»Man måste möblera sitt hus», heter det, »efter nyaste modet, ehuru man ej kan undvika, att för hvarje rums möbler betala ett helt bondehemmans värde. Man måste hålla hederligt bord. Unga fröken kan omöjligen lära dygd och ärbahet af sin mor. Därtill måste förskrifvas en mamsell från Frankrike, som skall lära dem att tala fransyska, att läsa franska böcker, att apa efter franska moder i kläder, prydnad, lefnadssätt, mat och allting. — — Ja, öfverflödet och högfär-

den ha nu gått så långt, att pigor köpa sig nya tafter och sarger af bästa sorten till salopper och pelsar, af den godhet, att de förnämste herrskaper inte bättre kunna välja.»

Männen frukta äfven kvinnornas lättsinne, deras regerings-sjuka och förskämda smak. Författaren tar dock kvinnorna delvis i försvar och menar helt älskvärdt, att männen äro ej heller utan alla fel.

I ett annat, från engelskan öfversatt arbete, föreslås en skatt på gamla ungar, och i ännu ett annat föreslås, att äktenskapsåldern för kvinnan skall höjas.

Intet nytt under solen.

Det fanns således äfven då i Sverige godt om ogifta kvinnor. Till följd af de långvariga krigen visar Sverige under medlet af århundradet till och med en större numerisk öfvervikt af kvinnokönet än hvad statistiken annorstädes antecknat.

Hemmen kunde visserligen då sysselsätta flere kvinnor än nu, men ej alla dessa fattiga flickor, som foro från hem till hem, till fränder och bekanta, voro kärkomna gäster. Deras lott var ofta djupt beklagansvärd, och det är i deras ställning de unga damer i banker och bodar, som nu tråna efter eget hem, böra sätta sig in för att inse, att förhållandena i vår tid förbättrats.

Det spekulerades mycket på att i Sverige inrätta stiftelser efter tyskt mönster, i hvilka ogifta damer af stånd kunde, såsom det hette, »finna ett skydd för sin dygd» i klosterlik tillbakadragenhet. Lovisa Ulrika intresserade sig här för, men denna nyhet slog ej an på den svenska allmänheten.

Att dock förvärfvsfrågan, som i vårt århundrade blifvit den mest brännande och dragit andra med sig, äfven denna tid kunde dyka upp som ett allvarligt bjudande spörsmål, visar ett märkligt inlägg i kvinnornas sak, med titeln »Böneskrift af det olyckliga svenska fruntimret till Allmänheten, uppsatt 1770 af fru D.»

Det innehåller bland annat:

»En ömsinnt moder, som föder ett flickebarn till världen, har en onaturlig orsak att önska det kvaft af dagsljuset. Vi kunna ej lämna landet, vi kunna ej få arbete, huru gärna vi vilja. Man miss-tror oss om sämre sysslor, och sedan pigor börjat bli antagna till jungfrur, hafva de äfven i den delen tillstängt vägen för vår utkomst. Det säges att riket är i saknad af närande lemmar. Här

säges i brist af arbetare vara mycken illa häfداد jord, och många nyttiga fält ligga alldeles obrukade. — Den styfva och starka bonddrängen kunde blifva vid plogen och lämna oss synålen tillika med många andra lätta verktyg och näringar. Kan det väl klagas öfver folkbrist i ett land, där grofva och starka karlar bestrida sådana lätta sysslor, som kunde och borde blifva en riklig utkomst för alla fattiga och behöfvande fruntimmer.»

Dessa våga sig ej på några handtverk af rädsla för de mäktiga skrän, som den tiden funnos.

Förf. begär vidare »tillflyktshus för fruntimmer af stånd, som nu flytta kring landet likt vattnet om stenar», häcklade, ofta med skäl; men det starka könets plikt är att finna medel till bättring. Ingen är så olycklig som en fattig och vacker flicka. »Så snart våra herrar träda in i frustugan, afkläda de sig alla de prydliga egenskaper, som tillhöra en odödlig själ, och vi lämna själfva till allmänhetens granskning hvad nytta vi kunna hafva utaf en hop dårars sällskap».

Hon begär skolor, ej för att »med lystna ögon titta in i de lärdas hemligheter», men för att »undfå de vetenskaper, som kunde gagna oss och hela landet.» — »De sämsta handtverk ha vissa undervisningsgrader, men vi allena pockas att fullgöra många stycken, utan att däruti få den minsta insikt.»

Slutligen vill fru D. »för männens eget bästa» ha »fruntimmerssamfund, där kvinnorna kunde få täfla i hushållsrön och de bästa utmärkas med ordenstecken» — en tanke, som nog var i tidens anda.

* * *

Sjuttonhundratalet ägnar mer än det föregående århundradet sin hyllning åt kvinnan som kvinna, med de fördelar och de faror för samhället och för kvinnan själf, som detta innebär. Däremot har det föga uppfattning af hennes värde och rättigheter såsom människa — det torde vara det slutliga intryck af de spridda drag, som här samlats.

Några författare höja sig dock öfver den franska upplysningens åskådningssätt och peka hän på en kommande tid.

I vårt grannland uppträdde Ludvig Holberg som en förfäktare af kvinnans mänskliga rättigheter. Hans »Zille Hansdotters Gynaecologia» är nästan som en versifiering af Stuart Mills välbekanta arbete:

»Jeg neppe fuld var otte Aar
Och vilde vide mere
End A-b-c och Fadervor,
Jeg Lyst fik at studere»,

men då fick lilla Zille se alla lidanden, som mötte henne, och så börjar reflektionerna öfver

»Hvor Vingerne på Fuglen skår,
Ubillig Fuglen laster,
Og hvi han ikke flyver meer
Forgæves forekaster»,

och hela den kvicka, om ock delvis torrt hållna plaidövern utmynnar i den af författaren kursiverade satsen:

»Hvis mere os betroet var,
Vi kunde mer forrette».

Samma tankegång återfinnes i Hedvig Charlotta Nordenflychts »Fruentimrets försvar». Rousseaus förklenliga uppfattning af kvinnökönets begåfning, både intellektuella och moraliska, hade satt pennan i hand på den berömda skaldinnan. Hon kallar historien och fantasien till hjälp och diktar med poetisk kraft och djupt känd indignation för att visa, att

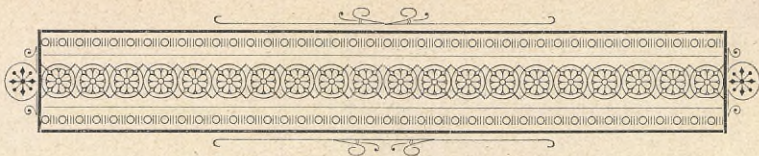
»Så bindes könets drift af fostringssätt och vana,
Att kämpas med hvarann på dumhets tränga bana,
Och som en prydnad dra okunnighetens ok,
Ty det är kvinnans skymf att vara lärd och klok,
Ack, grymma tyranni! Männ det vår värld förbättrar,
Att halfva släktet stängs i dumhets tränga fjättrar,
När brist på hjärnor röjs i sysslor och i värf?»

Under seklets sista årtionde, vid öfvergången till en ny kulturriktning, utkom det mest geniala inlägget för kvinnans sak af den man, som med alla sina öfverdrifter och paradoxer dock visade sig här, som i så mycket annat, en siare för kommande tider. Det var Thorild i hans arbete: »Om kvinnökönets naturliga höghet» med motto: »Trälldom är förbuden i Sverige».

De många tankar, som här möta, och som visa blick för det väsentliga i kvinnans fordringar, sammanträngas i den ofta anförda satsen, hvarmed vi vilja avsluta dessa anteckningar ur den svenska kvinnans historia i det förra århundradet:

»Olikheten af kön är blott en skugga emot den stora likheten af förstånd och hjärta».

Reformarbetet inom kvinnolagstiftningen

åren 1885—1895.

Af

Maria Cederschiöld.

Då Fredrika-Bremer-Förbundet, hvilket som sin främsta uppgift satt »en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som socialt och ekonomiskt hänseende», i år firar sitt 10-årsjubileum, har det ansetts lämpligt meddela en kort öfversikt af hvad som på lagstiftningens område under dessa tio år gjorts för förbättrande af kvinnans ställning.

Decenniet 1885—95 har icke varit synnerligt rikt på stora och viktiga reformer inom lagstiftningen rörande kvinnan. Det var under föregående decennier de flesta af de lagändringar antogos, hvilka så genomgripande förändrat den svenska kvinnans (i synnerhet den ogiftas) sociala och rättsliga ställning och af hvilka vi här endast vilja erinra om: lika arfsrätt för bror och syster, den ogifta kvinnans myndighet, gift kvinnas rätt att förvalta sin arbetsförtjänst och sådan ägendom, som genom äktenskapsförord undantagits mannens förvaltning, rätt för kvinnor att innehafva vissa tjänster inom post- och telegraf, att aflägga mogenhets- och akademiska examina, att praktisera som läkare, att tjänstgöra vid folkskola.

Att åren 1885—95 jämförelsevis varit fattiga på reformer inom kvinnolagstiftningen, torde närmast bero, icke på bristande intresse hos kvinnofrågans vänner, utan på den allmänna po-

litiska ställningen inom landet. På riksdagarna har uppmärksamheten nästan uteslutande absorberats af s. k. »stora frågor», sådana som beröra hela landets lifsintressen, såsom skattefrågor, tullfrågor, försvarsfrågor, unionella frågor, och dessa hafva undanskjutit frågor af mer enskild natur.

Men detta oaktadt ha dessa tio år långt ifrån varit ofruktbara för kvinnofrågans utveckling. Reformarbetet för höjandet af kvinnans ställning inom familjen, skolan och samhället har lugnt och säkert gått framåt. Det är på detta arbete vi i det följande skola kasta en hastig återblick.

* * *

Det var som bekant genom en kungl. förordning af år 1845 som syster fick lika arfsrätt med broder, dock kvarstodo länge några mindre företrädesrättigheter för bröder vid arfsskifte främför systrar, däribland den s. k. »tagelotten», d. v. s. bröders rätt att vid arf af fast egendom på landet utan lottning först uttaga sina andelar. Denna tagelott äfvensom öfriga broder tillkommande fördelar vid skifte af arffallen fast ägendom på landet upphäfdes i följd af en motion, väckt af P. Andersson i Högkil vid 1889 års riksdag och af denna antagen.

Då ogift kvinna dessutom allt sedan 1884 är myndig vid samma ålder som mannen och sedan 1872 (adliga mör först 1882) efter fyllda 21 år är befriad från giftoman, har den ogifta kvinnan af lagen tillerkänts en ställning inom familjen, som i det väsentliga är jämlik mannens.

Helt olika är förhållandet med den gifta kvinnan. Ännu råder i afseende på henne 1734 års lag, hvilken stadgar mannens målsmanskap öfver hustrun. Detta målsmanskap har visserligen något inskränkts genom den lagändring, som genomdrefs 1874 och hvarigenom hustrun fick rätt att råda öfver sin arbetsförtjänst samt öfver den ägendom, som genom förord, upprättadt före äktenskapet, undantagits mannens förvaltning, eller som genom gifva eller testamente gifvits henne med uttryckligt villkor, att hon skall hafva rätt att själf förfoga öfver den.

Gång på gång hafva efter 1874 gjorts försök att vidare inskränka mannens målsmanskap. Olika, mer eller mindre långt gående motioner i detta syfte väcktes vid riksdagarna

1877, 1883 och 1884. Och sistnämnda riksdag aflät äfven till k. m:t en skrifvelse i ämnet, hvari begärdes utarbetande af ett lagförslag grundande sig hufvudsakligen på följande principer:

Giftorätt i stadsfastighet, som endera maken före eller under äktenskapet ärftt eller förut förvärfvt, afskaffas; hustrun erhåller utan förord förvaltningsrätt öfver sin enskilda ägendom; mannen äger icke makt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta ägendom; hustrun är ej skyldig att med sin enskilda ägendom svara för gäld, som mannen under äktenskapet åsamkat boet.

K. m:t hänvisade frågan till Nya lagberedningen. Och i okt. 1886 utkom dess på grund af ofvan nämnda riksdagsskrifvelse utarbetade förslag till reformer inom lagstiftningen rörande äkta makars ägendomsförhållanden. Detta förslag rönte emellertid inom Högsta domstolen starkt motstånd och blef i följd däraf aldrig framlagdt för riksdagen. K. m:t uppdrog i stället 1891 åt Nya lagberedningen att utarbete ett förslag om enklare former för boskillnad samt om inskränkande eller upphäfvande af hustruns skyldighet att betala gäld, som mannen ådragit boet. Detta förslag blef färdigt 1893, men har ännu ej framlagts inför riksdagen.

Frågan om förbättrande af den gifta kvinnans ställning har alltsedan 1884 befunnit sig i ett högst ogynnsamt läge. Det har tillkommit regeringen att taga initiativet till reformer, och i spetsen för justitiedepartementet har sedan 1889 stått en man, som icke i allmänhet är känd för någon stor reformifver, och hvilken särskildt anser mannens målsmanskap öfver hustrun och ägendomsgemenskapen mellan makarna som ett conditio sine qua non för ett lyckligt äktenskap. Ej håller inom riksdagens majoritet ha reformsträfvandena på detta område haft att räkna på några sympatier.

Dessa ogynnsamma förhållanden ha emellertid icke afskräckt enskilda motionärer att tid efter annan framställa förslag till mer eller mindre vidtgående lagändringar i ämnet. Så förekommo vid 1892 års riksdag två dylika motioner; den ena väckt af herr M. Höjer, begärde upphäfvande af mannens målsmanskap och af egendomsgemenskapen makarna emellan, den andra, väckt af grefve H. E. G. Hamilton, föreslog en skrifvelse till k. m:t om framläggande af förslag om att giftorätt ej måtte förekomma i stadsfastighet, som ena maken före eller

under äktenskapet ärft eller förut förvärfvt, samt att mannen icke måtte hafva makt att utan hustruns samtycke bortsifta, förpanta eller sälja boets fasta ägendom. Begge motionerna föllo.

Samma öde rönt en motion vid 1893 års riksdag, väckt af grefve Hamilton och som afsåg en utsträckning af hustruns förvaltningsrätt, så till vida, att hon skulle, utan att förord upprättats, äga att råda öfver den ägendom hon medfört i boet samt öfver den, som genom gåfva och testamente tillfallit henne med villkor, att den enskildt skulle tillhöra henne.

Äfven i en annan riktning ha vid ett par riksdagar försök gjorts att skydda hustrun mot de ekonomiska olyckor, som kunna blifva en följd af mannens oinskränkta förvaltningsrätt öfver det gemensamma boet. Vid såväl 1890 som 1894 års riksdagar väcktes inom Andra kammaren motion om skrifvelse till k. m:t med begäran om förslag till lagändringar i syfte, att den ene maken ej utan den andras samtycke måtte få ingå sådan borgensförbindelse, som kan leda till afhändande af boets ägendom. Äfven dessa motioner hafva af kamrarne afslagits.

På annat ställe i denna skrift redogöres utförligt för arbetet för höjande af kvinnans äktenskapsålder, hvarför vi här blott erinra om, att denna ålder genom kungl. förordning af den 1 april 1892 höjdes från 15 till 17 år.

* * *

En af kvinnofrågans viktigaste sidor är fordran på lika rätt för de begge könen till undervisning och intellektuell utbildning. Inom vissa grenar af undervisningen är denna fordran redan uppfylld. Folkskoleundervisningen är i lika mån tillgänglig för både gossar och flickor, och universiteten hafva med undantag af teologiska fakulteten öppnat sina kurser äfven för kvinnor. Helt olika är förhållandet med elementarskolorna. Medan staten på det frikostigaste sörjer för den manliga ungdomens undervisning på detta stadium och i de flesta städer underhåller allmänna läroverk, där gossarne nästan kostnadsfritt åtnjuta undervisning, finnes med undantag af den s. k. Normalskolan intet enda statens elementarläroverk för flickor. Genom enskildt initiativ, ibland med hjälp af kommunerna,

hafva de högre flickskolorna uppstått. Dessa arbeta dock allt för ofta under ogynnsamma förhållanden i synnerhet af ekonomisk art. Att staten likväl bör hafva samma skyldighet att sörja för flickornas undervisning som för gossarnes, har allt mer börjat inses, och sträfvanden att åstadkomma större rättvisa på detta område ha gjort sig gällande. Dessa sträfvanden ha dock gått i tvenne riktningar, af hvilka den ena begär, att staten kraftigt skall understödja de nuvarande enskilda flickläroverken, den andra däremot, att staten själf tar hand om flickornas lika väl som om gossarnes undervisning. Denna senare fordran tager vanligen, hufvudsakligen af ekonomiska skäl, den formen, att statens allmänna läroverk för gossar böra öppnas äfven för flickorna. Båda dessa riktningar hafva funnit uttryck vid riksdagarne.

År 1861 hade Högre lärarinneseminariet bildats och år 1864 började den med detta förenade Normalskolan för flickor sin verksamhet. Att dessa åtgärder för kvinnobildningen voro otillräckliga insågs likväl snart, och flera försök gjordes att förmå riksdagen att bevilja anslag till inrättande af högre flickskolor. Resultatet blef att 1874 års riksdag beviljade ett anslag af 30,000 kr. på extra stat åt redan befintliga högre skolor för kvinlig ungdom. Anslaget öfverflyttades år 1878 till ordinarie stat och ökades så småningom, tills det vid 1882 års riksdag bestämdes till 70,000 kr. Vid denna och tre följande riksdagar väcktes motioner, att anslaget måtte utgå till belopp af 100,000 kr. Dessa motioner afslogos och som förnämsta skäl till afslag anfördes, att erfarenhet saknades såväl om beskaffenheten som resultatet af den vid de högre flickskolorna meddelade undervisningen. Förslag väcktes därför vid riksdagen 1885 om en skrifvelse till k. m:t med begäran om utredning af dessa förhållanden. Förslaget antogs, och k. m:t beslöt den 6 nov. 1885 att åt en komité lämna i uppdrag att undersöka, huru undervisningen i de enskilda högre skolorna för kvinlig ungdom f. n. bedrefves samt hvilka resultat af densamma dittills vunnits. Komitén, som bestod af sex ledamöter, däraf två kvinliga, fru S. Adlersparre, född Leijonhufvud, och biträdande föreståndarinnan vid statens normarskola för flickor fröken H. Casselli, aflämnade den 19 jan. 1888 sitt utlåtande.

I detta redogjorde komitén för undervisnings-, hygieniska-, ekonomiska m. fl. förhållanden vid förefintliga högre flickskolor

samt framlade förslag dels till fördelande af ökadt statsanslag till ett visst antal enskilda högre flickskolor dels till förvandlande till samskolor af statens lägre gossläroverk i åtskilliga mindre kommuner.

Denna utredning har hittills ej haft någon annan följd än att k. m:t till 1891 års riksdag aflät en proposition till höjande af anslaget till flickskolorna till 100,000 kr., hvilken proposition antogs af kamrarne. Ett förslag af två enskilda motionärer vid samma riksdag om anslagets höjande till 140,000 kronor blef däremot afslaget.

Riktningen till förmån för de allmänna gossläroverkens öppnande för flickor, fick sitt första uttryck vid riksdagen 1885 genom en motion af herr A. Hedin, hvari begärdes, att flickor skulle kunna få intagas i de högre klasserna i statens elementarläroverk för gossar. Motionen föll såväl då som vid följande riksdag, då den återkommit i den ändrade formen, att tillträdet till allmänna läroverk och pedagogier skulle i mån af utrymme stå öppet äfven för kvinnliga lärjungar. Vid samma riksdag förekom äfven en motion af hr G. F. Östberg, som föreslog, att, för att vinna erfarenhet om fördelarne af gemensamhetsundervisningen för gossar och flickor, vid något eller några af statens läroverk sådan gemensam undervisning skulle anordnas.

I kongl. propositioner till 1887 och 1890 års riksdagar föreslogs, att vid vissa läroverk och under vissa villkors uppfyllande vederbörande kommunalstyrelse skulle få bestämma »huruvida kvinnliga lärjungar må i mån af utrymme vid läroverket mottagas» samt att »om flickor finge tillträde till läroverket borde en lärarebefattning, i allmänhet den, för hvilken lägre kunskapsfordringar ansågos tillräckliga, beklädas af en kvinna som jämte sin undervisning skulle ha i uppdrag att vara föreståndarinna för flickorna». Den förstnämnda riksdagen blef, innan frågan hunnit behandlas, upplöst; vid 1890 års riksdag föll läroverksreformen och med den samskolefrågan.

Såsom nyss nämndes, hade i flickskolekomiténs utlåtande bl. a. föreslagits, att en mängd en- och tvåklassiga pedagogier samt tre- och femklassiga läroverk i vissa mindre städer skulle ombildas till samskolor för gossar och flickor med en af komitén utarbetad undervisningsplan. Detta förslag upptogs delvis i statsverkspropositionen vid 1892 och 1893 års riksdagar, men lyckades ej vinna anslutning af kamrarne.

Oaktadt staten så styfmoderligt sörjer för flickornas elementarundervisning, har den 1870 förvärfvade rätten för kvinnor att taga mogenhetsexamen, idka studier och aflägga examina vid universiteten långt ifrån blifvit en död bokstaf. Årligen aflägga en mängd unga flickor studentexamen, antingen vid de tre enskilda högre flickskolorna i hufvudstaden, som erhållit dimissionsrätt och af hvilket ett, Åhlnska skolan, står under uteslutande kvinlig ledning, (gymnasialafdelningens studierektor är nämligen fil. doktor Ellen Fries, och det är åt henne dimissionsrätten utfärdats) eller vid gossläroverk i andra delar af landet. En mängd af dessa kvinliga studenter idka sedan vidare studier vid universiteten. Inom den filosofiska fakulteten hafva flera aflagt kandidatexamen, för att sedan ägna sig åt undervisning (så har en fil. kandidat efter genomgången proför blifvit anställd såsom lärare vid ett af statens gossläroverk), literär verksamhet eller dylikt, andra åter fortsätta vidare sina universitetsstudier. Hittills har dock endast en kvinna, fröken Ellen Fries, vunnit filosofie doktorsgraden.

För ett par år sedan aflades juris kandidat-examen med stor utmärkelse af filosofie kandidaten fröken Elsa Eschelson, hvilken nu står i begrepp att taga juris licentiat-examen, sedan hon af k. m:t erhållit särskildt tillstånd att aflägga denna examen (den enda, utom de teologiska, hvilken kvinna ej haft rätt att aflägga).

Äfven den medicinska fakulteten räknar många kvinliga studeranden, af hvilka flera aflagt medicine kandidatexamen. År 1888 aflades medicine licentiatexamen för första gången af ett fruntimmer, fröken Karolina Widerström, hvilken sedan hösten 1889 såsom specialist för kvinnosjukdomar, med stor framgång praktiserat i hufvudstaden. En annan kvinlig läkare, fröken Hedda Andersson, är etablerad i Malmö.

Äfven till tandläkare hafva under de senare åren flera kvinnor utbildat sig och fyra af dessa praktisera för närvarande i Stockholm.

Ett nytt fält för kvinlig verksamhet har öppnats genom kungörelsen af den 12 juni 1891, hvarigenom rätt meddelas kvinna att blifva antagen till elev å apotek samt att efter aflagda prof erhålla enahanda rättigheter, som tillkommer manlig farmaceut.

Den rätt, som på 1860-talet gifvits kvinnor, att bekläda vissa platser inom ett par af statens verk såsom post, telegraf och järnvägar, har blifvit flitigt begagnad, och omdömet om deras arbete på dessa områden har nästan enstämmigt varit gynnsamt. Genom en kungl. instruktion för generalpoststyrelsen af den 4 juni 1886 fingo kvinnor rätt att inom postverket inneha platser såsom postexpeditörer och föreståndare för 5:te och 6:te klassens postkontor, dock endast såsom tillförordnade. Gifte sig den kvinliga innehafvaren af en dylik plats, blef hon samtidigt platsen förlustig. Denna undantagsställning för de kvinliga postfunktionärerna hade äfven den följd, att de icke såsom sina manliga kamrater kunde erhålla ålders tillägg. Denna senare orättvisa undanröjdes, då 1892 års riksdag antog en kunglig proposition, att kvinna, hvilken vunnit anställning såsom postförvaltare eller postexpeditör, måtte i afseende på ålderstillägg förklaras likställd med den manliga personalen.

*   *   *

Genom de nya kommunallagarna af år 1862 hade kvinnor, som för öfrigt fylla lagstadgade vilkor, erhållit kommunal rösträtt, d. v. s. rätt att deltaga i val af stadsfullmäktige och landtingsmän. Då det, som bekant, tillkommer dessa att välja representanter till Första kammaren, eger kommunalt röstberättigade kvinnor indirekt inflytande på dessa val. Vid valen till Andra kammaren, den folkvalda kammaren, har däremot kvinnor intet hvarken direkt eller indirekt inflytande. Vid 1884 års riksdag väcktes af herr F. T. Borg en motion om politisk rösträtt och valbarhet till Andra kammaren för kvinnor, som i öfrigt innehade lagstadgade kvalifikationer. Motionen föll, som lätt var att förutse, och af de många olika förslag till den politiska rösträttens utsträckning, som vid följande riksdagar förekommit, ha samtliga blott afsett dess utsträckning till män. Endast i reservationer till lagutskottens utlåtande i frågan har ett par gånger föreslagits, att i stadgandet om befogenhet till rösträtt ordet »man» skulle utbytas mot »person». Dessa reservationer hafva naturligtvis icke ledt till något resultat, men de hafva visat, att det dock inom riksdagen finnes män, som inse, att den s. k. »allmänna rösträtten» föga skulle förtjäna sitt namn, om den icke sträckte sig till kvinnorna.

Med den kommunala rösträtt, som 1862 tilldelats kvinnor, följde ingen valbarhet till kommunala nämnder, och dock borde kvinnan genom arten af sin begåfning och de selsättningar, åt hvilka hon i allmänhet ägnar sig, vara synnerligen lämplig för den verksamhet några af dessa nämnder utöfva. Detta gäller isynnerhet fattigvårdsstyrelserna och skolråden. Det finnes väl intet område utom hemmet, som så ägnar sig för kvinnan, och där hon sedan urminnes tider öfvat en så välsignelserik verksamhet som inom välgörenhetsarbetet. Äfven för skolan, icke minst folkskolan, har kvinnan visat sig vara outhärlig. Det låg således nästan i sakens natur, att lagstiftarne skulle söka bereda kvinnan plats i de korporationer, som ha om händer ledningen af fattigvården och folkskolan. Motion väcktes också vid 1887 års lagtima riksdag af herr F. T. Borg om rätt för kvinnan att inväljas såsom medlem af fattigvårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse och skolråd. I följd af riksdagens upplösning kom motionen icke till behandling. Den upprepades emellertid vid den s. k. maj-riksdagen samma år, och kamrarne beslöto, att hos k. m:t anhålla om förslag i ämnet. Detta förslag, hvarigenom kvinnor erhöilo valbarhet till fattigvårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse och skolråd, dock med rätt att när som helst afsäga sig uppdraget, framlades inför 1889 års riksdag, af hvilken det ock antogs.

Den kungl. förordningen om rätt för kvinnan att inväljas i fattigvårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse och skolråd utkom den 22 mars 1889, och redan i november samma år invaldes en kvinna, fröken Lilly Engström, lärarinna vid statens Normalskola för flickor, i en af hufvudstadsförsamlingarnes skolråd. Äfven följande år hafva kvinliga skolrådsledamöter valts både i hufvudstadens olika församlingar (där deras antal för närvarande är 7) och på flera ställen i landsorten. Likaledes ha kvinnor invalts i fattigvårdsstyrelser i flere mindre städer och på landsbygden. Däremot har Stockholms fattigvårdsnämnd, den myndighet, som har att tillsätta fattigvårdsstyrelserna, hittills underlåtit att i dessa invälja kvinnor, en försummelse, för hvilken nämnden för ett par år sedan ådrog sig en anmärkning af sina revisorer.

* * *

Af denna kortfattade öfversikt af arbetet för höjande af kvinnans rättsliga och sociala ställning, torde synas, att om,

såsom vi i uppsatsens början framhöll, tioårsperioden 1885—95 ej har att uppvisa några epokgörande ändringar inom kvinnolagstiftningen, detta arbete dock gått framåt. Reformen, som under de närmast föregående decennierna genomförts, hafva vunnit mognad och vidare utveckling, de nya fält, som öppnats för kvinlig verksamhet, hafva intagits af kvinnor, hvilka till fylles visat, att de äro dugliga för de nya värf, som anförtratts dem. Många frön till nya, ändå mer genomgripande reformer hafva sätts, frön, hvilka helt säkert i en icke alltför aflägsen framtid skola bringa rika skördar.

Förteckning öfver medlemmarna i Fredrika-Bremer-
Förbundets styrelser och komitéer.

Förbundsstyrelsen.

Ordinarie medlemmar:

Suppleanter:

Adlersparre, Sophie	1884—	Beckman, E.	1884—88
Ankarsvärd, Ellen (<i>v. ordf.</i> 1886)	1884—	Elfvig, Gunborg	1884—
Börtzell, A., (<i>v. ordf.</i> 1887—) ..	1884—	Forssman, L.	1884—85
Eckermann, v., Ebba	1884—85	Fries, Ellen	1884—90
Engström, Lilly	1884—	Friesen, v., C.	1884—89
Forsell, Mina	1884—	Gylden, Thérèse	1884—
Hildebrand, H., (<i>ordf.</i>)	1884—	Hjelmerus, Gustafva	1884—
Klintberg, af, Gertrud	1884—85	Hubendick, L. A.	1884—92
Nyström, C., (<i>kassaförv.</i>)	1884—	Roos, Anna	1884—87
Palme, J. H.	1884—87	Sandström, Anna	1884—85
Sjöberg, G.	1884—90	Weidenhielm, Göthilda	1884—86
Whitlock, Sophie, (<i>sekr.</i> 1884 —86)	1884—	Åberg, L. H.	1884—85
Bohman, Kerstin	1886—87	Klintberg, af, Gertrud	1886—
Montelius, Agda	1886—91	Rohlieb, H.	1886—87
Rohlieb, H.	1888—	Rosén, P. G.	1886—
Roos, Anna (<i>sekr.</i> 1887—93) ..	1888—	Dahlgren, Lotten	1887—
Fries, Ellen	1891—	Arwidson, Mathilda	1888—92
Höjer, Anna	1892—	Jolin, Julia	1888—
		Kerfstedt, Amanda	1889—
		Silow, Mathilda	1890—
		Wærn, Maria	1891.
		Adler, W.	1892—93
		Nordensson, A.	1893—
		Wahrolin, Carolina	1893—
		Ulrich, Sigrid, (<i>sekr.</i> 1894—) ..	1894—

Förbundets revisorer:

Revisorssuppleanter:

Lundvall, A.	1884—	Levison, Jenny	1884—87
Norman, A.	1884—87	Odelberg, Elise	1884—87
Rossander, Alida	1884—	Svedbom, V.	1884—
Odelberg, Elise	1888—	Uppström, W.	1888—
		Wising, Sophie	1888—

Förvaltningsutskottet.

Ordinarie medlemmar:

Suppleanter:

Adlersparre, Sophie	1884—	Montelius, Agda	1886—91
Ankarsvärd, Ellen	1884—	Roos, Anna	1886.
Hildebrand, H., (<i>ordf.</i>)	1884—	Börtzell, A., (<i>v. ordf.</i>)	1886—
Nyström, C.	1884—	Whitlock, Sophie	1887—88
Whitlock, Sophie	1884—86	Forsell, Mina	1889—92
Roos, Anna	1887—92	Dahlgren, Lotten	1892—93
Forsell, Mina	1893—	Hjelmerus, Gustafva	1893—
		Ulrich, Sigrid	1894—

Bokkomitén.

Ankarsvärd, Ellen, (<i>ordf.</i>) ...	1886—	Almquist, Sofi	1890—92
Engström, Lilly	1886—	Nordenson, Bertha	1890—
Forsell, Mina	1886—	Sandberg, H.	1890—
Hjelmerus, Gustafva	1886—	Anderson, Hedda	1893—

Hemstudiekomitén.

Elfving, Gunborg	1885—	Leijonhufvud, Sigrid	1891—
Forsell, Mina	1885—	Höjer, Anna	1893.
Fries, Ellen, (<i>ordf.</i>)	1885—	Gyllander, Ellen	1894—
Rossander, Vendla	1887—88	Carlson, Elisabet	1894—
Kihlberg, Liva	1888—92		

Redaktionskomitén.

Ankarsvärd, Ellen	1887—	<i>Redaktriser:</i>	
Börtzell, A. (<i>v. ordf.</i>)	1887—	Adlersparre, Sophie	1886—88
Engström, Lilly	1887—	Kerfstedt, Amanda	1889—90
Hildebrand, H. (<i>ordf.</i>)	1887—	Dahlgren, Lotten	1892—
Kerfstedt, Amanda	1891—	Ar 1891 ansvarade en redaktionskomité	
Fries, Ellen	1891.	för Dagnys utgivande.	
Cederschiöld, Maria	1892—		
Dahlgren, Lotten	1892—		
hvarjämte fru Adlersparre deltagit			
i komiténs arbete.			

Samkvämskomitén.

Roos, Anna	1886—88	Upmark, G.	1889—93
Weidenhielm, Göthilda	1886—87	Upmark, Eva	1891—93
Klintberg, af, Gertrud	1887—88	Folcker, E.	1891—
Montelius, Agda	1888.	Wærn, Maria	1891.
Börtzell, A.	1888.	Börjesson, W.	1893—
Kindstrand, Dorothee	1889—92	Cederblom, Augusta	1893—
Arwidson, Mathilda	1889—92	Montelius, O.	1894—
Jolin, Julia	1889—	Ulrich, Anna	1894—

Sjukkassans styrelse.

<i>Ordinarie medlemmar:</i>		<i>Suppleanter:</i>	
Fabricius, Aurelia	1887—92	Lindberg, Hanna	1887—88
Nyström, C. (<i>kassaförv.</i>)	1887—	Lybeck, Fredrika	1887—
Pontin, D.	1887—94	Sandahl, O.	1887—93
Roos, Anna	1887—	Plomgren, v., Gabriella	1889—
Rosén, P. G. (<i>ordf.</i>)	1887—	Edling, N. A.	1894—
Geijer, Theresa	1893—		

*Sjukkassans revisorer:**Revisorssuppleanter:*

Elfving, C. E.	1887—93	Borg, Lina	1888—92
Klintberg, af, F.	1887—88	Casselli, Hilda	1888.
Casselli, Hilda	1889—94	Dahlström, Anna	1889—
Fabricius, Aurelia	1894—	Fabricius, Aurelia	1893.
		Westfelt, G.	1894.

**Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets
stipendiefonder.**

Ordinarie medlemmar:

Lindberg, Hanna	1888.
Rohtlieb, H.	1888—
Rosén, P. G.	1888—
Silow, Mathilda (<i>sekr.</i>)	1888—
Wallenberg, Anna, f. von Sydow (<i>ordf.</i>)	1888—
Tempelman, H.	1889.
Andersson, Alb. (<i>v. ordf.</i>)	1890—

Suppleanter:

Gyldén, H.	1888—
Montelius, Clara	1888—

Stipendiefondernas revisorer:

Edström, Anna	1888—89
Gibson, W.	1888—89
Lancken, von der, E.	1888—
Elfving, Ingeborg	1890—
Melin, O.	1890—93
Arhusiander, M.	1894—

Revisorssuppleanter:

Ahlström, O.	1888—89
Elowsson, G.	1890—92
Arhusiander, M.	1893.
Ahrenberg, H. E.	1894.

Stipendiekomitén.

Adlersparre, Sophie	1887—	Rohtlieb, H. (<i>ordf.</i>)	1887—
Engström, Lilly	1887—	Silow, Mathilda (<i>sekr.</i>)	1888—
Gyldén, Thérèse	1887—	Rosén, P. G.	1889—
Leffler, J. A.	1887—88		

Nämnd för utdelning af stipendier till kvinnliga läkare.

Adlersparre, Sophie	1892—	Rosén, P. G.	1892—
Börtzell, A. (<i>v. ordf.</i>)	1892—	Silow, Mathilda	1892—
Hildebrand, H. (<i>ordf.</i>)	1892—	Wallenberg, Anna	1892—
Rohtlieb, H.	1892—	Widerström, Karolina	1892—

**Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas
ställning och arbetsförhållanden.**

Adlersparre, Sophie	1889—92	Söderberg, E.	1889—92
Adelborg, Gertrud	1889—92	Wærn, Maria	1889—91
Hammarskjöld, C. G.	1889—92		

Trädgårdskomitén.

Ankarsvärd, Ellen	1890—	Nyström, C.	1890—
Bolin, Maria	1890—	Adelborg, Gertrud	1894—

Styrelsen för Dräkthereformföreningen.

Ordinarie medlemmar:

Bohman, Kerstin	1890—91
Boklund, Carola	1890—93
Cederschiöld, Amélie	1890—92

Suppleanter:

Arvedsson, Anhild	1890—91
Eckermann, Agnes	1890.
Eurén, Elisabeth	1890.

Humble, Inez	1890—91	Linder, Gurli	1890—91
Jolin, Julia	1890—91	Bergman, Ellen	1890—
Palme, Hanna	1890—	Berg, Marie Louise	1890—91
Palmqvist, Helena	1890—91	Bendixson, Nanna	1891.
Scholander, Carin	1890—	Bolin, Maria	1891.
Silow, Mathilda	1890—91	Gyllander, Ellen	1892.
Bendixson, Nanna	1892—	Humble, Inez	1892—
Berg, Marie Louise	1892—	Jolin, Julia	1892—93
Bolin, Maria	1892—	Palmqvist, Helena	1892—
Gylden, Elsa	1892—	Lindhagen, Emy	1892—93
Linder, Gurli	1892—	Cederschiöld, Amélie	1893—
Gyllander, Ellen	1893—	Lindhagen, Anna	1894—
Kronberg, Ellen	1894—	Wahrolin, Carolina	1894—

Dräktreformföreningens revisorer.

Salin, Bertha	1890—93
Kruse, Anna	1890—94
Hirsch, Betty	1894—

Revisorssuppleanter:

Jolin, Ellen	1890—91
Wall, Siri	1890—91
Arvedson, Anhild	1892—93
Hirsch, Betty	1892—93
Bonnier, Jenny	1894—
Nyström, Sigrid	1894—

Sjukvårdskomitén.

Adlersparre, Sophie (<i>ordf.</i>)	1893—	Sterky, Ameline	1893—
Ankarsvärd, Ellen (<i>v. ordf.</i>)	1893—	Wachtmeister, Sigrid	1893.
Bexelius, Anna	1893—	Leijonhufvud, Märtha	1894—

Suppleanter:

Silow, Mathilda	1893—	Ulrich, Sigrid	1893—
-----------------------	-------	----------------------	-------

Rådgifvande läkare:

Nyström, C.	1893—	Warfvinge, F.	1893—
------------------	-------	--------------------	-------

Komitén för granskning af till Förbundet inlämnade låneansökningar.

Nyström, C.	1889—	Whitlock, Sophie	1889—
Rohtlieb, H.	1889—		

Komitérade för utdelning af fru S. Whitlocks stipendium.

Casselli, Hilda	1887—	Sjöberg, G.	1887—
Fahnehjelm, Evelina	1887—	Whitlock, Sophie	1887—
Montelius, Agda	1887—91	Forsell, Mina	1892—

Byråpersonal.

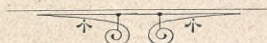
Forsell, Mina (<i>förest.</i> 1884—apr. 86)		Klint, af, Ida	1887—91
Adelborg, Gertrud (<i>förest.</i> maj 1886—)		Hammarsköld, Ulla	1892—
Ulrich, Sigrid	1884—	Beckman, Signe	1892—
Geijer, Theresa	1885—	Hamilton, Jacqueline	1894—
	1886—		

hvarföretom å byrån nästan dagligen tjänstgjort en eller flere personer, hvilka utan ersättning ägnat Förbundet sin hjälp.

Fredrika=Bremer=Förbundets ombud 1885—1894.

Anderson, Hedda, fru, Kristinehamn.....	1885—1890
de Maré, Augusta, fru, Falun	1885—1890
Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.....	1885—
Forsell, Josefina, fröken, Söderhamn.....	1885—1890
Hellman, A. H., apotekare, Arvika.....	1885—1888
Holmgren, Ann Margret, fru, Upsala.....	1885—1894
Keijser, Malla, fru, Strengnäs.....	1885—1889
Lundström, Hulda, fru, Filipstad.....	1885—1890
Löwen, Henriette, fröken, Nyköping.....	1885—1890
Nymann, Augusta, fröken, Göteborg.....	1885—1893
Petre, Elisabeth, fru, Stockholm.....	1885—1887
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.....	1885—
Ryding, Karin, fru, Venersborg.....	1885—
v. Schwerin, Emilia, friherrinna, Helsingborg.....	1885—†87
Swartz, Betty, fru, Norrköping.....	1885—1887
Silow, Mathilda, fröken, Malmö.....	1885—1887
Sylwan, Ida, fru, Kristianstad.....	1885—†90
Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.....	1885—
Widebeck, Augusta, fru, Strengnäs.....	1885—1890
Wikström, J. A., stationsinspektör, Alingsås.....	1885—1887
Öhrström, Anna, fru, Eskilstuna.....	1885—1887
Grape, Augusta, fru, Umeå.....	1886—
Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkebyn, Segmon.....	1886—1892
Kugelberg, Louise, fru, Ekeby, Jönköping.....	1886—1889
Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.....	1886—
Ström, Marie Louise, fru, Falkenberg.....	1886—1887
Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.....	1887—1893
Munthe, Maria, fröken, Ystad.....	1887—
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.....	1887—
Richter, Jenny, fröken, Karlshamn.....	1887—1889
Tornberg, Ebba, fröken, Lund.....	1887—1891
Bolin, Maria, fru, Avesta.....	1888—1890
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.....	1889—
Renborg, Alma, fröken, Östersund.....	1889—
Renborg, Hildur, fröken, Lidköping.....	1889—1893
Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.....	1889—
Sterky, Ameline, fröken, Upsala.....	1889—1893
Strömberg, Emma, fröken, Varberg.....	1889—
Andersson, Hilding, fru, Vexjö.....	1890—
Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.....	1890—
Broberg, Mathilde, fru, Filipstad.....	1890—
de Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.....	1890—1894
Kjellberg, Hulda, fru, Kristinehamn.....	1890—1891
Langlet, Mathilda, fru, Upsala.....	1890—
Lithner, Augusta, fröken, Strengnäs.....	1890—1892
Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.....	1890—
Brundell, Karin, fröken, Sundsvall.....	1891—
Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.....	1891—
Fischer, Lotten, fru, Ekeberg, Lidköping.....	1891—1894

Florén, Andriette, fru, Mariestad	1891—
Sandegren, Ingeborg, fröken, Uddevalla	1891—1892
Tengström, Olga, fröken, Venersborg	1891—1894
Trybom, Elin, fröken, Skara	1891—
Uggla, Sophie, fröken, Borås	1891—
Burman, Hulda, fröken, Luleå	1892—
Ekewall, Selma, fru, Skellefteå	1892—1894
Holm, Siri, fröken, Luleå	1892—
Johansson, Rosina, fru, Umeå	1892—1894
Lewenhagen, Anna, fru, Malmö	1892—
Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda	1892—
Osterman, Marianne, fröken, Lund	1892—
Thorséen, Fredrika, fröken, Neder-Luleå	1892—1894
Versteegh, Inez, fru, Hernösand	1892—
Brandberg, Anna, fru, Landskrona	1893—
Edelstam, Axeline, fru, Nyköping	1893—
Julin, Anna, fru, Säter	1893—
v. Krusenstjerna, Fredrique, fru, Eskilstuna	1893—
Åkerblom, Emilie, fru, Falun	1893—
Arwedson, Ada, fröken, Linköping	1894—
Ehrensward, Alida, friherrinna, Kristianstad	1894—
Ekenstjerna, Fanny, fröken, Mariefred	1894—
Larsson, Elise, fröken, Motala	1894—
Martin, Eva, fröken, Södertelje	1894—
Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena	1894—
Poignant, Georgine, fru, Visby	1894—
Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla	1894—
Trotzig, Hilda, fru, Hedemora	1894—

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar.

Ständiga medlemmar.

Abelin, Axel, kapten, Norsholm.	Brown, Anna, fru, Stockholm.
Adlers, V., häradshöfding, Valnäs, Seffle.	Bråkenhjelm, Margareta, fru, Stockholm.
Almqvist, Constance, fru, Stockholm.	Bråkenhjelm, Per, underståthållare, Stockholm.
Améen, Elin, fröken, »	Bülow, von, Amalia, fru, Bjersjölagård.
Améen, Georg, postdirektör, »	Bünsow, Fr., grosshandlare, Stockholm.
Andersson, Elise, fru, Malmö.	Bünsow, Lona, fru, »
Anselius, Sophie, fröken, Jönköping.	Bäckström, Lilly, fru, »
Appelberg, Lotten, fru, Stockholm.	Böcklin, Ebba, fru, Täckhammar, Nyköping.
Aspelin, Chr., bruksegare, Fagersta, Vestanfors.	
Astrup, Augusta, fru, Kristiania.	Carlesson, Siri, fru, Stockholm.
Astrup, Augusta, fröken »	Carlsson, Hilma, fru, Göteborg.
Axell, Caroline, fru, Hitorp, Nora.	Carlsson, S. fil. doktor, Stockholm.
	Cavallin, F. G., grosshandlare, Stockholm.
Beijer, G., grosshandlare, Malmö.	Cederberg, A. F. O., Major, Stockholm.
Berg, John, professor, Stockholm.	Cederblom, Augusta, fru, »
Berg, Marie Louise, fru, »	Cederlund, Edw., grosshandlare »
Berggren, Eleonore, fru, »	Cervin, Alice, fru, »
Berggren, Robert, grosshandlare, Stockholm.	Cervin, C., bankdirektör, »
Berglund, Noline, fru, Stretered, Mölnadal.	Cervin, C. G., bankir. »
Bergman, Agnes, fru, Stockholm.	Cervin, Jenny, fru, »
Bergsten, A. G., häradshöfding, Mora.	Claëson, Fanny, fru »
Billbergh, af, Martina, fru, Stockholm.	Claëson, H., häradshöfding, Leksand.
Bille, Ellen, fru, »	Collijn, Alfred, grosshandlare, Stockholm.
Bille, Wilh., bokhandlare, »	Cornell, J. F., kapten, Sundsvall.
Billström, Selma, fru, »	Cramér, Marta, fröken, Klintehamn.
Björkegren, Sigrid, fru, Simrishamn.	Cronquist, Aquilina, fru, Malmö.
Björklund, Gustaf, expeditionsskretarare, Stockholm.	
Björklund, Olof, disponent, Sund, Sundsvall.	Danielsen, Joh., grosshandlare, Stockholm.
Blair, Bruce, Carolina, fru, Grez pr Memours.	Dickson, Blanche, fru, Göteborg.
Blixen-Finecke, Clara, friherrinna, Näsbyholm, Skåne.	Dickson, Ellen, fröken, »
Bolin, Elisabeth, fru, Varberg.	Dickson, Robert, grosshandlare, Göteborg.
Borg, Emma, fröken, Lund.	Ditzinger, Frans, fabrikör, Stockholm.
Borgström, Fina, fru, Karlskrona.	Ditzinger, Wilhelm, fabrikör, »
Bosæus, Olga, fru, Lessebo.	Durling, Brita, fröken, Jönköping.
Boström, Sofie, fru, Nyköping.	Dyrsens, Signe, fru, Kristianstad.
Braathen, Anna, fru, Sundsvall.	
Brandt, Axel, grosshandlare, Stockholm	Edström, Linda, fröken, Sundsvall.
Brandt, Edla, fru, »	Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.
Bredberg, Louise, fru, »	Ekevall, A. F., häradshöfding, Skellefteå.
Brinck, C. W., grosshandlare, »	Ekman, Elisabeth, fru, Stockholm.

- Ekman, H., fru, Göteborg.
 Ekman, Wilh., kassör, Upsala.
 Elgérus, Eva, fröken, Örebro.
 Engeström, Edv., grosshandlare, Malmö.
 Engeström, Eugenia, fru, »
 Engeström, Joh., herr, Eskilstuna.
 Eshelsson, Elsa, fröken, Upsala.
 Eurenus, M. C. J., lektor, Malmö.
- Falk, Anna, fru, Upsala.
 Falkman, Carl, grosshandlare, Stockholm.
 Flensburg, Anna, fru, Stockholm.
 Flensburg, Louise, fru, Malmö.
 Focht, Chr., fröken, Klintehamn.
 Forsell, Mina, fröken, Stockholm.
 Forsell, Amelie, fröken, Borås.
 Frænckel, Amelie, fru, Göteborg.
 Frænckel, Louis, bankir, Stockholm.
 Frestadius, Ellen, fröken, »
 Frestadius, Mina, fru, »
 Frick, David, possessionat, Malmö.
 Friesen, von, Otto, konungens bibliotekarie, Stockholm.
- Geijer, Theresa, fröken, Stockholm.
 Grotenfeldt, Ellen, fru, Helsingfors.
 Gumælius, Gunhild, fru, Rocklunda, Kantorp.
 Gyllander, Amalia, fröken, Örebro.
 Gyllenstjerna, Ellen, friherrinna, Krapperup, Höganäs.
 Göransson, A. Henrik, bruksegare, Sandviken.
- Hallwyl, von, W., greffe, Stockholm.
 Hammarskjöld, C. G., justitieråd, »
 Hasselblad, Victor, fru, Göteborg.
 Hederstierna, Fredrik, landshöfding, Vesterås.
 Hedman, Emma, fru, Malmö.
 Heiss, F., disponent, Stockholm.
 Heljestränd, Adolf, herr, Göteborg.
 Hellgren, Clara, fröken, Helsingborg.
 Hellman, Henrica, fröken, Falkenberg.
 Hellman, N. H., apotekare, Arvika.
 Hjelmqvist, Louise, fru, Lund.
 Hofsten, von, Stina, fröken, Kristinehamn.
 Högström, Sally, fröken, Stockholm.
 Hök, Mathilda, fru, »
 Hörnström, Emma, fröken, Norrköping.
- Invenius, Dita, fröken, Göteborg.
- Janse, Elisabeth, fru, Elfvik, Stockholm.
 Jochnick, Maria, fru, Malmö.
 Josephson, Wilh., grosshandlare, Stockholm.
- Julin, Anna, fru, Säter.
 Jörgensen, Agnes, fru, Nyköping.
- Karlholm, Hedda, fröken, Stockholm.
 Kempe, Henriette, fru, »
 Kempe, Johanna, fru, »
 Kinberg, Hanna, fru, Skrämmen, Grånbergsdal.
 Kjellberg, Carl, fru, Backe.
 Kock, C. J. grosshandlare, Malmö.
 Korin, Edla, fröken, Gefle.
 Kramer, Anna, fru, Malmö.
 Krämer, von, Lotten, fröken, Stockholm.
 Krok, Carl, tullkontrollör, Malmö.
 Krok, Peter, landssekreterare, »
- Lagerqvist, Dicken, fru, Nyköping.
 Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
 Larson, Emma, fröken, Stockholm.
 Leche, possessionat, Dalby kungsgård, Lund.
 Levin, Astley, med. doktor, Stockholm.
 Liljeqvist, Efraim, doktor, Upsala.
 Liljewalch, Tom, stadsmäklare, Stockholm.
 Lindahl, Cecilia, fru, Stockholm.
 Lindberg, Noline, fröken, Göteborg.
 Lindmansson, J. A. W., bokbindare, Stockholm.
 Lindqvist, E., fröken, Stockholm.
 Lindström, A., fru, »
 Lindvall, Louise, fru, Charlottenberg.
 Ljunglöf, Hulda, fru, Stockholm.
 Liunglöf, Knut, grosshandlare, Stockholm.
 Ljungqvist, K., Munksjö, fru, Jönköping.
 Ljungqvist, O., bruksegare, d:o d:o.
 Lundberg, Erik, lektor, Stockholm.
 Lundberg, Karl L., grossh. »
 Lundberg, Selma, fröken, Borås.
 Lundeberg, Chr., brukspatron, Forsbacka, Magrethill.
 Ludell, M. L., fru, Upsala.
 Lundin, Augusta, fröken, Stockholm.
 Lundstedt, Lilly, fru, »
 Lundström, Joh., grosshandl., »
 Löwen, Henriette, fröken, »
- Malmgren, Mathilda, fru, Malmö.
 Malmsten, Amelie, fru, Jönköping.
 Malmsten, Karl, med. dokt., Stockholm.
 Malmsten, Thilda, fru, Göteborg.
 Malmström, H. C., fröken, Stockholm.
 Milow, Cissy, fröken, Sköfde.
 Murray, Axel, apotekare, Stockholm.
- Nilsson, Magna, fru, Göteborg.
 Nobel, Edla, fru, Petersburg.
 Nordendahl, Lotten, fru, Borås.

- Nordenfeldt, Gerda, hoffröken, Stockh.
 Nordensson, Arfved, brukspatron, Stock-
 holm.
 Nymann, A., fröken, Göteborg.
- Ohlsson, Hulda, fru, Stockholm.
 Olsson, Axel, fru, »
 Ostermann, Marianne, fröken, Lund.
- Palmerantz, Susanna, fru, Stockholm.
 Paton, Ninian, grosshandlare, »
 Petersens, af, Katy, fröken, Lindved,
 Svedala.
 Petré, Siri, fru, Malmö.
 Peterson, Maria, Stjernfors, Uddeholm.
 Platen, von, Sophie, fru, Slättåkra,
 Jordberga.
 Poignant, Georgine, fru, Visby.
 Pope, Charlotte, fröken Bjersjölagård.
- Quennerstedt, Lilly, fru, Lund.
- Ramstedt, Naëma, fru, Stockholm.
 Ramstedt, Viktor, grosshandlare, Stock-
 holm.
 Reedtz, von, Anna, fru, Hofgården,
 Vadstena.
 Rettig, Sophie, fru, Åbo.
 Riech-Müller, Maria, fru, Wännäs.
 Ringius, Charlotte, fröken, Malmö.
 Robsahm, Tycho, ingeniör, Stockholm.
 Rodhe, Eva, fröken, Göteborg.
 Roos, Anna, fröken, Stockholm.
 Roos, Mathilda, fröken »
 Roos af Hjemsäter, Hanna, fröken,
 Stockholm.
 Rosander, Eduard, grosshandlare, Stock-
 holm.
 Rosenqvist, af Åkershult, E., fröken,
 Gefle.
 Rudebeck, Agnes, fröken, Stockholm.
 Rundberg, Alma, fröken, Filipstad.
 Rundberg, Andrea, fru, Jonsbol, Björ-
 neborgs station.
 Ryding, Karin, fru, Venersborg.
 Rääf, Hilda, fru, Buhlsjö, Ydre.
 Röhss, August, grosshandl., Göteborg.
 Röhss, Karin, fru, »
 Röhss, Wilhelm, grosshandl., »
- Sachs, Mathilda, fru, Stockholm.
 Salin, Bertha, fru, »
 Samuelsson, Sigrid, fröken, »
 Sandeberg, af, Zelma, fru, Sundsvall.
 Scheel Plessen, von, Augusta, gref-
 vinna, Zierhagen, Neustadt, Holland.
 Schmidt, Svea, fru, Stockholm.
 Schrevelius, Alma, fröken, Stockholm.
 Schumburg, Robert, grosshandl., »
 Schwartz, Eugène, fil. doktor, »
- Sebenius, Anna, fru, Stockholm.
 Sirenus Elise, fru,
 Sjöberg, Gustaf, fil. doktor, »
 Sjöberg, Hanna, fru »
 Sjögren, Anna, fru, Upsala.
 Sohlén, Hanna, fröken, Söderhamn.
 Stapelmohr, von, C H., kamrerare, Stock-
 holm.
 Stecksén, Anna, fröken, Stockholm.
 Stecksén, Hedda, fröken, »
 Steuch, Louise, fru, »
 Stridsberg, Betty, fröken, »
 Swartz, Betty, fru, »
 Svederus, Jenny, fröken, »
 Svensson, Ivan, inspektör, Skyllbergs
 Bruk.
 Svensson, Ivar, öfverläkare, Stockholm.
 Svensson, S. kamrer, Stockholm.
 Söderström, Maria, fru, »
 Sörensen, Lizinka, fru, »
- Tamm, Adolf, fil. doktor, Stockholm.
 Tamm, Anna, fru, Tvetaberg, Södertelje.
 Tamm, Maria, fru, Fånöö, Stockholm.
 Tamm, O. godseg. »
 Thegerström, Robert, grosshandlare,
 Djursholm.
 Themptander, Frida, fru, Stockholm.
 Themptander, O. R., landshöfding, d:o
 Thomander, Emma, fröken, Lund.
 Thorburn, R., grosshandlare, Uddevalla.
 Thulin, C. G., Skeppsklarerare, Stock-
 holm.
 Tjernberg, Augusta, fröken, Stockholm.
 Tønning, A., fru, Hästberg, Falun.
 Tranchell, Ellen, fru, Landskrona.
 Trädgårdh, Anna, fröken, Göteborg.
- Ulin, Carin, fru, Elfvik, Bergvik.
 Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
- Wærn, Lætitia, fru, Wahlaholm, Hofva.
 Wahrolin, Carolina, fröken, Djursholm.
 Wallenberg, Anna, fru, Stockholm.
 Wamberg, Selma, fru, »
 Wannqvist, Axel, grosshandlare, Söder-
 hamn.
 Warenus, Sofie, fröken, Karlstad.
 Warholm, Ida, fru, Lund.
 Wavrinsky, Edvard, direktör, Stockh.
 Wedel, von, Stephanie, grefvinna, St.
 Sundby.
 Weinberg, C. A., häradshöfding, Stockh.
 Weinberg, M. G., fru, »
 Wendt, Elfrida, fru, Borås.
 Westerlund, E. med. dokt., Enköping.
 Wetterberg, Maria, fru, Malmö.
 Whitlock, Sophie, fru, Stockholm.
 Wijk, Caroline, fru, Göteborg.
 Wijkander, Anna, fröken, »

Wimmerstedt, Axel, professor, Stockh.	Yell, Eleonore, miss, Stockholm.
Wirén, A. G., fabrikör,	»
Wrede, Gertrud, friherrinna. Åbo.	Åkerman, Maria, fru, Stockholm.
Wrede, Hedvig, friherrinna, Stockholm.	Örström, Anna, fru, Örebro.
Wretlind, Emma, fru,	»
	Östberg, Edla, fru, Stockholm.

Årliga medlemmar.

Abelin, Rudolf, herr, Norrvikens trädgårdar, Åby.	Andersson, Anna, fru, Wexiö.
Abrahamson, Aug., direktör, Nääs, Floda.	Anderson, Anna, fröken, Gustafsberg.
Adelborg, Gertrud, fröken, Stockholm.	Anderson, Hedda, fru, Stockholm.
Adelborg, Maria, fröken,	»
Adler, Victor, rektor,	»
Adlersparre, Sophie, fru,	»
Afzelius, Arvid, med. doktor,	»
Afzelius, Maria, fru, Jönköping.	Andersson, Hedda, med. doktor, Malmö.
Afzelius, R. A. H., lektor	»
Ahlborn, Lea, fru, Stockholm	Andersson, Julia, fröken, Norrtelje.
Ahlgren, C., justitieråd, Stockholm.	Andersson, Maria, fru, Sundsvall.
Ahlgren, Ingeborg, fru,	»
Ahlgren, Nanna, fru,	»
Ahlmann, M. L., fru, Karlsborg.	Andersson, Maria, fru, Filipstad.
Ahlstedt, Fanny, fru, Stockholm.	Andersson, Sofi, fröken, Stockholm.
Ahlström, Alma, fru, Sundsvall.	Andersson, Selma, fröken, Ljusne.
Ahlström, Anna, fru, Malmö.	Andersson, Sigröd, fröken, Stigen.
Ahlström, Anna, fröken, Stockholm.	Andersson, Sofi, fröken, Stockholm.
Ahlström, Selma, fru,	»
Ahrenberg, Bertha, fröken, Göteborg.	Andrée, S. A., öfveringeniör, Stockholm.
Aldén, Louise, fru, Stockholm.	Andrée, Eleonore, fru, Skokloster.
Alexandersson, Märta, fru, Ekensholm.	Andrée, Mathilda, fru, Göteborg.
Algren, Tonnes, ingenjör, Stockholm.	Andréhn, Per, med. doktor, Östersund.
Alin, Edv., med. dokt.,	»
Alm, Edith, fru, Eskilstuna.	Anholm, Maria, fru, Köpenhamn.
Almén, A. T., generaldirektör, Stockholm.	Anjou, Ebba, fröken, Linköping.
Almén, Ina, fröken, Stockholm.	Ankarsvärd, Ellen, fru, Stockholm.
Almlöf, Bertha, fru, Filipstad.	Annerstedt, Louise, fröken,
Almkvist, Emelie, fru, Upsala.	»
Almqvist, A., fru, Stockholm.	Antonson, Anna, fröken, Göteborg.
Almqvist, Agnes, fru, Lindholmens mekaniska verkstad, Göteborg.	Appelgren, Olga, fröken, Helsingborg.
Almqvist, Selma, fru, Eskilstuna.	Arcadius, C., rektor, Wexiö.
Almquist, Sofie, fru, Stockholm.	Areschoug, S., fröken, Stockholm.
Almström, Sofia, fröken, Rörstrand.	Arfwedson, Adela, fru,
Alsterlund, Maria, fru, Luleå.	»
Altberg, Sophia, fru, Sparreholm.	Arfwedson, Ada, fröken, Linköping.
Aminoff, Hedvig, fru, Nyköping.	Arwidsson, Mathilda, fru, Stockholm.
Ammilon, Louise, fru, Berga, Nyköping.	Arnell, Alma, fröken, Hernösand.
Amundson, Alma, fru, Stockholm.	Arouson, Agda, tandläkare, Stockholm.
Ander, Gustaf, med. doktor, Stugun.	Arrhenius, Sophia, fru,
Anderson, A., generaldirektör, Stockholm.	»
Andersson, Amanda, fru, Stockholm.	Askberg, A., apotekare, Sollefteå.
Andersson, Anna, fru, Kristianstad.	Asklund, Elin, fru, Linköping.
	Aspelin, Mauritz, med. doktor, Stockholm.
	Aspmann, M., fröken, Stockholm.
	Aurell, Augusta, fröken, Mariestad.
	Aurivillius, Agnes, fru, Stockholm.
	Avén, S. L., fru,
	»
	Axell, Malin, fru, Nora.
	Axelson, Severin, grosshandl., Malmö.
	Backlund, A. R., med. doktor, Göteborg.
	Backlund, Viktor, läroverksadjunkt, Jönköping.
	Backman, Hedvig, fröken, Kramfors, Frånö.
	Bager, Amalia, fru, Malmö.
	Bagge, Axelia, fru, Thorshag, Åby.
	Bahr, von, Alfhild, fru, Stockholm.
	Bahr, von, Elisabeth, fru, Upsala.

- Balkenhausen, R., apotekare, Norrtelje.
 Bandelin, Ch., fröken, Stockholm.
 Bay, Elina, fru, Stockholm.
 Bayoud, C., fru, Stockholm.
 Becker, W., grosshandlare, Stockholm.
 Beck-Friis, Ebba, friherrinna, Fiholm, Eskilstuna.
 Beckman, Albertina, fru, Skara.
 Beckman, Anna, fru, Stockholm.
 Beckman, Elin, fröken, Stockholm.
 Beckman, Ernst, litteratör, Djursholm.
 Beckman, Hildur, fru, Linköping.
 Bégat, E., grosshandlare, Stockholm.
 Behm, Hanna, fröken, Sickelsjö, Arboga.
 Beijer, Anna, fru, Malmö.
 Beijer, Anna, fru, Stockholm.
 Beijer, Malin, fru, Stockholm.
 Beckert, F., fröken, Stockholm.
 Bendixson, Nanna, fru, Stockholm.
 Benedicks, Emma, fru, Stockholm.
 Benedicks, Ida, fru, Stockholm.
 Benedicks, S. E., fru, Upsala.
 Bennet, Anna, friherrinna, Wik, Wingåker.
 Bennet, Caroline, friherrinna, Hammenhög.
 Bennich, Antigone, fröken, Stockholm.
 Berencreutz, Sophie, fru, Stockholm.
 Berg, Anna, fröken, Stockholm.
 Berg, Charlotte, fröken, Södertelje.
 Berg, Emma, fröken, Stockholm.
 Berg, J. E., grosshandlare, Vexjö.
 Berg, Ellen, fru, Stockholm.
 Bergen, von, Maria, fru, Stockholm.
 Bergendal, Ebba, fru, Skofteby, Lidköping.
 Bergengren, Johanna, fröken, Lund.
 Berger, Pettersson-, Gerda, fröken, Umeå.
 Berggren, Hilda, fröken, Sundsvall.
 Berggren, Nathalia, fru, Sundsvall.
 Bergh, Charlotte, fröken, Göteborg.
 Berghman, Hanna, fru, Stockholm.
 Bergholm, Mimmi, fröken, Upsala.
 Berglund, Anna, fröken, Stockholm.
 Bergman, E., fröken, Uddevalla.
 Bergman, Ellen, fröken, Stockholm.
 Bergman, H., fru, Stockholm.
 Bergmark, Sigrid, fru, Hagen Ellenö.
 Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.
 Bergstedt, Gina, fru, Norrköping.
 Bergstrand, J. O., fil. doktor, Vesterås.
 Bergström, Fr., kammarråd, Stockholm.
 Bergström, Anna, fröken, Stockholm.
 Bergvall, J. E., provinsialläkare, Gefle.
 Bergöö, Hilda, enkefru, Stockholm.
 Berlin, H., fru, Stockholm.
 Berling, Charlotte, fru, Malmö.
 Berndes, Anna, fru, Söderhamn.
 Bexelius, Anna, fru, Södertelje.
 Bille, Elisabeth, borgmästarinna, Motala.
 Bille, Elisabeth, fru, Stockholm.
 Billengren, Ehrenfried, lektor, Falun.
 Billing, W., rådman, Stockholm.
 Bjuggren, Beata, fru, Karlsborg.
 Björck, Anna, fru, Upsala.
 Björck, Eliza, fru, Falkenberg.
 Björckegren, Anna, fröken, Lund.
 Björklund, Anna, fru, Stockholm.
 Björklund, Hedvig, fru, Stockholm.
 Björklund, Sigrid, fröken, Stockholm.
 Björklund, Siri, fru, Stockholm.
 Björkman, Julie, fru, Gefle.
 Björn, K. F., kandidat, Stockholm.
 Björnbom, Anna, fröken, Stockholm.
 Björnstjerna, O. M. F., generalmajor, Stockholm.
 Björnstjerna, R. M., generalmajor, Stockholm.
 Blix, Erin, fröken, Stockholm.
 Blücher, Amelie, fröken, Venersborg.
 Boberg, Anna, fru, Stockholm.
 Bodach, Hilda, fröken, »
 Bodach, Tecla, fröken, »
 Boheman, Ezaline, fru, »
 Bohman, Kerstin, fru, »
 Bohnstedt, Georgie, fru, »
 Boivie, Hedvig, fröken, »
 Bolin, Anna, fru, Upsala.
 Bolin, Helena, fru, Kungsgården, Julabo.
 Bolin, Helma, fröken, Stockholm.
 Bolin, Maria, fru, »
 Bolin, Marianne, fröken, »
 Bolinder, A. M., landssekreterare, Mariestad.
 Bolinder, Emelie, fru, Önnestad.
 Bolling, G., medicinalråd, Stockholm.
 Bonde, Trolle, Carl, greve, Trolleholm, Trolleås.
 Bonnedal, H., fru, Stockholm.
 Bonnier, Jenny, fröken, Stockholm.
 Borelius, Hilma, fröken, Lund.
 Borg, F. T., redaktör, Helsingborg.
 Borgström, Anna, fröken, Örebro.
 Borgström, Maria, fröken, Kristianstad.
 Borgström, Emelie, fru, Stockholm.
 Bornstedt, von, L., fröken, Svalöf.
 Bosæus, Agnes, fröken, Arboga.
 Boström, L., fru, Stockholm.
 Boyallius, B., amanuens, Stockholm.
 Bøy, Th., fru, Stockholm.
 Brandberg, Anna, fru, Landskrona.
 Brandt, Amelie, fröken, Stockholm.
 Branting, Agnes, fröken, »
 Braun, Eva, fröken, Göteborg.
 Brehmer, H., bruksförvaltare, Jättne, Öferselö.

- Brithelli, Sigrid, fru, Stockholm.
 Bröberg, M., fru, Filipstad.
 Broman, Anna, fröken, Wadstena.
 Brown, Hulda, fru, Malmö.
 Bründell, Karin, fröken, Sundsvall.
 Brundell, C. U., fru, »
 Brunström, Sofia, fru, Karlberg.
 Bruzelius, Lotty, fru, Stockholm.
 Bucht, Linnea, fru, Hernösand.
 Burchard, Susanne, fröken, Malmö.
 Burg, von der, Alfhild, fru, Stockholm.
 Burgman, Filip, med. doktor, »
 Burman, Hulda, fröken, Luleå.
 Busch, Anna, fru, Stockholm.
 Bystedt, Aug., läroverksadjunkt, Sundsvall.
 Bång, A. E., lektor, Nyköping.
 Bäcklund, Anna, fröken, Umeå.
 Bäckström, Ang., fru, Stockholm.
 Bäckström, C. A., brukspatron, Stockholm.
 Bäckström, Elin, fru, Stockholm.
 Böhlmark, Arvid, grosshandlare, Stockholm.
 Börtzell, A., hofintendent, Stockholm.
 Böttiger, Hildegard, fru, Stockholm.
 Calvagen, E. G., fil. doktor, Stockholm.
 Camitz, Olga, fröken, Stockholm.
 Carlander, Anna, fru, Göteborg.
 Carlander, Elin, fru, Sundsvall.
 Carlander, Hilda, fru, Stockholm.
 Carlberg, Ellen, fru, Venersborg.
 Carlberg, Fredrika, fru, Göteborg.
 Carlberg, Hilda, fröken, Nya Kopparberg.
 Carlborg, Mary, fru, Kragenäs, Lur.
 Carlin, Ebba, fröken, Stockholm.
 Carling, Ingeborg, fru, Borås.
 Carlson, Carin, fröken, Stadra, Gytterp.
 Carlson, Elisabeth, fröken, Stockholm.
 Carlson, Georg, kansliråd, Stockholm.
 Carlson, Herta, fru, Stockholm.
 Carlsund, Amanda, fru, Stockholm.
 Carlsund, M., fröken, Stockholm.
 Cederberg, Anna, fru, Östersund.
 Cassel, Elisabeth, fru, Norrköping.
 Casselli, Hilda, fröken, Stockholm.
 Cederberg, Hilda, fröken, Borås.
 Cederblom, Elin, fröken, Stockholm.
 Cedergren, Nadeschda, fru, Stockholm.
 Cederschiöld, Amelie, fru, Stockholm.
 Cederström, Anna, friherrinna, Stockholm.
 Charlés, August, med. doktor, Borås.
 Chrysanter, Fanny, fru, Stockholm.
 Chöler, O., fru, »
 Cläson, E., fröken, »
 Clarholm, Emma, fru, »
 Clarholm, Leontine, fröken, »
 Claus, C. A., med. doktor, »
 Claus, Ebba, fru, Stockholm.
 Cleophas, Maria, fru, Hammarby, Järle.
 Cnattingi, Alfhild, fröken, Nora.
 Collander, Gerda, fröken, Lund.
 Cornell, Anna, fru, Sundsvall.
 Coyet, Henriette, fru, Torup, Skabersjö.
 Cramér, Ulla, fru, Stockholm.
 Cronius, Hedda, fröken, Stockholm.
 Crusebjörn, Augusta, fru, Umeå.
 Cundale, Elisabeth, miss, Öfverås, Göteborg.
 Curman, Calla, fru, Stockholm.
 Cygnæus, Beda, fru, Stockholm.
 Cöster, Lily, fröken, Underås, Uddevalla.
 Dahl, Hilda, fru, Torsjö, Skurup.
 Dahlberg, Caroline, fru, Malmö.
 Dahlberg, J. P., bruksegare, Bollsta, Nyland.
 Dahlborg, C. J., bokhandlare, Stockholm.
 Dahlén, Ester, fröken, Kristinehamn.
 Dahlerus, Sofia, fru, Stockholm.
 Dahlgren, Augusta, fru, Skara.
 Dahlgren, Bina, fru, Kroksta, Seffe.
 Dahlgren, Lotten, fröken, Djursholm.
 Dahlström, A., fröken, Stockholm.
 Dahlström, E., » »
 Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.
 Danielson, Sigrid, fru, Risberg, Uddevalla.
 Dardel, von, Lucie, fru, Stockholm.
 Davidson, David, professor, Upsala.
 de Bésche, Lydia, fröken, Arvika.
 de Champs, C., komm.-kapten, Stockholm.
 de la Gardie, Aug., grefvinna, Malmö.
 de la Gardie, Elisabeth, grefviinna, Kristianstad.
 de Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.
 de Maré, Augusta, fru, Falun.
 de Maré, Ellen, fru, Stockholm.
 de Maré, Ottonie, fru, Ankarsrum.
 de Ron, Hélène, fröken, Stockholm.
 Dickson, M. P., fru, Skepsta, Björnlunda.
 Dickson, Beatrice, fröken, Öfverås, Göteborg.
 Dickson, Eleonore, fru, Öfverås, Göteborg.
 Dieden, Berthold, grosshandl., Malmö.
 Dietrichson, Carolin, fröken, Stockholm.
 Ditten, von, Thor, kansliråd, Stockholm.
 Djurberg, Hildur, fröken, Stockholm.
 Donker, Ida, fröken, »
 Douglas, Ludvig, greve, Upsala.
 Drake, Svea, fru, Sundsvall.

- Dücker, Ch., grefvinna, Uddarp. Skepparslöf.
 Dücker, Marianne, grefvinna, Ellinge, Eslöf.
 Eberstein, Anna, fru, Norrköping.
 Eberstein, Karin, fröken, »
 Eckermann, von, Ebba, fru, Södertuna, Gnesta.
 Eckman, Elin, fru, Örebro.
 Edelstam, Aveline, fru, Nyköping.
 Edin, Lotten, fröken, Beigaholm, Tumba.
 Edström, Anna, fröken, Stockholm.
 Edström, G. R., kontraktsprost, Nordmaling.
 Edwall, Mia, fru, Sundsvall.
 Ehrenstam, Caroline, fröken, Stockholm.
 Ehrensvärd, Alida, friherrinna, Kristianstad.
 Eidem Andersson, Polly, fil. kand., Göteborg.
 Ekelund, Anna, fröken, Karlshamn.
 Ekelund, Augusta, fru, Stockholm.
 Ekenstam, af, Th., v. häradshöfding, Smedjebacken.
 Ekenstierna, Fanny, Fröken, Grips-holm, Mariefred.
 Ekeröth, Hilma, fröken, Eriksdal, Ving-åker.
 Eklund, Adèle, fru, Stockholm.
 Eklund, L., lektor, Norrköping.
 Eklundh, Robert, akademiräntmästare, Lund.
 Ekman, Maria, fru, Stockholm.
 Ekman, Sophie, fru, Gubbero, Göteborg.
 Ekström, A., öfverintendent, Stockholm.
 Elbe, Constance, fröken, Stockholm.
 Elfving, Gunborg, »
 Elfving, Göthilda, fru, »
 Elkan, Sophie, fru, Göteborg.
 Elowson, G., lektor, Karlstad.
 Enberg, Alma, fröken, Helsingborg.
 Enblom, Helfrid, fru, Stockholm.
 Enblom, Valfrid, häradshöfd, Karlsby.
 Engenstein, Uno, Stadsfiskal, Söderhamn.
 Eneström, Gustaf, biblioteksamanuens, Stockholm.
 Engelke, T., fröken, Stockholm.
 Engellau, Hilma, fröken, Stockholm.
 Engeström, von, I. O. Th., v. häradshöfding, Stockholm.
 Engeström, Judith, fröken, Stockholm.
 Engström, Lilly, »
 Engströmer, Th., bankkamrerare, Sollefteå.
 Enlund, E. H., läroverksadjunkt, Gefle.
 Enquist, Fredrique, fru, Stockholm.
 Erdman, Thor, med. doktor, »
 Ericson, Anna, fröken, Upsala.
 Ericsson, H., fru, Stockholm.
 Ericsson, L. M., fröken, Örebro.
 Erikson, Selma, fru, Rydboholm.
 Erlandsson, Adrienne, fru, Sundsvall.
 Esseen, Anna, fru, Falun.
 Essen, von, Elisabeth, hoffröken, Stockholm.
 Essen, von, Jaquette, fröken Jönköping.
 Eurén, Elisabeth, fröken, Stockholm.
 Fagerholm, Hjalmar, apotekare, Sundsvall.
 Fahlander, Hilma, fröken, Örenskölds-vik.
 Fahnehjelm, Evelina, fröken, Stockholm.
 Falck, Charlotte, fru, Malmö.
 Falck, Anderson, Vendla, fröken, Stockholm.
 Falk, Agda, fru, Stockholm.
 Falk, Anna, fröken, Stockholm.
 Falk, Carolina, fröken, Arboga.
 Falk, Hilda, fröken, Barkarö (Vesterås län).
 Falk, Hulda, fröken, Stockholm.
 Falkenberg, L., enfriherrinna, Stockholm.
 Falkman, Elin, fru, Stockholm.
 Falkman, H., konsul, »
 Falkman, Louise, fru, »
 Fehr, Fr., pastor primarius, Stockholm.
 Fehrborg, Carin, fröken, Kalmar.
 Feychting, Emma, fru, Stockholm.
 Fischer, Lotten, fru, Ekeberg, Lidköping.
 Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
 Flensburg, Ernst, häradshöfding, Ronneby.
 Flensburg, Henrika, fröken, Malmö.
 Flodin, Louise, fru, Stockholm.
 Flodin, Sigfrid, bokförläggare, Stockholm.
 Florell, Ingeborg, fru, Uddevalla.
 Florén, Andriette, fru, Mariestad.
 Fogelmark, Gunhild, fröken, Vestervik.
 Fogelström, Ellen, fröken, Stockholm.
 Foleker, E. G., amanuens, »
 Forsberg, Gertrud, fru, Vexjö.
 Forsell, Mathilda, fröken, Stockholm.
 Forsgrén, Ida, fröken, Stockholm.
 Forsgrén, Sally, fru, »
 Fougt, Augusta, fru, »
 Fränkel, Laura, fru, »
 Francke, E., häradshöfding, Malmö.
 Francke, Elin, fru, Stockholm.
 Frick, Olga, fru, Malmö.
 Fries, Agnes, fröken, Göteborg.

- Fries, Ellen, fil. doktor, Stockholm.
 Fries, P. C., öfverste, »
 Fries, Hilda, fru, Stockholm.
 Fries, Therese, fröken, Upsala.
 Friesen, von, Carl, rektor, Stockholm.
 Friesen, von, Gerda, fröken, Norrkö-
 ping.
 Frietsch, Gerda, fröken, Björneborg,
 Finland.
 Frisch, Berta, fröken, Norrköping.
 Frisell, Amelie, fru, Högsätersby.
 Frisell, Anna, fröken, Stockholm.
 Fritsch, Fanny, fru, Landskrona.
 Frost, Hilma, fru, Malmö.
 Fryxell, Eva, fröken, Stockholm.
 Fränkel, Marina, fru, Göteborg.
 Frölander, Natalia, fru, Djursholm
 Frölich, Elsa, fröken, Upsala.
 Frölich, Elisabeth, grefvinna, Stock-
 holm.
 Fröstedt, Wilhelmina, fröken, Gefle.
 Fåhrens, Hjalmar, fil. kand., Upsala.
- Gahn, Anna, fröken, Upsala.
 Gahn, Cecilia, fröken, »
 Gahn, Maria, fru, »
 Gauffin, Alma, fru, Stockholm.
 Geber, Hugo, bokförläggare, Stock-
 holm.
- Geete, Hilda, fröken, Stockholm.
 Geijer, Amelie, fru, Örebro.
 Geijer, Anna, fru, Upsala.
 Geijer, Augusta, fröken, Upsala.
 Geijer, Louise, fröken, »
 Geijer, Reinhold, professor, »
 Geijerstam, af, Ebba, fru, Stockholm.
 Genberg, O., provinsialläkare, Hapa-
 randa.
- Gerell, Julius, handlande, Stockholm.
 Gevert, Maria, fru, Örebro.
 Gibson, Anna, fru, Stockholm.
 Gibson, Ingeborg, fru, Jonsered.
 Gibson, Martina, fru, Göteborg.
 Giertta, Emilia, friherrinna, Stockholm.
 Gilljam, Helena, fru, »
 Gillqvist, Joh., grosshandlare, »
 Giöbel, Selma, fröken, »
 Glas, Wilhelm, v. konsul, Umeå.
 Gothen, A., revisor, Stockholm.
 Gottlieb, Elisabeth, fru, Hälla, Borens-
 berg.
- Graf, William, grosshandlare, Stock-
 holm.
 Graffman, Amalia, fröken, Vexjö.
 Grahn, Henny, fröken, Umeå.
 Gran, Henriette, fru, Sundsvall.
 Grandien, Aurora, fru, Söderhamn.
 Grandinson, Emil, redaktionssekreterä-
 re, Stockholm.
- Grauström, Evald, bruksförvaltare, Åla
 sågverk, Ljusne.
 Grape, Adolf, med. doktor, Gefle.
 Grape, Augusta, fru, Umeå.
 Grenander, Alfred, auditör, Stockholm.
 Grewesmühl, Emma, fru, »
 Grevilli, L. G., disponent, Katrinefors,
 Mariestad.
 Grundberg, Emma, fru, Venersborg.
 Grundelius, Lotten, fru, Falun.
 Grylin, N. F., brukspatron, Torup.
 Grönlund, Malla, fru, Norrköping.
 Grönwall, G., fru, Stockholm.
 Gamælius, Arvid, direktör, Stockholm.
 Gumælius, Sofia, fröken, »
 Gustrin, Hulda, fru, »
 Gydén, Hugo, professor, »
 Gydén, Th., fru, »
 Gyllander, Ellen, fru, »
 Gyllensköld, Carlheim-, Beate, fru, Val-
 len, Vallberga st.
 Gyllensköld, Carlheim, S., fröken,
 Stockholm.
 Gyllensvärd, Alma, fröken, Upsala.
 Gyllensvärd, Maria, fru, »
 Göransson, Sophie, fröken, Marsvins-
 holm.
 Göthberg, Hilda, fröken, Stockholm.
 Göthlin, Hedvig, fru, Vadstena.
- Hagberg, Maria, fröken, Stockholm.
 Haglund, Hedvig, fru, Norrköping.
 Hagman, Violet, fru, Uddevalla.
 Hagströmer, Ida, fru, Upsala.
 Hahr, Anna, fröken, Vesterås.
 Hall, Elin, fru, Katrineholm.
 Hallin, Bertha, fru, Ramsdal, Börrum.
 Hallström, Beda, fru, Norrköping.
 Hallström, Helena, fröken, Ström, Salt-
 skog.
 Hallström, Lucie, fru, Eskilstunå.
 Hallwyl, von, W., grefvinna, Stockholm.
 Hamberg, Charlotta, fröken, Göteborg.
 Hamilton, Anne-Margrethe, fröken,
 Stockholm.
 Hamilton, Ebba, grefvinna, Upsala.
 Hamilton, Jacqueline, fröken, Stockholm.
 Hammarberg, James, fru, Göteborg.
 Hammargren, Helfrid, fröken, Stock-
 holm.
 Hammarlund, Emil, redaktör, Stock-
 holm.
 Hammarsköld, Agnes, fru, Stockholm.
 Hammarsköld, Ulla, fröken, »
 Hamrin, Jenny, fröken, Umeå.
 Hansson, Ellen, fru, Varberg.
 Hansson, Sigröd, fröken, Örebro.
 Hasselblad, C. F., disponent, Spräng-
 viken, Hernösand.
 Hasselgren, Maria, fröken, Östersund.

- Häucken, Alma, fröken, Stockholm.
 Hawerman, Anna, fru, Stockholm.
 Hawerman, Emmy, fru, »
 Haverman, Ida, fru, »
 Haverman, K. V., ingenjör, Stockholm.
 Hazelius, Maria, fru, Stockholm.
 Heckscher, Edv., bankdirektör, Stockholm.
 Hedberg, Maria, fru, Sundsvall.
 Hedborg, Hanna, fru, Nora.
 Hedelius, Ingrid, fru, Göteborg.
 Hedén, Johanna, fru, »
 Hedenström, E., fru, Gefle.
 Hedin, Anna, fru, Stockholm.
 Hedin, Clara, fröken, »
 Hedin, E. A., stadsarkitekt, Gefle.
 Hedlund, Henrik, redaktör, Göteborg.
 Hedlund, Maria, fru, Göteborg.
 Hedlund, Mia, fru, »
 Hedman, Eva, fröken, Stockholm.
 Hedman, Lina, fru, »
 Heidenstam, von, Khina, fru, Ronneby.
 Heilborn, Emma, fröken, Stockholm.
 Helin, M. L., fru, Stockholm.
 Heljestrand, Anna, fröken, Ström, Saltskog.
 Hellberg, Frithiof, redaktör, Stockholm.
 Helleberg, Anna, fru, Boden.
 Hellerström, Gulli, fru, Marielund, Nettraby.
 Hellerström, Göthilda, fröken, Karlshamn.
 Helling, Vesta, fru, Stockholm.
 Hellman, Anna, fröken, Upsala.
 Hellman, Fredrique, fröken, Stockholm.
 Hellström, Maria, fru, »
 Hemberg, Alice, fröken, Smedstorp.
 Henckel, Agnes, fröken, Stockholm.
 Henckel, Ida, fru, Helsingborg.
 Herlitz, Gerda, fru, Stockholm.
 Hermann, Ebba, fru, Stockholm.
 Hermanson, Sophie, fröken, Holmehus, Malmö.
 Hermelin, Ingeborg, friherr., Gripenberg.
 Herslow, Hulda, fru, Malmö.
 Hesselgren, Maria, fru, Hofors, Roberts-holm.
 Heurlin, Fredrique, fröken, Stockholm.
 Heurlin, Louise, fröken, Åmål.
 Hildebrand, H., riksantikvarie, Stockh.
 Hilleström, Josefa, fru, Stockholm.
 Hillman, Hilda, fru, Mariehill, Stugsund.
 Hindbeck, Cecilia, fru, Stockholm.
 Hirsch, Oscar, ingenjör, »
 Hjelmmerus, G., fröken, »
 Hjulhammar, Anna, fru, »
 Hjulhammar, Anna, fru, f. Schubert, Stockholm.
- Hjärne, Therese, fru, Nora.
 Hoff, Nathalia, fru, Helsingborg.
 Hoffberg, Mathilda, fru, Stockholm.
 Hofsten, von, Johanna, fröken, Stockholm.
 Holm, Elisabeth, fröken, Stockholm.
 Holm, G., häradshöfding, Bollnäs.
 Holm, G. B. A., häradshöfding, Stockholm.
 Holm, Siri, fröken, Luleå.
 Holmberg, Cecilia, fru, Tärna.
 Holmberg, H. G., kontrollör, Eskilstuna.
 Holmberg, Gertrud, fru, Hernösand.
 Holmberg, Lotten, fru, Stockholm.
 Holmgren, Sophie, med. kand., Lund.
 Holmström, E. C., fru, Stockholm.
 Holmström, Hedvig, fru, Hvilan, Åkarp.
 Holst, Gustafva, fröken, Helsingborg.
 Homeijer, von, Zoila, fru, Stockholm.
 Hubendick, L. A. kapten, »
 Hubendick, Mathilda, fröken, Stockholm.
 Hübner, Bertha, fröken, Stockholm.
 Hübner, L. A. O., departementschef, Stockholm.
 Hülphers, H. W., lifmedikus, Stockholm.
 Hult, Amanda, fru, Rödebyholm, Rödeby.
 Hultman, Johan, disponent, Malmö.
 Humble, J. rektor, Stockholm.
 Hummel, Atalia, fru, Kosta.
 Husberg, Anna, fru, Luleå.
 Husberg, Nina, fröken, Vexjö.
 Håkansson, Gerda, fröken, Stockholm.
 Håkansson, Maria, fröken, »
 Håkansson, Ulla, fru, Piteå.
 Hård af Segerstad, A., Rådman, Stockholm.
 Hård af Segerstad, Alma, fru, Stockholm.
 Hård af Segerstad, Jenny, fru, Stockholm.
 Häggström, Carl, med. doktor, Stockholm.
 Höggberg, Gerda, fru, Wadstena.
 Höglund, Emma, fröken, Stockholm.
 Höglund, A. konsul, Stockholm.
 Höglund, S., fru, »
 Höglund, O. M., grosshandlare, Stockholm.
 Högstedt, Alma, fröken, Upsala.
 Höjer, Anna, fru, Stockholm.
 Höjer, Anna, fröken, »
 Höpken, von, Greta, friherrinna, Bogsund.
- Idström, Ellen, fru, Göteborg.
 Ihre, Augusta, fru, Stockholm
 Indebetou, Andrea, fröken, Stockholm

- Indebetou, Hedvig, fröken, Stockholm.
 Ingelotz, Aurore, fröken, Saltsjöbaden.
 Ingeström, Fanny, fru, Stockholm.
 Isaacson, Stina, fröken, Vika, Korsnäs.
 Isacson, Lotten, fru, Stockholm.
 Isakson, Hilma, fröken, Hernösand.
 Isberg, Märta, fröken, Stockholm.
 Isoz, Emma, fru, Åda, Vagnhärad.
- Jacob, Hermine, fru, Aspenäs, Lerum.
 Jacobsen, Amanda, fröken, Mariestad.
 Jakobson, Alida, fröken, Ekeby, Vrena.
 Jacobsson, Clara, fröken, Linköping.
 Jacobson, Eva, Ekeby, Vrena.
 Jakobsson, Ida, fröken, Neder Luleå.
 Jacobson, Jeanette, fru, Stockholm.
 Jancke, P. G., häradshöfding, Ströms-
 berg, Orresta
 Janssens, Emelie, fru, Stockholm.
 Jeanzon, Ellen, fröken, Lidköping.
 Jentzen, Elisabeth, fru, Stockholm.
 Johansson, Agnes, fru, Linköping.
 Johansson, Anna, fru, Sundsvall.
 Johansson, Klara, fröken, Gefle.
 Johansson, Edla, fru, Nyköping.
 Johansson, W., fru, Hernösand.
 Johansson, Per, med. doktor, Stock-
 holm.
 Johansson, Rossina, fru, Umeå.
 Johns, Marianne, fru, Stockholm.
 Johnson, John, trafikchef, Frövi.
 Johnson, Mary, fru, Frövi.
 Johnson, Rachel, fröken, London.
 Jolin, Julia, fru, Stockholm.
 Jolin, Ellen, fröken, Stockholm.
 Jolin, Mathilda, fru,
 Jonsson, Jon, häradshöfding, Karls-
 hamn.
 Jonsson, Jonas, med. doktor, Sundby-
 berg.
 Jägerskiöld, Leonard, docent, Upsala.
- Kaijser, Vendela, fröken, Stockholm.
 Kalén, Th. länsnotarie, Köping.
 Kalling, Martina, grefvinna, Avesta.
 Kallstenius, Elisabeth, fru, Helsing-
 borg.
 Karlsson, Ellen, fru, Stenbro, Nykö-
 ping.
 Karlsson, Lisa, fröken, Dingtuna.
 Keijser, G. J., lektor, Stockholm.
 Keijser, Malla, fru, Strengnäs.
 Keijser, Hedvig, fru, Stockholm.
 Kempe, Eva, fru, Stockholm.
 Kempe, Ester, fröken, Stockholm.
 Kempe, Julie, fru, Stockholm.
 Key, A. E., professor,
 Key-Åberg, A. H. A., professor, Stock-
 holm.
 Kihlberg, Liva, fru, Söderhamn.
- Kinander, Ellen, fröken, Söderhamn.
 Kinberg, Lydia, fru, Stockholm.
 Kindeström, Millda, fröken, Sala.
 Kindstrand, Dorothea, fru, Stockholm.
 Kisslig, Marie, fröken, Göteborg.
 Kjellberg, Mina, fröken, Stockholm.
 Kjellberg, Tora, fröken,
 Kjellén, Emelie, fru, Yttertafle, Umeå.
 Kjellgren, Josua H., brukspatron, Reij-
 myre.
 Kjellin, Ester, fröken, Falun.
 Kjellin, Gustaf, räntmästare, Falun.
 Kjellman, F. W., med. dokt. Stockholm.
 Kjerner, E. C., fru, Stockholm.
 Kleberg, Lennart, drätselkamrerare,
 Malmö.
 Kleen, Andrea, fru, Stockholm.
 Klereker, af, J., fru,
 Klintberg, af, Gertrud, fru, Stockholm.
 Klintberg, af, Gertrud, fröken
 Klintberg, af, Elsa, fröken,
 Knorring, von, E., friherrinna
 Knös, Eva, fru, Värtan.
 Kobb, Hilda, fru, Göteborg.
 Koch, von, Fabian, häradshöfding,
 Hälla, Falun.
 Kock, von, Agathe, fru, Stockholm.
 Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkeby, n,
 Segmon.
 Kramer, Bertha, fru, Piteå.
 Kreuger, Philip, brukspatron, Påskalla-
 vik.
 Krook, Desirée, fru, Stockholm.
 Kruse, L. E., grosshandlare, Malmö.
 Krusenstierna, v. F. A., fru, Eskilstuna.
 Kruuse, Anna, fru, Göholm, Ronneby.
 Kullberg, af, Ellen, fröken, Stockholm.
 Kullberg, Tröste, M., stadsfogde, Karls-
 hamn.
 Kulle, Eva, fru, Stockholm.
 Kulle, J., artist
 Kullgren, Lydia, fröken, Göteborg.
 Kullgren, Tyra, fröken,
 Kuylenstjerna, Ebba, fröken, Helsing-
 borg.
 Köhler, Hulda, fröken, Stockholm.
 Königsfeldt, E., häradshöfding, Smedje-
 backen.
- Lagerberg, Anna, fröken, Stockholm.
 Lagerbring, Hedvig, friherrinna, Stock-
 holm.
 Lagerbring, Mathilda, fru, Stockholm.
 Lagererantz, A., fru, Stockholm.
 Lagererantz, Dika, fru,
 Lagergren, Alberta, fru,
 Lagergren, Eva, fröken,
 Lagergren, G. R., konsul,
 Lagergren, Nanny, fru,
 Lagerhjelm, Johanna, fröken, Göteborg.

- Lagerholm, Hilma, fru, Stockholm
 Lagerlöf, Anna, fröken, Lund.
 Lagerlöf, Hedvig, fröken, Stockholm.
 Lagerlöf, Selma, fröken, Landskrona.
 Lagerqvist, Selma, fru, Skellefteå.
 Lallerstedt, Signe, fru, Laxå.
 Landén, Ellen, fru, Östersund.
 Landgren, M., med. doktor, Engelholm.
 Landsort, Frida, fröken, Lidköping.
 Lang, Augusta, fru, Mariestad.
 Lange, Thecla, fru, Stockholm.
 Lannerstjerna, Mimmi, fröken, Stockholm.
 Larsen, Evald, grosshandlare, Malmö.
 Larson, Adler, grosshandlare, Stockh.
 Larsson, Maria, fröken, Sandarne, Söderhamu.
 Laurin, Agnes, fru, Stockholm.
 Laurin, Louise, fru, Stockholm.
 Leesen, von, Jenny, fru, Norrköping.
 Leffler, Ananda, fröken, Göteborg.
 Leffler, Mittag, G., professor, Djursholm.
 Leijer, Ernst, med. doktor, Stockholm.
 Leijonhufvud, Ebba, fröken, »
 Leijonhufvud, Sigrid, fröken, »
 Leijonhufvud, Eva, fröken, »
 Leijonhufvud, Märta, fröken, »
 Lewenhagen, Anna, fru, Malmö.
 Lewenhaupt, E., grefvinna, Upsala.
 Levin, Elisabeth, fröken, Stockholm.
 Levin, Elma, fröken, Stockholm.
 Levin, Ludvig, konditor, Stockholm.
 Levin, Maria, fröken, Stockholm.
 Lidforss, Edvard, professor, Lund.
 Liedberg, Aug., fru, Svansjö, Bjersjölagård.
 Liedberg, Hildur, fröken, Stockholm.
 Lignell, Tor, kyrkoherde, Nolby, Charlottenberg.
 Lilienberg, Sophie, fru, Stockholm.
 Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda.
 Liljenstolpe, A. O., öfverstelöjtnant, Ogesta, Odensviholm.
 Liljenstolpe, Caroline, fru, Skurebo.
 Liljewalch, C. F., herr, Saltskog.
 Lillja, Gerda, fröken, Wara.
 Lilliehöök, Augusta, fröken, Karlstad.
 Lilliehöök, G., fru, Kungsgården.
 Lilliehöök, Hedvig, fröken, Körtingsberg, Wretstorp.
 Lilliehöök, Zoë, fru, Göteborg.
 Lilliesträle, Lotten, fru, Sundsvall.
 Lind, Charlotte, fru, Karlstad.
 Lind, E., fröken, Hista, Stallarholmen.
 Lind, Hjalmar, apotekare, Borås.
 Lind, Lotten, fru, Borås.
 Lind, Valfrid, fru, Stockholm.
 Lind af Hageby, Ebba, fru, Stockholm.
 Lindberg, Elida, fröken, Linköping.
 Lindberg, Malin, fru, Laxå.
 Lindblad, Hilja, fru, Venersborg.
 Lindahl, Laura, fru, Söderfors.
 Lindeberg, Agnes, fru, Stockholm.
 Lindeberg, M., fru, Nyköping.
 Lindgren, Elisabeth, fröken, Stockholm.
 Lindén, Olga, fru, Motala verkstad.
 Lindencrona, C. J., hofrättsråd, Kristianstad.
 Lindeqvist, Elin, fru, Stockholm.
 Linder, Gurli, fru, Stockholm.
 Lindfors, Adelaide, fröken, Falun.
 Lindgren, G., fil. doktor, Stockholm.
 Lindgren, Hedvig, fru, Linköping.
 Lindh, Ludvig, direktör, Ankarsrum.
 Lindhagen, A., lektor, Norrköping.
 Lindhagen, Anna, fröken, Stockholm.
 Lindhagen, Carl, assessor, »
 Lindmark, Katinka, fröken, »
 Lindqvist, H., fröken, »
 Lindskog, Annie, fru, Linköping.
 Lindskog, Ellen, fröken, Gefle.
 Lindström, L. G., hofpredikant, Kristinehamu.
 Lindström, K. A., kyrkoherde, Oekelbo.
 Lindström, Selma, fröken, Lund.
 Lindvall, Louise, fru, Charlottenberg.
 Linroth, Hildur, fru, Stockholm.
 Lithner, Hildur, fröken, Sundsvall.
 Ljungberg, Anna, fröken, Fiholm, Eskilstuna.
 Ljungberg, Gertrud, fru, Falun.
 Ljungberg, Jenny, fröken, Gefle.
 Ljungqvist, Torborg, fröken, Norrköping.
 Ljungstedt, Karin, fröken, Stockholm.
 Ljungström, Ellen, fröken, Yxstaholm, Flen.
 Ljungström, Ernst, docent, Lund.
 Ljungzell, A., fru, Stockholm.
 Loberg, Göthilda, fru, Göteborg.
 Lodin, Maria, fröken, Stockholm.
 Loenbom, Emilia, fröken, »
 Lokrantz, Karin, fröken, »
 Lovén, Anna, med. stud., »
 Lovén, Augusta, fru, »
 Lovén, Britte, fru, Sjögård, Uddeholm.
 Lovén, Laura, fröken, Kristianstad.
 Lovén, Maria, fru, Lund.
 Lovisin, Gerdt, friherre, Brandsund, Södertelje.
 Lovisin, Ulla friherrinna, d:o d:o.
 Lund, Th, agent, Stockholm.
 Lundberg, Anna, fröken, Upsala.
 Lundberg, Louise, fru, Stockholm.
 Lundberg, Nonny, fru, »
 Lundberg, Thora, fru, Upsala.
 Lundborg, Hanna, fru, V. Eneby, Kisa.
 Lundbäck, Marianne, fröken, Nordanhå, Sveg.

- Lundeberg, Brita, fru, Oslättfors.
 Lundell, J. A., professor, Upsala.
 Lundgren, Aurore, fru, Stockholm.
 Lundgren, Elin, fru, Lidköping.
 Lundgren, Hedvig, fru, Kristinehamn.
 Lundgren, Jetta, fru, Stockholm.
 Lundgren, Johanna, fröken, Göteborg.
 Lundgren, Signe, fru, Lund.
 Lundholm, Ellen, fröken, Sundsvall.
 Lundin, Claes, literatör, Stockholm.
 Lundin, Hulda, fröken, »
 Lundquist, Ebba, fru, Surahammar.
 Lundstedt, Ebba, fröken, Örebro.
 Lundström, Helga, fru, Stockholm.
 Lundström, Sophie, fru, »
 Lundvall, A., häradshöfding, »
 Lundvall, Caroline, fröken, »
 Lundvik, Mimmi, fröken, »
 Luth, Selma, fru, Stockholm.
 Lybeck, Fredrika, fru, »
 Lybeck, Lenny, fru Göteborg.
 Lührs, Constance, fröken, Landskrona.
 Löfgren, Clara, fröken, Stockholm.
 Löfholm, Wilhelmina, fröken, Norrköping.
 Lönegren, G. W., generaldirektör, Stockholm.
 Lönröth, Salome, fröken, Hernösand.
 Löwenhjelm, Cecilia, fröken, Stockh.
 Löwenhielm, Maggie, fru, Tågaberg, Helsingborg.

 Mac Kelvie, fru, Edinburgh.
 Mæchel, Anna, fru, Karlstad.
 Magnusson, Clary, fru, Stockholm.
 Magnusson, Mimmi, fröken, Kristinehamn.
 Malmberg, Joh., landskamrerare, Upsala.
 Malmberg, Noline, fröken, Lundholmen, Vrigstad.
 Malmros, Elise, fröken, Landskrona.
 Malmstedt, Julia, fröken, Karlstad.
 Malmström, Anna, fröken, Vesterås.
 Malmström, Ernst, disponent, Brunne, Frånö.
 Malmström, Helena, fru, Gårdstånga, Lund.
 Marcks v. Württemberg, L., friherrinna, Stockholm.
 Marin, Ottilia, fröken, Filipstad.
 Martin, Eva, fröken, Södertelje.
 Martin, H., fru, Stockholm.
 Matérn, von, Fanny, fru, Sköfde.
 Mathesius, N. A., lektor, Skara.
 Mattson, Malin, fröken, Kåreholm, Rönö.
 Mauritzon, Anna, fröken, Vadstena.
 Meeths, Cecile, fru, Stockholm.
 Melin, Augusta, fru, Göteborg.

 Melin, Olof, grosshandlare, Göteborg.
 Meuller, C., öfverkontrollör, Stockholm.
 Meves, H., fru, »
 Meyerson, W., bankdirektör, »
 Michaelson, Kate, fru, Skebo, Edebo.
 Milberg, Anna, fröken, Göteborg.
 Molin, Augusta, fru, Norrköping.
 Molin, E., fröken, Stockholm.
 Molin, Therese, fröken, Stockholm.
 Moltke, Oetavie, grefvinna, Qvesarum, Höör.
 Montelin, C. A. F., apotekare, Lund.
 Montelin, Mathilda, fru, »
 Montelius, Agda, fru, Stockholm.
 Montelius, Clara, fröken, »
 Montelius, Ida, fru, »
 Montell, J., registrator, »
 Montgomery Cederhielm, C., fru, Stockholm.
 Mossberg, Lalla, fru, Eskilstuna.
 Mossberg, Louise, fru, Persberg.
 Munktell, Helena, fröken, Stockholm.
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Müntzing, Anna, fru, Refva gård, Linghem.
 Myrberg, Hilda, fröken, Stockholm.
 Möller, Anna, fru, »
 Möller, Anna, fröken, Kristianstad.
 Möller, Julius, bankdirektör, Gefle.
 Mörner, Anna, grefvinna, Stockholm.
 Mörner, Ebba, grefvinna, Sonstorp.
 Mörner, Gustafva, friherrinna, Stockh.
 Mörner, Hedda, grefvinna, Björksund, Nyköping.

 Näsman, Agda, fröken, Eskilstuna.
 Naumann, Julie, fru, Helsingborg.
 Nerman, Ingegerd, fröken, Karlskrona.
 Nernst, Alma, fröken, Stockholm.
 Netzel, Laura, fru, »
 Neumüller, Otto, disponent, Stockholm.
 Nilsson, Emanuel, bankdirektör, Kristinehamn.
 Nilsson, Emma, fröken, Östersund.
 Nilsson, Hedvig, fru, Ystad.
 Nilsson, Ida, fröken, Lund.
 Nilsson, O., ingenjör, Stockholm.
 Nilsson, Anna, fru, »
 Nilsson, Wilhelm, rektor, Lidköping.
 Nisbeth, Georgina, fröken, Kalmar.
 Nobel, Ingeborg, fröken, Getå, Åby.
 Nobel, Pauline, fru, »
 Nordenfalk, Anna, fröken, Stockholm.
 Nordenfalk, J., friherre, Löfsta, Enhörna.
 Nordenfeldt, Ingeborg, fröken, Björneborg.
 Nordenfeldt, L. M., landtmäteridirektör, Stockholm.

- Nordenskjöld, Anna, friherrinna, Stockholm.
 Nordenson, Bertha, fru, Stockholm.
 Nordenson, Jenny, fru, Linköping.
 Nordin, Elisabeth, fru, Venersborg.
 Nordlund, Ada, fröken, Stockholm.
 Nordlund, Carl, kamrerare Kärrgrufvan.
 Nordlund, Elna, fröken, Stockholm.
 Nordstedt, Sophie, fröken, Sundbyberg.
 Nordström, A., kamrer, Hernösand.
 Nordström, Emma, fru, Filipstad.
 Nordström, Linnéa, fröken, Jönköping.
 Nordström, Maria, fröken, Stockholm.
 Norell, Maria, fröken, »
 Noréen, A. G., professor, Upsala.
 Noréus, Gerda, fru, Stockholm.
 Norrbom, Hilda, fru, Qvarntorp, Torsbaga.
 Norrström, Aimée, fru, Stockholm.
 Norström, Alma, fru, »
 Nydqvist, Eleonore, fru, Trollhättag.
 Nyman, Axel, kapten, Åsby, Stigtomta.
 Nyström, Ann-Marie, fru, Nora.
 Nyström, Carl, med. doktor, Stockholm.
 Nyström, Emily, fru, Stockholm.
 Nyström, C. M., ingenjör, Mariefred.
- Odelberg, Elise, fru, Stockholm.
 Odelberg, Hilma, fru, »
 Odenerantz, Ida, fru, Kristinehamn
 Odenerantz, Leonore, fru, Annelund, Borås.
 Odhner, Emma, fru, Stockholm.
 Ohlson, Hilma, fröken, Stockorp, Mellösa.
 Olander, V. H., fröken, Falun.
 Oldberg, Albert, kapten, Stockholm.
 Oldberg, Louise, fru, »
 Olivecrona, Rosalie, fru, »
 Ollén, P., redaktör, »
 Olsson, Lotten, fröken, Borås.
 Oterdahl, Eva, fru, Göteborg.
 Ottelin, Hildur, fröken, Upsala.
- Pallin, Emma, doktorinna, Lidköping.
 Palm, Julia, fröken, Varberg.
 Palmqvist, Helena, fröken, Stockholm.
 Pasch, Ingrid, fröken, »
 Paulson, Ida, fru, Borås.
 Persson, Emmy, fru, Arboga.
 Petersén, Adèle, fröken, Karlskrona.
 Peterseus, af, Ebba, fru, Motala.
 Peterson, Gustafva, fru, »
 Petersson, Hilda, fröken, Stockholm.
 Petersson, Maria, fru, Upsala.
 Peterson, Maria, fru, Göteborg.
 Petterson, Mathilda, fru, Stockholm.
 Petersson, Olga, fröken, Stockholm.
- Petersson, Thora, fru, Ystad.
 Petre, Elisabeth, fru, Stockholm.
 Petre, Hjalmar, brukspatron, Stockholm.
 Petre, Madeleine, fru, Stockholm.
 Petrelli, Ingeborg, fru, »
 Petrini, Karin, fröken, Gefle.
 Peyron, Josephine, fröken, Stockholm.
 Philipson, Göthilda, fru, Norrköping.
 Philipson, Hélène, fröken, Stockholm.
 Phragmén, Hedvig, fröken, Örebro.
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Platen, von, Ellen, fröken, Stockholm.
 Plomgren, von, G., fröken, »
 Pontin, Anna, fru, »
 Porath, S., fröken, »
 Posse, Eleonore, fröken, Karlskrona.
 Posse, Gunhild, grefvinna, Malmö.
 Post, von, Adolf, major, Hagatorp, Nacka.
 Post, von, Sophie, fröken, Eskilstuna
 Printzsköld, Ida, fru, Stockholm.
- Raab, Brite-Sophie, fröken, Ugglansryd, Vislanda.
 Raab, Sofie, friherrinna, Upsala.
 Rabenius, Olena, fru, »
 Rahm, Anna, fru, Sundsvall.
 Ramsay, Ebba, fru, Vilhelmsro, Jönköping.
 Ramstedt, Ellen, fru, Stockholm.
 Ramstedt, Henrika, fru, Stockholm.
 Raphaël, A. F., fil. doktor, »
 Rappe, Torborg, friherrinna, »
 Redtz, Albert, grosshandlare, »
 Regnell, Clara, fru, Malmö.
 Reinhold, A., bageriegare, Stockholm.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 Renborg, Hildur, fröken, Linde.
 Renström, Alfreda, fröken, Stockholm.
 Renström, Sophie, fru, »
 Renström, Stina, fröken, »
 Restadius, D. G., häradshöfd., Alingsås.
 Rettig, Antonie, fru, Gefle.
 Rettig, C. W., godsegare, Yxstaholm, Flen.
 Rettig, Valborg, fru, Yxstaholm, Flen.
 Rettig, Hjalmar, v. häradshöfding, Stockholm.
 Rettig, Ida, fru, Söderhamn.
 Retzius, Anna, fru, Stockholm.
 Reuterskiöld, Sophie, fru, Stockholm.
 Rhodin, G. Th., borgmästare, Hjo.
 Ribbing, Maria, fru, Lund.
 Ribbing, Seved, prof., »
 Richert, Malin, fru, Stockholm.
 Richter, E., fru, Hamra, Tumba.
 Richter, Jenny, fröken, Göteborg.
 Rignell, Ida, fru, Jönköping.
 Ringstedt, O., med. doktor, Stockholm.

- Robbert, Emma, doktorinna, Johannesberg, Delsbo.
- Rohthlieb, H., revisionssekreterare, Stockholm.
- Rohthlieb, Maria, fru, Stockholm.
- Rohthlieb, Molly, fröken, Stockholm.
- Roos, Victory, fru, »
- Rosborg, Anna, fröken, »
- Rosen, von, Carolina, fröken, Lund.
- Rosen, von, Jeanna, grefvinna, Stockholm.
- Rosén, Carl, herr, Stockholm.
- Rosén, P. G., professor, Stockholm.
- Rosenberg, J. O., professor, Stockholm.
- Rosenblad, Ebba, fröken, Lund.
- Rosengren, Maria, fru, Nöbbeled, Hofmantorp.
- Rosling, Ella, fröken, Stockholm.
- Rossander, Alida, fröken, »
- Rossander, Wendla, fru, »
- Ruben, Elise, fru, Karlskrona.
- Rubenson, Joseph, grosshandlare, Stockholm.
- Rubin, Thyra, fröken, Stockholm.
- Ruckman, Maria, fröken, »
- Rudbeck, Augusta, friherrinna, Marieberg, Tumba.
- Rundberg, Gerda, fröken, Falun.
- Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
- Rundqvist, Amalia, fru, Stockholm.
- Rundstedt, Hanna, fröken, Norrköping.
- Runstedt, Fredrique, fröken, Vrigstad.
- Rydberg, Ebba, fru, Stockholm.
- Rydberg, Susau, fru, Djursholm.
- Rydberg, Victor, prof. »
- Rydhammar, A. E., lektor, Norrköping.
- Ryding, Ellen, fröken, Kungälf.
- Rydqvist, Signe, fröken, Stockholm.
- Räberg, Elisabeth, fröken, Kärrgrufvan.
- Rönne, Alberta, fröken, Stockholm.
- Sahlin, Anna, fru, Upsala.
- Salén, Hilda, fru, Stockholm.
- Salin, Anna, fröken, »
- Saloman, Nathalia, fröken, Stockholm.
- Salomon, Otto, direktör, Nääs, Floda.
- Samson, Eugène, direktör, Stockholm.
- Samson, Lisen, fru, Stockholm.
- Samuel, Gerta, fröken, Stockholm.
- Samuel, Minna, fröken, »
- Samuel, Rosalie, fröken, »
- Samzelius, Gertrud, fru, Göteborg.
- Sandberg, Henrik, bokhandlare, Stockholm.
- Sandberg, Maria, fröken, Sala.
- Sandberg, Selma, fröken, Elfvik, Lidingön.
- Sandin, Elisabeth, fröken, Göteborg.
- Sandström, Anna, fröken, Stockholm.
- Santesson, Hil la, fröken, »
- Santesson, Hedvig, fru, Stockholm.
- Schartau, Georgina, fru, »
- Scherdin, Louise, fru, Vesterås.
- Schimmelpennig, C. F. W., apotekare, Stockholm.
- Schiött, Mathilda, fru, Kristiania.
- Schmidt, Louise, fru, Stora Kärret, Horred.
- Schmidt, Thérèse, fröken, Karlshamn.
- Schmiedte, Selma, fröken, Stockholm.
- Schmitz, E., fru, Malmö.
- Scholander, Carin, fru, Stockholm.
- Schröder, Lotten, fru, Gefle.
- Schröder, Maria, fröken, Stockholm.
- Schuldheis, Anna, fröken, Örebro.
- Schuldheis, Elisabeth, fröken, Stockholm.
- Schuldheis, Olga, fröken, Stockholm.
- Schöning, Gabriel, konsul, Söderhamn.
- Sebardt, Karolina, fru, Stockholm.
- Sebell, A., fru, Arboga.
- Sederholm, H., fru, Stockholm.
- Segebaden, von, Gust., Ingenjör, Stockholm.
- Segerstedt, Helmina, fröken, Lund.
- Segerström, Anna, fröken, Stockholm.
- Settervall, Sophie, fru, »
- Siberg, Fanny, fru, Söderhamn.
- Sidner, Hedvig, fröken, Stockholm.
- Sieurin, Anna, fröken, Mariestad.
- Silfverstolpe, Aug., generalmajor, Stockholm.
- Silfverstolpe, Augusta, fru, Stockholm.
- Silfvervärd, Ch, fru, Skärby, Södertelje.
- Silow, Mathilda, fröken, Stockholm.
- Själänder, Karin, fröken, Gefle.
- Sjöberg, Cornelia, fru, Krågeröd.
- Sjöberg, Agnes, fru, Landskrona.
- Sjöberg, Anna, fru, Sundsvall.
- Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
- Sjöberg, Fanny, fru, Göteborg.
- Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
- Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
- Sjögren, Esther, fröken, Filipstad.
- Sjögren, Hilda, fröken, Stockholm.
- Sjögren, Ida, fru, »
- Sjöström, Hanna, fröken, Östersund.
- Skoglund, F. W., bokförläggare, Stockholm.
- Smedberg, Maria, fru, Stockholm.
- Smerling, Julia, fru, Stockholm.
- Smitt, Clara, fröken, »
- Sohlman, Harald, redaktör, Stockholm.
- Sondén, Bertha, fru, Djursholm.
- Sondén, Ida, fröken, Skara.
- Sparre, Alexandra, grefvinna, Kronovall, Esperöd.
- Spens, Lotten, fröken, Stockholm.
- Staaß, Julia, fröken, Sundsvall.

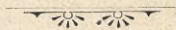
- Starbäck, Anna, fröken, Stockholm.
 Stéenhoff, Frida, fru, Sundsvall.
 Stenberg, Magnus, med. doktor, Hjo.
 Stenfelt, Anna, fröken, Stockholm.
 Sterky, Ameline, fröken, »
 Sterky, Sophie, fru, Upsala.
 Stjerngranat, Charlotte, fru, Stockholm.
 Stjernstedt, A. F., friherre, Kockenhus, Höganäs.
 Stjernsvärd, Clara, fru, Vidtsköfle.
 Stockenström, von, Eva, friherrinna, Stockholm.
 Stollenwerk, Minna, fru, Åmmeberg, Askersund.
 Strandberg, Jane, fru, Stockholm.
 Strandell, Hilda, fröken, Falun.
 Stridsberg, Anna, fru, Degerfors.
 Stridsberg, Ernst, bruksegare, Troilhättan.
 Ström, Elin, fröken, Stockholm.
 Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
 Stuart, Ulla, fröken, Stockholm.
 Stuebecke, Ellen, fröken, »
 Stålhammar, Eva, fröken, Stockholm.
 Stålhane, Bertha, fru, »
 Sundberg, Gerda, fröken, Löfved, Kil.
 Sundbergh, Augusta, fru, Vadstena.
 Sundelin, Lotten, fru, Upsala.
 Sundén, Ebba, fru, Upsala.
 Sundevqvist, Ellen, fru, Östersund.
 Sundholm, Ebba, fröken, Hudiksvall.
 Sundin, Hilda, fru, Alkvettern, Bofors.
 Sundin, Kerstin, fröken, Göteborg.
 Sundler, O., fröken, Skara.
 Sundström, Hilda, fru, Jordanstorp, Stjernhof.
 Sundström, Carl, grosshandl., Stockh.
 Sundström, Karin, fru, Stockholm.
 Sutthoff, Jenny, fröken, Stockholm.
 Svanberg, Angelica, fru, Kristianstad.
 Svanström, F., pappershandlare, Stockholm.
 Swartling, Ingrid, fröken, Linköping.
 Swartling, Sophie, fru, Stockholm.
 Swartz, Dagmar (Carl), fru, Norrköping.
 Swartz, Dagmar (Per), fru »
 Svedberg, Augusta, fru, Upsala.
 Svedbom, Hilma, fru, Stockholm.
 Svedbom, V. fil. doktor, »
 Svedelius, A. G., kapten, Örebro.
 Svedelius, Helena, fröken, Djursholm.
 Svedlund, Maria, fröken, Gefle.
 Svensson, Beda, fru, Stockholm.
 Svensson, Davida, fröken, Sköfde.
 Svensson, S., kanrer, Stockholm.
 Sydow, von, F. E., öfverläkare, Göteborg.
 Sydow, von, Svea, fru, Göteborg.
 Sylvan, Elvira, fru, Bollerup, Svens-
 torp.
- Säwe, Anna, fru, Karlstad.
 Söderberg, Edvard, fil. doktor, Stock-
 holm.
 Söderlund, Elise, fru, Upsala.
 Söderlund, G., härads höfding, Karls-
 hamn.
 Söderström, A. F., skeppsstufvare, Stock-
 holm.
 Tamm, Anna, fru, Stockholm.
 Tamm, Carl, bankdirektör, Stockholm.
 Tegnér, Clara, fru, Stockholm.
 Tegnér, Es., grosshandlare, Stockholm.
 Telander, Hilma, fröken, Stockholm.
 Tengström, Olga, fröken, Venersborg.
 Tersmeden, Maria, fröken, London.
 Tham, Ebba, fröken, Tibro.
 Themptander, Ebba, fröken, Södertelje.
 Theorell, Sophie, fru, Borkhult, Yx-
 nerum.
 Thomson, Marie, fru, Malmö.
 Thorburn, Anna, fru, Uddevalla.
 Thorburn, Louise, fru, Göteborg.
 Thorburn, Rosa, fröken, Kasen, Udde-
 valla.
 Thorburn, Vivi, fru, Skanskullen, Udde-
 valla.
 Thorséen, Fredrika, fröken, Luleå.
 Thott, Augusta, grefvinna, Skabersjö-
 gård, Skabersjö.
 Thörn, Jenny, fröken, Karlskrona.
 Thörn, Nanny, fröken, Karlskrona.
 Tillander, Gerda, fröken, Borås.
 Tidestrand, Lydia, fröken, Arboga.
 Tiseliuss, Hilda, fröken, Stockholm.
 Tisell, Christina, fröken »
 Tisell, Elsa, fru, Nyköping.
 Tobiasson, Gunilla, fröken, Stockholm.
 Tornberg, A. fröken, Stockholm.
 Tornberg, Ebba, fröken, Örebro.
 Traung, Elin, fru, Arvika.
 Treu, Christine, fröken, Rostock.
 Troil, von, Sophie, fru, Malmö.
 Troilius, Hjalmar, grosshandl., Stock-
 holm.
 Troilius, Amelie, fru, Stockholm.
 Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
 Trybom, Elin, fröken, Skara.
 Törnander, Hulda, fröken, Falun.
 Törnebladh, I., landskamrerare, Stock-
 holm.
 Törnqvist, Adèle, fru, Stockholm.
 Törnsten, Sophie, fru, »
- Uggla, Sophie, fröken, Borås.
 Uhnér, F., grosshandl., Stockholm.
 Ulrich, Anna, fröken, »
 Ulrich, Ellen, fröken, »
 Ulrich, Sigrid, fröken, »
 Unger, Anna, fru, »

- Uppmark, Eva, fru, Stockholm.
 Uppström, Maria fröken, Upsala.
 Uppström, Wilhelm, revisionssekreterare, Stockholm.
 Uppström, Wilhelmina, fru, Stockholm.
 Wachtmeister, Augusta, grefvinna, Knutstorp, Axelwold.
 Wachtmeister, Ida, grefvinna, Trolle-Ljungby, Gualöf.
 Wachtmeister, M., grefvinna, Christineholm, Nyköping.
 Wachtmeister, Marie Louise, grefvinna, Önneberg, Önnestad.
 Wachtmeister, Louise, fröken, Christineholm, Nyköping.
 Wachtmeister, Sigrid, fröken, Stockholm.
 Wadström, Ellen, fröken, Stockholm.
 Wærn, M. L., bruksegare, Gefle.
 Wærn, Maria, fröken, Baldersnäs, Billingsfors.
 Wahlin, Clara, fru, Stockholm.
 Wahlström, Lydia, fröken (fil. kand.), Upsala.
 Wahrén, Emelie, fru, Norrköping.
 Walberg, Clara, fru, Lund.
 Wallerstedt, Ester, fröken, Vesterås.
 Wallin, Anna, fru, Göteborg.
 Wallin, M. F., handlande, Stockholm.
 Wallin, O., hofrättsnotarie, »
 Wallin, Augusta, fru, Hernösand.
 Wallin, Esther, fröken, Wadstena.
 Wallinder, Maria, fröken, Linköping.
 Wallis, Hanna, folkskollärarinna, Stockholm.
 Wallner, Agnes, fru, Stockholm.
 Wallström, Maria, fru, Uddevalla.
 Warberg, Justina, fru, Nyköping.
 Warenius, Angélique, fru, Karlstad.
 Warfvinge, F. W., öfverläkare, Stockholm.
 Wedberg, Valborg, fru, Stockholm.
 Vegeack, von, C., friherrinna, »
 Vegeack, von, Jenny, fröken, Stockholm.
 Weidenhjelm, C. H., häradshöfding, Stockholm.
 Weidenhjelm, Dagmar, hoffröken, Stockholm.
 Weidenhjelm, G., fru, Stockholm.
 Weidenhjelm, Olga, fru, »
 Weinberg, Elvina, fru, Karlstad.
 Weiss, M. F., fröken, Stockholm.
 Welander, E. W., med. doktor, Stockholm.
 Welander, Salla, fru, Stockholm.
 Wennberg, Hilda, fröken, Stockholm.
 Wennerström, G. A., ingenjör, Norrköping.
 Wennerström, Anna, fru, Skellefteå.
 Versteegh, Justine, fru, Hernösand.
 Versteegh, Inez, fru, Hernösand.
 Wesche, Fanny, fröken, Saltskog.
 Weslien, Emma, fru, Stockholm.
 Wessberg, Lotten, fru, »
 Wessberg, S. G., notarius publicus, Stockholm.
 Wessén, Maria, fru, Sundsvall.
 Westberg, Anna, fru, Knutsberg, Nora.
 Westberg, G. W., protokollssekreterare, Stockholm.
 Westenius, Alice, fröken, Dalarö.
 Wester, Signe, fröken, Vaxholm.
 Westerdahl, Hilda, fröken, Stockholm.
 Westfeldt, Gerhard, lifmedikus, Stockholm.
 Westling, Bertha, fru, Sundsvall.
 Westman, Alfred, med. doktor, Hofva.
 Westman, Frida, fru, Hofva.
 Westman, Fredrik, fabrikör, Stockholm.
 Westman, Mathilda, fröken, »
 Wettergren, Anna, fru, Arboga.
 Wettergrund, Josephine, fru, Stockholm.
 Wetterstedt, af, Helfrid, fröken, »
 Whitlock, Anna, fröken, »
 Whitlock, Ellen, fröken, »
 Wiberg, F., handlande, »
 Wiborgh, Ingrid, fru, »
 Wicander, Agnes, fru, »
 Widebeck, Maria, fröken, »
 Widegren, Mathilda, fröken, »
 Widegren, Sara, fru, Falun.
 Widerström, Karolina, med. doktor, Stockholm.
 Widmark, Henrika, fröken, Stockholm.
 Wigström, Gerda, fröken, Stockholm.
 Wijk, Mary, fru, Domö, Hjälpås.
 Wijkander, Mina, fru, Stockholm.
 Wijkmark, Eva, fru, Bispstala, Motala.
 Wikander, E. J., borgmästare, Örebro.
 Wikblad, Hildur, fröken, Norrköping.
 Wiking, Anders, ingenjör, Stockholm.
 Wiklund, Anna, fröken, Linköping.
 Wikström, Amelie, fröken, Stockholm.
 Wikström, Louise, fröken, »
 Wikström, Oswald, borgmästare, Söderhamn.
 Wikström, Siri, fröken, Stockholm.
 Wilkens, Bertha, fröken, »
 Willerding, Charlotte, fröken, Göteborg.
 Wimermark, Lotten, fru, Stockholm.
 Winberg, Hilda, fröken, Göteborg.
 Windahl, Jenny, fru, Stockholm.
 Winther, J., fru, Ystad.
 Wising, Sophie, fru, Stockholm.
 Witt, Sophie, fröken, Helsingborg.
 Witthoff, Ida, fröken, Araskoga, Vollsjö.
 Wockatz, Justus, fil. kand. Bollnäs.

- Wohlfart, Elsa, fru, Carlsdahls bruk.
Karlstad.
- Wolff, Margreta, fröken, Presterud,
Kristinehamn.
- Wrangel, Charlotte, fröken, Stockholm.
- Wrangel von Brehmer, Charlotte, fri-
herrinna, Toppeladugård, Klågerup.
- Wrangel von Bremer, Ingeborg, fri-
herrinna, Hyby, Klågerup.
- Wrangel von Brehmer, Olga, friherr-
inna, Håckeberga, Klågerup.
- Wrede, Agnes, fröken, Stockholm.
- Wretman, Selma, fru, Stockholm.
- Wählin, Karl, literatör, »
- Wästberg, Karin, fröken, »
- Ydén, Anna, fru, Stockholm.
- Yngström, Anna, fröken, Kristinehamn.
- Yngström, Louise, fru, Walåsen.
- Yngström, Sigrid, fröken, Stockholm.
- Zander, Emelie, fröken, Stockholm.
- Zegolson, Louise, fröken, Göteborg.
- Zellén, af, Anna, fröken, Stockholm.
- Zetterling, Ann Sofi, fru, Jönköping.
- Zetterqvist, Elise, fru, Vexjö.
- Zotterman, E. A., direktör, Vadstena.
- Zweigbergk, von, M., frök., Stockholm.
- Åberg, H., häradshöfding, Malmö.
- Åberg, Tekla, fröken, Malmö.
- Åhlander, Tekla, fröken, Stockholm.
- Åhrberg, Cecilia, fru, Vestanfors.
- Åkerblom, Anna, fru, Hedemora.
- Åkerblom, Emelie, fru, Falun.
- Åkerhielm, Aimée, fröken, Högfors.
- Åkerhielm, Ebba, friherrinna, Stock-
holm.
- Åkerman, Gurli, fru, Söderhamn.
- Åstedt, Mathilda, fröken, Stockholm.
- Åstrand, Anna fru, Upsala.
- Åhlström, Karin, fröken, Stockholm.
- Ödberg, Nina, fru, Skara.
- Öhman, Emma, fru, Stockholm.
- Öhman, N. A., telegrafkommissarie,
Kristinehamn.
- Öhrvall, Elise, fru, Upsala.
- Öhrvall, Tekla, fru, Stockholm.
- Öijer, Hildur, fröken, Göteborg.
- Örvall, Ida, fröken, Skärblacka.
- Örtenblad, I., fru, Upsala.
- Östberg, Ellen, fru, Stockholm.
- Östberg, Thora, fröken, »
- Österberg, Alma, fröken, »
- Östrand, Herman, civilingeniör, Stock-
holm.

Antalet af Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar.

År	Medlemmar:		
	Ständiga	Årliga	Summa
1885	110	776	886
1886	142	1043	1185
1887	158	1131	1289
1888	169	1212	1381
1889	181	1255	1436
1890	207	1205	1412
1891	230	1303	1533
1892	244	1320	1564
1893	268	1325	1593
1894	276	1359	1635

Stadgar för Fredrika-Bremer-Förbundet.

§ 1. Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål är att, under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

§ 2. För vinnande af sina syften vill Förbundet:

a) upprätta en *förbundsbyrå* i hufvudstaden, med uppgift att inom området för Förbundets verksamhet inhenta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram m. m., upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i viktiga frågor för dagen m. m.

b) genom tryckpressen verka för Förbundets ändamål.

§ 3. Ledamot af Förbundet är hvarje välaktad kvinna och man, som därtill af styrelsen kallats och erlägger stadgade afgifter.

Ledamot, som under två på hvarandra följande år icke erlagt stadgad årsavgift, anses hafva ur Förbundet utträdt.

§ 4. Hvarje ledamot erlägger en inträdesavgift af 3 kronor samt en årlig avgift af samma belopp.

Den ledamot, som på en gång till Förbundets kassa såsom ledamotsavgift erlagt trettio kronor, blifver ständig ledamot.

Ständiga ledamöters afgifter och hälften af inträdesavgifterna afsättas till en fond, af hvilken endast afkastningen får användas, därest ej Förbundet å allmänt möte annorlunda beslutar.

§ 5. Förbundet sammanträder till allmänt årsmöte i april eller maj månad. Vid detta möte förekomma följande ärenden:

a) val af ordförande för mötet; b) styrelsens och revisorernas berättelse; c) om ansvarsfrihet för styrelsen; d) förslag eller framställningar från styrelsen; e) förslag och framställningar utgångna från någon förbundsmedlem, skolande sådande, skriftligen affat-

tade, vara till styrelsen ingifna minst 14 dagar före mötet; f) val af styrelse och tre revisorer med deras suppleanter; g) val af två personer att jämte ordföranden justera protokollet.

Förbundet sammanträder äfven vid annan tid till allmänt möte, när styrelsen så finner lämpligt, eller skriftlig framställning därom, med uppgift om ändamålet, ingått från minst tjugu förbundsmedlemmar.

När så lämpligt synes, kunna af styrelsen eller för ändamålet utsedde komiterade lokalmöten sammankallas.

§ 6. Förbundets styrelse består af tolf medlemmar och tolf suppleanter, hvilka utses å allmänt årsmöte för en tid af två år, sålunda att vid hvart allmänt årsmöte val anställles efter afgående sex styrelsemedlemmar och sex suppleanter.

De afgående kunna återväljas.

Styrelsen väljer inom sig ordförande, vice ordförande, skrifförare och kassaförvaltare samt ett förvaltningsutskott af fem personer, jämte tre suppleanter, hvilket vårdar Förbundets löpande angelägenheter. Utskottet väljer sin egen ordförande. Kassaförvaltaren är själfskrifven ledamot af förvaltningsutskottet.

§ 7. Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, kallar ledamöter, utlyser möten, bereder de ärenden, som å dem skola behandlas och verkställer å dem fattade beslut.

Styrelsen besörjer genom lämplig person utgifvandet af Förbundets skrifter, fastställer reglemente för förbundsbyrån, utser dess föreståndarinna, beslutar om inflytande penningemedels placering, samt vårdar för öfrigt mellan de allmänna mötena Förbundets angelägenheter.

För att styrelsen skall vara beslutsmässig, måste minst fem medlemmar vara närvarande.

§ 8. Kassaförvaltaren öfverlämnar inom två månader efter kalenderårets slut räkenskaperna till styrelsen, som håller dem revisorererna till handa.

§ 9. Styrelsen äger att utse rådgifvare bland personer, som befinnas villiga att lämna upplysningar och råd rörande olika grenar af Förbundets verksamhet, samt ombud, för främjande af Förbundets verksamhet i landsorten.

§ 10. Förslag till ändring af eller tillägg till dessa stadgar företagas till slutligt afgörande å allmänt årsmöte. De skola vara till styrelsen inlämnade före utgången af mars månad och skola för mötet framläggas jämte styrelsens utlåtande.

§ 11. Alla val ske medels sluten omröstning.

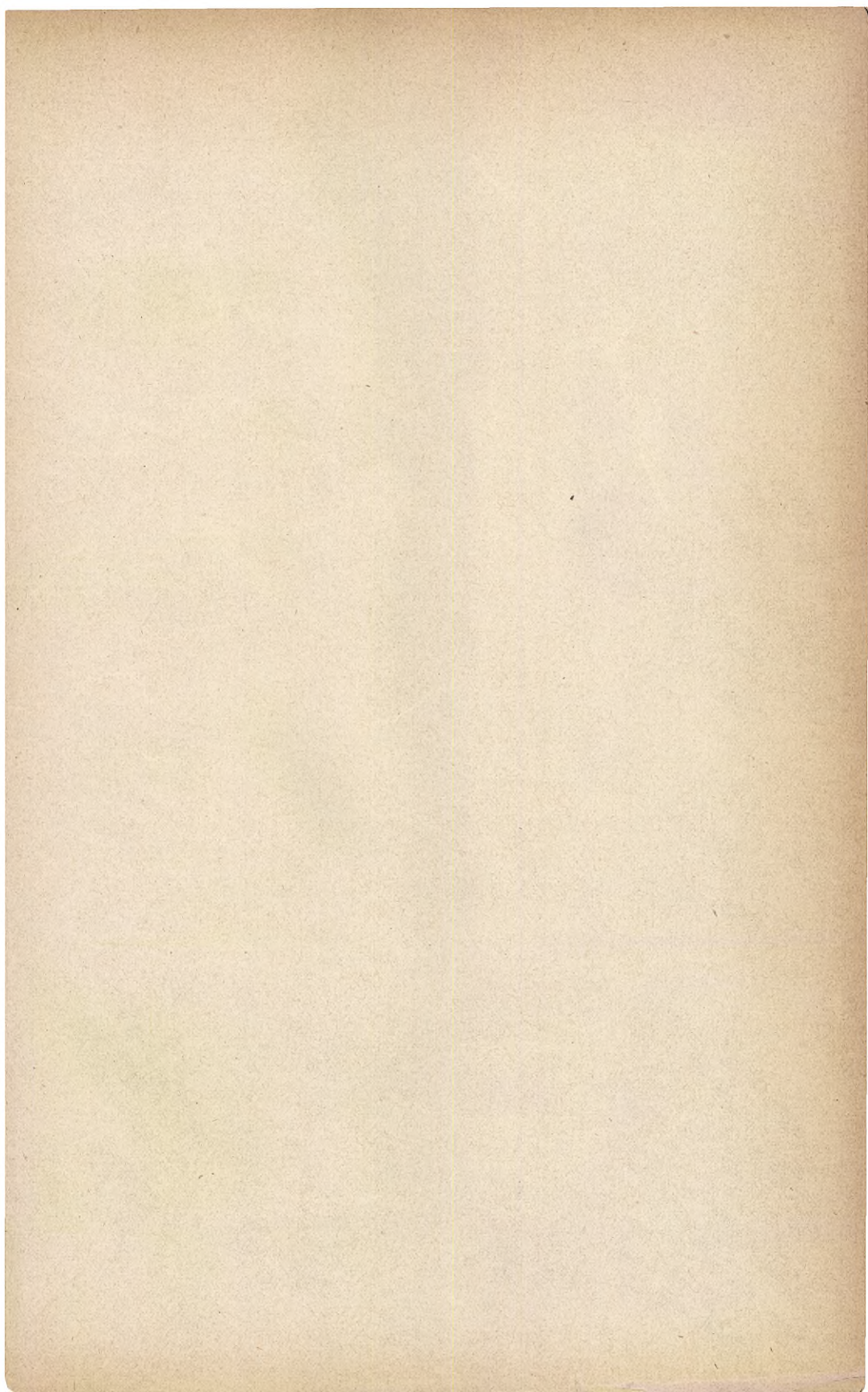
Beslut vid allmänna möten fattas med enkel röstpluralitet utom i frågor, som angå ändring af stadgarne eller användande af grundfonden, då två tredjedelars pluralitet erfordras.

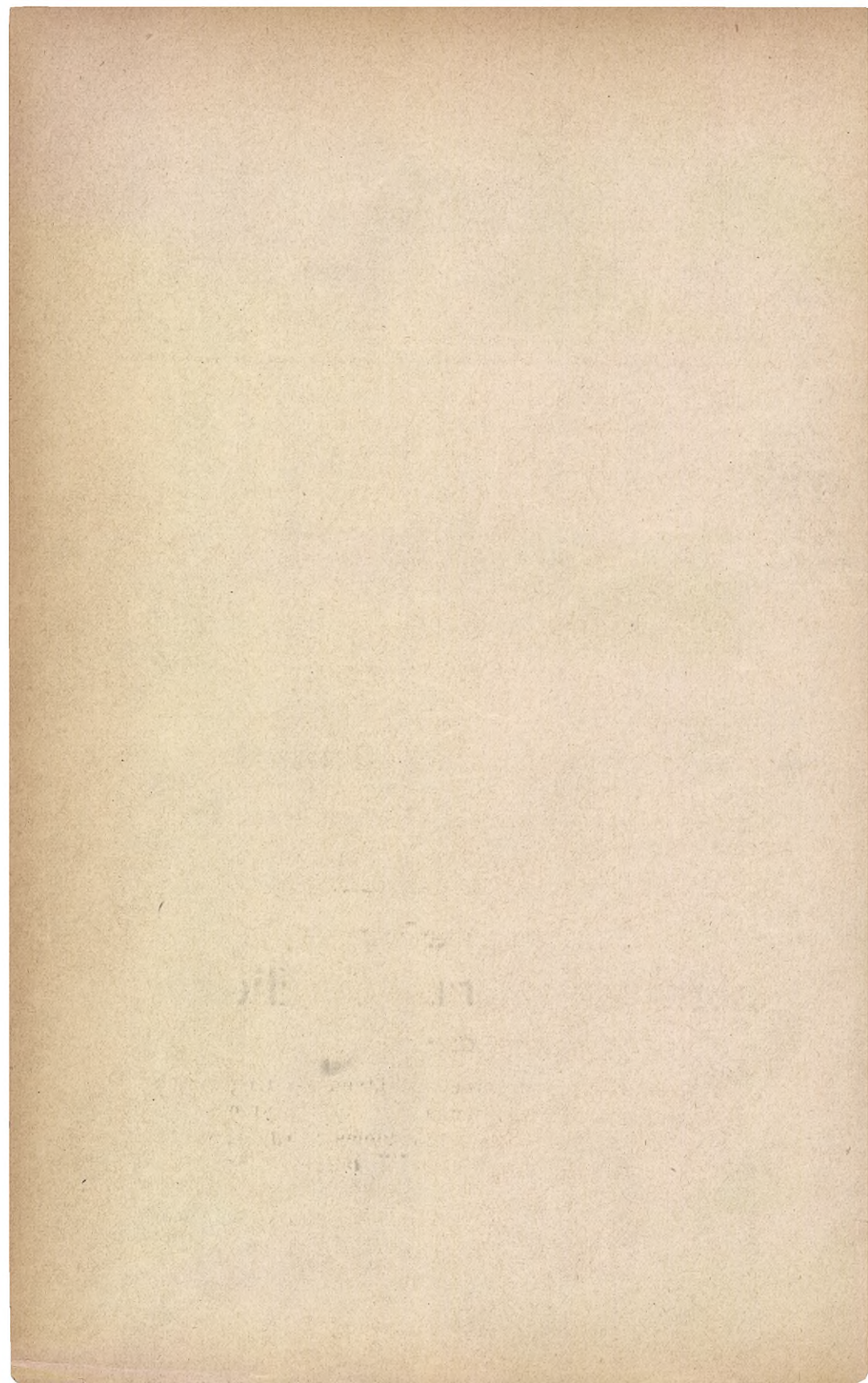
Beslut vid styrelsens sammanträden fattas med enkel röstpluralitet.

Vid lika antal röster gäller ordförandens mening.

Ingen må genom ombud rösta.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1894,

det tionde året af dess verksamhet. *

Fredrika-Bremer-Förbundet, hvars verksamhet under detta liksom under de föregående åren fortgått i enlighet med det vid dess stiftande fastställda programet, har fortfarande haft att glädja sig åt förtroende från allmänhetens sida.

Medlemmarnes antal har under året stigit från 1,593 under föregående år till 1,635, däraf ständiga medlemmar 276. Medlemsantal.

* * *

Förbundets angelägenheter hafva stått under ledning af dels förbundsstyrelsen, dels specialstyrelser och komitéer. Redogörelse för de resp. styrelsernas och komitéernas verksamhet följer här nedan.

Styrelsens *ordinarie medlemmar* hafva under år 1894 varit: riksantikvariern H. Hildebrand, ordförande; hofintendenten A. Börtzell, vice ordförande; doktor Carl Nyström, kassaförvaltare; fru S. Adlersparre, fru E. Ankarsvärd, fröken L. Engström, fröken M. Forsell, fröken E. Fries, fru A. Höjer, revisionssekreterare H. Rehtlieb, fröken A. Roos samt fru S. Whitlock; Styrelse.

och dess *suppleanter*: fröken G. Elfving, fröken L. Dahlgren, fru A. Kerfstedt, professor P. G. Rosén, fru Th. Gylden, fröken M. Silow, fru J. Jolin, fru G. af Klintberg, fröken G. Hjelmerus, fröken C. Wahrolin, brukspatron A. Nordensson och fröken S. Ulrich (som under året varit Förbundets sekreterare).

Revisorer hafva varit: häradshöfding A. Lundvall, fru E. Odellberg och fröken A. Rossander;

samt *revisorssuppleanter*: doktor W. Svedbom, revisionssekreterare W. Uppström och fru S. Wising.

Förvaltningsutskottet, som för ett år i sender väljes af styrelsen, har bestått af *ordinarie medlemmar*: riksantikvariern Hilde-

* Årsberättelsen för 1894 utgifves i mera än vanligt sammanträngd form på grund däraf att Förbundets tioårsberättelse samtidigt utgifves.

brand, fru Adlersparre, fru Ankarsvärd, fröken Forsell och dr Nyström,

samt *suppleanter*: hofintendenten Börtzell, fröken Hjelmerus och fröken Ulrich. Utskottet har under året sammanträdt 12 gånger och styrelsen 7 gånger.

* * *

Förbundet har som vanligt äfven under det gångna året lifligt sökt verka för kvinnans deltagande i det kommunala lifvet. Sälunda anordnades på hösten ett talrikt besökt möte för att diskutera lämpligheten af kvinnors inväljande i fattigvårdsstyrelser, hvartill laglig rättighet redan 1889 beviljats henne, men hvarifrån hon dock fortfarande på grund af häfdvunna fördomar hålles utestängd. Ordförandeskapet sköttes af riksantikvariern Hildebrand och mötet enades i den åsikten, att kvinnans deltagande i den offentliga fattigvården vore högeligen önskvärdt.

I samband med Föreningen för Gift Kvinneas Eganderätt har Förbundet verksamt arbetat för att kvinnor måtte använda den rösträtt som lagen tillerkänner dem. Röstlängder hafva upprättats öfver röstberättigade kvinnor, och cirkulär utsändts med alla erforderliga upplysningar om huru vid valen skall tillgå.

Gåfvor.

De till Förbundet öfverlämnade penningegåfvorna utgöra tillsammans en summa af kr. 708: 10, på följande sätt fördelade:

Af Patriotiska sällskapet till komitén för fortsatt utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden	100: —
Af onämnd till understödjande af Förbundets fältskärskurser	200: —
Af onämnd till Förbundets allmänna kassa	100: —
Af onämnd till ett trädgårdselevstipendium	90: 60
» » » » »	200: —
Öfverbetalningar genom div. personer till Förbundets allmänna kassa	17: 50
<u>Summa kronor</u>	<u>708: 10</u>

För de gåfvor, hvilka lämnats till de olika afdelningarna inom Förbundet och som ej ingått i den allmänna kassan, redovisas i dessa afdelningars särskilda berättelser.

Utlämnande af lån.

Summan af ur Förbundets fonder utlämnade förlagslån uppgick vid 1894 års slut till kr. 6,237: 50, fördelade på 15 personer. Fyra nya lån (tvenne för fortsättning af studier och tvenne förlagslån för affärsverksamhet), tillsammans utgörande

kr. 1,800, hafva under året utlämnats. Å äldre lån har, å andra sidan, ett belopp af kr. 1,137: 50 inbetalats.

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för Förbundets affärsställning, se bil. V, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda, att, i öfverensstämmelse med stadgarna, inträdesafgifter — från och med 1890 endast hälften däraf — och ständiga ledamöters afgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendiefond. Dessa fonders sammanlagda belopp eller, med andra ord, beloppet af Förbundets kapital utgör kr. 16,244: 75 mot kr. 15,617: 75 vid utgången af år 1893.

Stipendiefonderna och sjukkassans fonder bokföras särskildt och redogörelse för de samma följer.

48 ombud hafva på skilda orter inom landet verkat i Förbundets intressen. Deras namn återfinnas i Bil. I.

*   *   *

Förbundets byrå har fortfarande föreståtts af fröken G. Adelborg, platsförmedlingen af fröken T. Geijer, kassan af fröken U. Hammarsköld och platsförmedlingen inom sjukvården af fröken S. Ulrich. Dessutom har byrån i ganska stor utsträckning haft att påräkna villig och trägen hjälp af frivilliga krafter, hvilka af intresse för Förbundet ägnat sin tid åt arbetet på byrån.

Förbundsbyrån.

Byråns afdelning för juridiska och ekonomiska frågor har under året utvecklats i akt och mening att göra denna afdelning lättare tillgänglig och till följd däraf mera gagnande för allmänheten. Då frågor under denna afdelning förut inkommit till byrån, hafva de af denna öfverlämnats till Förbundets juridiska rådgifvare, som lämnat de vederbörliga svaren, hvilka genom byrån kommit fråganden tillhanda.

Ehuru Förbundet af denna rådgifvare städe mött det största tillmötesgående, har Förbundet dock ansett, att den juridiska afdelningens betydelse skulle blifva större, om allmänheten kunde direkt vända sig till juristen, och har därför träffat öfverenskommelse med en jurist, som tvenne dagar i veckan finnes tillgänglig å Förbundets byrå och där besvarar förfrågningar, framställda så väl af medlemmar af Förbundet som af andra personer.

Förfrågningar ang. *skolor, lärokurser* och *arbetsområden* hafva såsom vanligt ofta framställts, och byrån har begagnat de tillfällen, som här gifvits, till att verka för en grundlig och praktiskt ordnad utbildning.

I afseende å platsförmedlingen må meddelas:

Antalet inskrifna arbetsgifvare har varit 437 och arbetsökande 546.

Af arbetsgifvarne hafva 183 återtagit sin ansökan och af de arbetssökande 200. Platsförmedlingen har omfattat dels fasta platser för föreståndarinnor, lärarinnor, värdinnor och biträden i hem samt platser å kontor och i handel m. m., dels ock tillfälligt arbete, såsom lektioner, m. m. *Sammanlagda årlöner 39,000*

Afdelningen för *anskaffande af sjuksköterskor* har under året i 286 fall förmedlat sjuksköterskors anställning för längre eller kortare tid. Tio sjuksköterskor hafva genom byråns bemedling erhållit fasta platser, 8 vid sjukhus och sjukstugor samt 2 såsom distriktssköterskor, med ett sammanlagdt belopp af årlöner, uppgående till omkring 4,000 kr. Dessutom hafva vikarierande sköterskor samt biträden anskaffats i flera fall.

Äfven under 1894 hafva sköterskor — till ett antal af 17 — blifvit ställda i expektans för järnvägens eller olika hälsovårdsnämnders räkning för att inträda i tjänstgöring i händelse af koleras utbrott.

* * *

Hemstudie-
komitén.

Hemstudiekomiténs medlemmar hafva till Maj månad 1894 utgjorts af fröken Ellen Fries, ordf.; fröken Mina Forsell, sekreterare; fröken Gunborg Elfving, fru Anna Höjer och fröken Sigrid Leijonhufvud. Fru Höjer afgick i Maj månad ur komitén och ersattes af fröken Elisabet Carlson. — Fröken Mina Forsell afsade sig på ett styrelsemöte den 9 november ledamotskapet i komitén, och i hennes ställe invaldes fru Ellen Gyllander, som åtog sig expeditionen på byrån.

Af s. k. fortsatt råd och ledning för studier hafva under året 10 elever begagnat sig.

Råd hafva lämnats för val af böcker vid studiet af träslöjd.

Plan har lämnats för studiet af svenska språket och litteraturhistoria.

Rörande hemstudiekomiténs räkenskaper hänvisas till Bil. VI.

* * *

Bokkomitén.

Bokkomitén har haft till medlemmar fruarna E. Ankarsvärd, H. Anderson, B. Nordenson, fröknarna L. Engström, M. Forsell, G. Hjelmmerus och bokhandlaren H. Sandberg.

Granskningen af barn- och ungdomsböcker har fortgått efter oförändrad plan. Liksom under föregående år har komitén så väl i Dagny som i särskildt spridda separatträck ofentliggjort sina öfver de granskade böckerna afgifna omdömen. För att bereda föräldrar och öfriga barnens och ungdomens vänner tillfälle att i mera lugn än det kan ske i de stora bokhandelsaffärerna göra sitt val, särskildt för bokinköpen till julen,

har komitén äfven i år på Förbundets byrå kort före jul anordnat en utställning af granskade och godkända barn- och ungdomsböcker. Denna utställning var ganska talrikt besökt. Dessutom har under hela året å förbundsbyrån genom komiténs sekreterare lämnats råd och applysningar angående lämpliga böcker för barn och ungdom. Äfven från utlandet hafva ingått förfrågningar angående nordisk litteratur hvilka besvarats.

Såsom vanligt hafva herrar bokförläggare frikostigt ihågkommit Förbundet med gåfvor af sina förlagsartiklar.

Förbundets tidskrift *Dagny* har under år 1894 utgifvits efter samma plan som föregående år. Dess redaktris har varit fröken Lotten Dahlgren, hvilken, jämte redaktionskomiténs medlemmar, fruarna Ankarsvärd och Kerfstedt, fröknarna Cederschiöld och Engström, haft tidskriftens ledning om hand. Detta år har som tillförene fru S. L—d Adlersparre till densamma lämnat värdefulla bidrag samt ägnat *Dagny* sitt varma intresse.

Af viktigare i tidskriften förekommande uppsatser förutom meddelanden från Förbundet, må nämnas: »Telegrafisternas löneförhållanden» (med anledning af kongl. m:ts proposition till riksdagen); »Ur de senaste årens litteratur i kvinnofrågan»; »Kvinnor och hufvudstadens fattigvård»; »Ett meningsbyte i tidens frågor»; »Kvinnorbetet i Finland»; »Vigsselformuläret i den nya kyrkohandboken»; »Sjukvårdens ordnande på landsbygden»; »Kvinnans inväljande i fattigvårdsstyrelse»; »Motioner vid årets riksdag» m. fl. för kvinnorörelsen betydelsefulla spörsmål. Dessutom har *Dagny* innehållit lefnadsteckningar och minnesrunor öfver märkliga kvinnor i in- och utlandet; bref och reseskildringar från olika delar af världen, litteraturanmärkingar, historiska uppsatser, skisser, berättelser och poem samt längre och kortare artiklar af olika innehåll.

Sjukvårdskomitén, som under året bestått af fruarna Adlersparre, Ankarsvärd och Bexelius samt fröknarna Leijonhufvud, Silow, Sterky och Ulrich, har dels fortsatt sitt arbete till främjande af förbättrad sjukvård på landsbygden i enlighet med förut angifven plan, dels fått en ny afdelning lagd till sin verksamhet. Examen är under året aflagd af en af aspiranterna till fältskärs-sjuksköterske-kursen, hvarefter hon erhållit anställning som öfersköterska på lasarett i Norrland. Af de öfriga aspiranterna har en, på grund af klenhet, nödgats afbryta sin kurs, en tjänstgör som afdelningssköterska på sjukhus i landsorten och de andra 2 komma att på våren 1895 aflägga sin examen.

Till den nya afdelningen af komiténs arbete gafs uppslaget af 2:ne provinsialläkare, som vände sig till Förbundet med förfrågan om huruvida och i hvad mån Förbundet kunde anskaffa sköterskor lämpliga för landsbygden, särskildt med afseende på sjukvården vid epidemiska sjukdomar. På grund häraf begärdes och erhöles tillåtelse för af Förbundet rekommende-

Tidskriften
Dagny.

Sjukvårds-
komitén.

rade sköterskor att, efter genomgången sjuksköterskekurs, ytterligare få vid epidemisjukhuset inhemta kunskap om hvad vid vård af smittosamma sjukdomar är att iakttaga; hvarjämte Förbundets sjukvårdslärlarinna i allmän hälso- och sjukvård meddelade en kurs. Flere sjuksköterskor hafva under året begagnat sig af denna utbildning och två af dem hafva erhållit anställning såsom distriktssköterskor.

För platsförmedlingen för sjuksköterskor redogöres under berättelsen om byråns verksamhet.

Samkväms-
komitén.

Samkvämskomitén, som under föregående år bestått af fruarna Börjeson, Cederblom och Jolin, fröken A. Ulrich, professor Montelius och amanuensen Folcker, har, vid vår och höst, anordnat de sedvanliga samkvämen. Ett underhållande program, bestående af föredrag, musik och sång, samt det drag af hjärtlighet och enkelhet, som utmärkt Förbundets samkväm, har äfven detta år gjort dem till uppskattade och omtyckta förströelser.

Redogörelser för *sjukkassans*, *stipendiekomiténs* och *dräktsreformföreningens* verksamhet återfinnas i bil. II, III, IV.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud år 1894.

Andersson, Hilding, f. Bergenstråle, fru, Vexjö.

Arvedson, Ada, fröken, Linköping.

Bergstedt, Amanda, fröken, Arboga.

Brandberg, Anna, fru, Landskrona.

Broberg, M., fru, Filipstad.

Brundell, Karin, fröken, Sundsvall.

Burman, Hulda, fröken, Luleå.

Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.

*De Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.

Edelstam, Axeline, fru, Nyköping.

Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.

Ehrensward, Alida, friherrinna, Kristianstad.

Ekenstjerna, Fanny, fröken, Mariefred.

*Ekevall, Selma, fru, Skellefteå.

*Fischer, Lotten, fru, Ekeberg, Lidköping.

Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.

Florén, Andriette, fru, Mariestad.

Grape, Augusta, fru, Umeå.

Holm, Siri, fröken, Luleå.

*Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.

* De med * betecknade hafva under året afsagt sig ombudsskapet.

Julin, Anna, fru, Säter.
 Krusenstjerna, v. Fredrique, fru, Eskilstuna.
 Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
 Larsson, Elise, fröken, Motala.
 Lewenhagen, Anna, fru, Malmö.
 Liljebäck, Jenny, fru, Haparanda.
 Martin, Eva, fröken, Södertelje.
 Mauritzön, Anna, fröken, Vadstena.
 Munthe, Maria, fröken, Ystad.
 Osterman, Marianne, fröken, Lund.
 Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
 Poignant, Georgine, fru, Visby.
 Renborg, Alma, fröken, Östersund.
 Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
 Ryding, Karin, fru, Venersborg.
 Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
 Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
 Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
 Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
 *Tengström, Olga, fröken, Venersborg.
 Thorburn, Vivi, fru, Uddevalla.
 *Thorséen, Fredrika, fröken, Neder-Luleå
 Trotzig, Hilda, fru, Hedemora.
 Trybom, Elin, fröken, Skara.
 Ugglå, Sophie, fröken, Borås.
 Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
 Versteegh, Inez, fru, Hernösand.
 ..kerblom, Emelie, fru, Falun.

Bil. II.

**Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa
årsberättelse till årsmötet 1895.**

Sjuk-kassans verksamhet har under år 1894 fortgått och utvidgats på sätt följande siffror utvisa:

Delägarnes antal, som vid 1893 års utgång var 214, hade vid slutet af 1894 höjt sig till 238. Af kassans delägare hade 8 medlemmar afgått, däraf 3 affidit. Under året har ett sammanlagdt belopp af kr. 3,003: 75 såsom sjukhjälp utdelats till 50 personer (mot 2,565 kronor förlidet år).

* De med * betecknade hafva under året afsagt sig ombudskapet.

	Medlemmarnes antal		Sjukhjälp
1887	97	kronor	159: —
1888	136	»	694: 50
1889	153	»	1,524: 50
1890	188	»	1,444: —
1891	199	»	1,864: 50
1892	208	»	3,477: 50
1893	214	»	2,565: —
1894	238	»	3,003: 75

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport. Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande;

att kvinnor, tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificerad läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen, samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Ur räkenskaperna anföres följande:

Vid 1894 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

Fordran i Stockholms läns sparbank	3,605: 58
» i Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	109: 51
1 S:t Eriks Bryggeriaktiebolags 4 ¹ / ₂ % obligation... ..	1,000: —
2 Allmänna Hypoteksbankens 4 ¹ / ₂ % obligationer	2,030: —
Å löpande räkning med C. G. Cervin	215: 90
Kontant	47: 95
	<hr/>
Summa kronor	7,008: 94

Skulder.

Fonder:

Försäkringsfonden vid början af 1894	5,435: —
Reservfonden » » » »	932: 40
Saldo: kapitalökning under året	641: 54
	<hr/>
Summa kronor	7,008: 94

Ofvanstående kapitalökning har uppkommit på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift:

Inkomst.

Inträdesavgift för 32 medlemmar	161: —
Årsavgifter för 240 medlemmar.....	3,117: 24
Straffräntor	10: —
Räntor (influtna)	299: 55
Gåfvor	100: —
Statsbidrag för 1893	129: —
	<hr/>
Summa kronor	3,816: 79

Utgifter.

Sjukhjälp	3,003: 75
Kontorsutgifter.....	26: 50
Hyra för 1893	85: —
Löner	60: —
Saldo i kapitalökning	171: 50
	<hr/>
Summa kronor	3,816: 79

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde.

Fröknarna T. Geijer och Elsa Gylden hafva under det förflutna året med uppofrande, nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm i februari 1895.

Carl Nyström.

Kassaförvaltare.

Enligt verkställd beräkning af fonderna till Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkasse voro desamma vid början af år 1895 följande:

Försäkringsfonden	kr. 6,534: —
Reservfonden	» 474: 94

då kassans kapital vid slutet af år 1894 uppgick till kr. 7,008: 94

Stockholm den 26 februari 1895.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar:

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.

Doktor *Carl Nyström*, vice ordförande och kassaförvaltare.

Fröken *Theresa Geijer*, sekreterare och tjänstgörande vid expeditionen.

Fröken *Anna Roos*.

Medicinalrådet *D. Pontin*.

Suppleanter:

Fru *F. Lybeck*.

Fröken *G. von Plomgren*.

Fördelningsläkaren *N. A. Edling*.

Revisorer:

Fröken *H. Caselli*.

Fröken *A. Fabricius*.

Revisorssuppleanter:

Lifmedikus *G. Westfett*.

Fröken *A. Dahlström*.

Styrelsen tillåter sig slutligen erinra:

Det betydliga belopp af kr. 3,003: 75, som under året utgått i form af sjukhjälp, visar å ena sidan det gagn, som delägarna haft af sin delaktighet i kassan, samt å andra sidan önskvärdheten af en större anslutning till kassan, på det att densamma därigenom ännu bättre än för närvarande måtte bli i stånd att bära så betydliga utgifter.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedda revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1894, få härmed efter fullgjordt uppdrag därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens af oss granskade redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jämte de däri omförmälda besluten hafva icke föranledt någon erinran från vår sida.

Värdehandlingarna äro förvarade i brandfritt kassahvalf.

Vid granskningen af räkenskaperna har det befunnits, att en halfärsafgift af 6 kr. icke blifvit erlagd. Den sålunda uppkomna bristen bör fyllas under år 1895. Kassans räkenskaper äro för öfrigt förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer, och då ingen annan anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1894 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 10 april 1895.

Hilda Caselli.

Aurelia Fabricius.

Bil. III.

Stipendiekomiténs årsberättelse.

Inom komitén har under året utarbetats förslag till reglemente för stipendiefonderna och för stipendieutdelning, hvilket framlagts för förbundsstyrelsen för att af densamma granskas och stadfästas. Vidare har komiténs sekreterare i likhet med föregående år genom föredrags hållande bidragit till lokalkomités bildande i landsorten — denna gång inom Östergötlands och Kristianstads län. Glädjande är att meddela det under året inom lokalkomitéerna å flera orter, under ledning af framstående, intresserade personer, kraftiga initiativ tagits för att påskynda färdigbildandet af länsfonderna. Särskildt har Södermanlands län häruti gifvit ett godt exempel genom anordnandet af ett lotteri för ändamålet, hvartill gåfvor influtit i riklig mängd*).

Lokalkomitén inom Kristianstads län har följt exemplet, och då detta sätt att på *en gång* få in det behöfliga beloppet till länsfonden visat sig synnerligen praktiskt, enär stipendieutdelningen omedelbart därefter kan börja inom länet, vore det önskligt att flere lokalkomitéer anordnade lotterier efter samma plan.

Från Donationsfonden för kvinnor som studera medicin har Förbundets valnämnd under året utdelat tvenne stipendier å 500 och 400 kronor.

Samtliga under året till fonderna influtna gåfvor, uppgående till kr. 10,419: 65, hafva öfverlämnats till styrelsen för stipendiefondernas förvaltning, hvars *ordinarie medlemmar* äro: fru Anna Wallenberg, f. von Sydow, generaldirektör Alb. Andersson, fröken Matilda Silow, professor P. G. Rosén, revisionssekreterar H. Rohtlieb; *styrelsesuppleanter*: professor H. Gylden, fröken Clara Montelius; *revisorer*: expeditionschefen E. von der Lancken, fröken Ingeborg Elfving, grosshandlaren M. Arhusiander (riksdagsman från Vesternorrland), samt *revisorssuppleant*: grosshandlaren H. Ahrenberg (riksdagsman från Göteborg).

Undertecknade, som utsetts att granska 1894 års räkenskaper för de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och in-seende stående fonder, få, efter verkställd granskning af desamma, däröfver afgifva följande berättelse:

*) Dragning i detta lotteri ägde rum inför Notarius Publicus i Nyköping och inkomsten af lottförsäljningen uppgick till 3,945 kr.

Allmänna Stipendiefonden.

Credit.

Behållning från år 1893.....	kr.	75,448:	13
Inbetalning af ombuden	»	5,219:	65
Gåfvor af öröknarna Fahlstedt och Bergman ...	»	5,200:	—
Räntor	»	3,235:	34
Bidrag till förvaltningskostnaden från donationsfonden	»	50:	—
		<u>Summa kronor</u>	89,153: 12

Debet.

Afbetalning å förlagslån	kr.	1,000:	—
Räntor	»	50:	—
Utgifter för insamlingen (stipendiekomitén)	»	1,090:	—
D:o för lokalkomitéers ordnande i landsorten	»	300:	—
Utbetald lifränta	»	200:	—
Hyra för skåp i Stockholms Enskilda Bank ...	»	20:	—
Behållning till år 1895	»	86,493:	12
		<u>Summa kronor</u>	89,153: 12

Ofvanstående behållning är placerad uti:

Falu—Rättvik—Mora Järnv.-Aktiebs 4 % oblig.	kr.	13,000:	—
Aktiebol. Bergman-Hummel & C:o 4 1/2 % oblig.	»	7,000:	—
Andel uti en af Kopparberg—Hofors Sågverks-Aktiebolag utgifven förbindelse	»	23,000:	—
Helsingfors stads 4 1/2 % obligationer (nominelt 20,880 kronor)	»	20,358:	—
Bergslagernas Järnv.-Aktiebs 5 % obligationer	»	5,000:	—
Deposition i Stockholms Enskilda Bank	»	17,800:	—
På upp- och afskrifningsräkning med samma bank	»	335:	12
		<u>Summa kronor</u>	86,493: 12

Donationsfonden

utgörande en genom anonym gifvare den 3 Juni 1890 bildad fond.

Credit.

Behållning från år 1893.....	kr.	32,428:	60
Under året influtna räntor.....	»	1,429:	41
		<u>Summa kronor</u>	33,858: 01

Debet.

Under året utbetalta stipendier	kr.	900:	—
Bidrag till den allmänna förvaltningskostnaden	»	50:	—
Behållning till år 1895	»	32,908:	01
		<u>Summa kronor</u>	33,858: 01

Denna behållning är placerad uti:

En af Kopparberg—Hofors Sägverks-Aktiebolag utgifven förbindelse	kr. 25,000: —
5 stycken Sundsvalls stads 4½ % obligationer »	5,000: —
Deposition i Sundsvalls Enskilda Bank.....	» 2,400: —
På upp- och afskrifningsräkning med samma bank »	508: 01
	<hr/>
	Summa kronor 32,908: 01

Ellen Bergmans Släktstipendiefond.

Credit.

Behållning från år 1893.....	kr. 50,000: —
Under året influtna räntor.....	» 2,475: 50
	<hr/>
	Summa kronor 52,475: 50

Debet.

Under året utbetalta räntor	kr. 2,475: 50
Behållning till år 1895	» 50,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 52,475: 50

Denna behållning är placerad uti:

Aktiebol. Bergman-Hummel & C:o 4½ % oblig.	kr. 2,000: —
Andel i en af Kopparberg—Hofors Sägverks-Ak- tiebolag utgifven förbindelse	» 2,000: —
En af Forsbacka Järnverks-Aktiebolag utgifven förbindelse	» 25,000: —
Bergslagerernas Järnvägs-Aktieb. 5 % obligationer »	20,700: —
Deposition i Sundsvalls Enskilda Bank.....	» 300: —
	<hr/>
	Summa kronor 50,000: —

Samtliga i berättelsen ömnämnda värdepapper, hvilka vi funnit förvarade i styrelsens kassafack i Stockholms Enskilda bank, äro efter vår öfvertygelse fullt betryggande och alla utgifter hafva blifvit styrkta med oss förevisade verifikationer.

Då styrelsen därjämte efter vår uppfattning på ett mycket berömvärdt sätt iakttagit »Förbundets« ekonomiska intressen, är det oss ett nöje att tillstyrka densamma full och tacksam decharge för 1894 års förvaltning.

Stockholm den 22 februari 1895.

M. Arhusiander.

E. von der Lancken.

Ingeborg Elfving.

Bil. IV.

Styrelsens i Dräkthereformföreningen årsberättelse.

Föreningen står nu vid slutet af sitt nionde arbetsår och har under detsamma haft glädjen att från åtskilliga håll mot-
taga bevis på sympati och intresse för sina sträfvanen.

Den 20 april 1894 anordnade styrelsen å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå ett möte och en utställning af föreningens samtliga modeller. Vid detta möte, som var besökt af en talrik och intresserad publik, höll fru *Maria Bolin* ett föredrag — den moderna kvinnodräkten —, som infördes i tidningen *Idun* den 27 april och den 4 maj 1894.

I nämnda tidning inflöt i slutet af augusti s. å. äfven en illustrerad artikel om föreningens skoldräkt.

Modellerna hafva under det gångna året varit exponerade flerstädes i Stockholm, bl. a. å folkskollärarynnesseminariet af doktor M. Sonden samt vid föräldramöten i åtskilliga skolor.

I broschyren *Hygieniska råd till hemmen beträffande flickor i skolåldern*, författad af med. doktorerna E. Sederholm, M. Sonden och F. W. Warfvinge, förordas en klädedräkt, som är i full öfverensstämmelse med föreningens modeller. Styrelsen har låtit trycka ett utdrag ur nämnda broschyr tillika med en förteckning öfver modellsamlingen.

Arbetet under året har varit riktadt hufvudsakligen på skoldräkten. Den därtill hörande lifstycksmodellen har försetts med en rynkad isättning öfver bröstet; nya såväl öfver- som underbyxor hafva anskaffats; kjolen har gjorts lättare och mera bekväm, och en ny blusmodell har förfärdigats. Bland öfriga nya modeller märkas: lifstycke för vuxna samt ett grossess- och am-lif. De nya mönstren skola med det snaraste tillsändas föreningens ombud i landsorten.

Ehuru styrelsen sålunda ansett nödvändigt att vidtaga åtskilliga förändringar beträffande skoldräkten, så har den dock haft ett glädjande bevis på att äfven de äldre modellerna till samma dräkt vunnit erkännande. Från *Finsk kvinnoförening* erhöll styrelsen nämligen i januari 1895 ett bref af följande lydelse:

»Finsk kvinnoförening har härmed äran tillkännagifva, att föreningen vid Ryska Hygieniska Sällskapet i Petersburg exposition 1893 erhållit Sällskapets stora silfvermedalj för en skoldräkt för flickor, tillverkad hufvudsakligen efter Svenska Dräkthereformföreningens modell.

Föreningen ber tillika få meddela, att expositionen icke var internationel, utan ägde endast Ryssland och Finland rättighet att deltaga i densamma».

Fröken Josephine Ohlsson, Blasieholmstorg 14, Stockholm, handhafver fortfarande föreningens modeller samt ombesörjer beställningars utförande och mönstorförsäljningen.

Till slut framställer styrelsen sin gamla anhållan att personer, som intressera sig för föreningen, måtte söka att värfva medlemmar till densamma. Ty för att kunna anskaffa nya modeller, förbättra de gamla och göra sin verksamhet känd i allt vidare kretsar måste föreningen rekryteras med nya medlemmar. Anmälan om inträde adresseras till Fredrika-Bremer-

Förbundets dräktreformförening, Stockholm. Broschyren om föreningens verksamhet sändas på begäran.

Styrelsen har under det gångna året haft följande sammansättning:

A) af Fredrika-Bremer-Förbundet valda:

Ordinarie medlemmar: Fruarna Marie-Louise Berg och Gurli Linder samt fröken Elsa Gylden. *Suppleanter:* Fröknarna Anna Lindhagen och Caroline Wahrolin.

B) af Dräktreformföreningen valda:

Ordinarie medlemmar: Fruarna Nanna Bendixson, Maria Bolin, Ellen Gyllander, Ellen Kronberg, Hanna Palme och Carin Scholander. *Suppleanter:* Fruarna Amélie Cederschöld och Mary de Geer samt fröknarna Ellen Bergman och Helena Palmqvist. *Revisorer:* Fröknarna Betty Hirsch och Anna Kruse. *Revisors-suppleanter:* Fru Sigrid Nystrom och fröken Jenny Bonnier.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, af Dräktreformföreningen utsedda revisorer, få härmed efter företagen granskning af räkenskaperna från den 1 januari 1894 till och med den 31 december samma år afgifva följande revisionsberättelse:

Af böckerna framgår att följande konti under året lämnat vinst:

Medlemsavgifternas konto.....	kr. 155: —
Frivilliga gåfvors konto	» 8: —
Mönsters konto	» 27: 79
Intressekonto	» 14: 51
	<hr/>
	Summa kronor 205: 30

Följande konti förlust:

Modellers konto	kr. 165: 37
Allmänna omkostnaders konto	» 22: 73
Annonsers och trycksakers konto	» 24: 16
	<hr/>
	Summa kronor 212: 26

Föreningens tillgångar, hvilka vid årets början utgjorde kr. 680: 40, belöpte sig vid årets slut till kronor 674: 96 och bestå af:

Inventarier och modeller	kr. 331: 90
Ett till fröken Ohlsson utfärdadt lån å	» 200: —
Lager af mönster	» 21: 55
Insatt i Handelsbanken	» 121: 51

Till sist få undertecknade, som befunnit räkenskaperna i godt skick och behörigen verifierade, tillstyrka att full ansvarsfrihet må beviljas styrelsen.

Stockholm i mars 1895.

Anna Kruse.

Betty Hirsch.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anføres följande:

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet följande

Tillgångar:

Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	995: 85	
Inventarier	1,512: 08	
Fordran hos fru S. Whitlock	3,420: —	
Diverse debitorer:		
Obligationer	4,000: —	
Reversfordringar	6,237: 50	10,237: 50
Öfverbalanserad brist från föregående år	516: 39	
Kassa	622: 90	
		<u>Summa kronor 17,304: 72</u>

Skulder:

Egna fonder:		
Ständiga afgifters fond	8,850: —	
Inträdesavgifters fond	3,974: 75	
Fru S. Whitlocks stipendiefond	3,420: —	16,244: 75
Yttre skulder:		
Gåfvor att utgifvas för uppgifvet ändamål	390: 60	
Aftonbladets Aktiebolag	522: 55	
Sjukvårdsafdelningen	103: 54	1,016: 69
Saldo: vinst år 1894	43: 28	
		<u>Summa kronor 17,304: 72</u>

Ofvanstående vinst, kr. 43: 28, har uppkommit på grund af följande förhållande mellan vinst och förlust:

Vinst:

Inträdesavgifter	207: —
Årsavgifter	3,696: —
Gåfvor	100: —
Räntor	506: 07
	<u>Summa kronor 4,509: 07</u>

Förlust:

Byrån	2,876: 29
Trycksaker	260: 78
Tidskriften Dagny	262: 60
Allmänna omkostnader	887: 19
Möten	178: 93
Saldo: Vinst år 1894	43: 28
	<hr/>
	Summa kronor 4,509: 07

En jämförelse med föregående års bokslut gifver anledning till följande uttalande:

Förbundets egna fonder hafva under året ökats med ett belopp af kr. 627. Byråns inkomster hafva varit kr. 2,646: 55 och dess utgifter kr. 5,522: 84. Kostnaden för byråns upprätt-hållande har ökats med kr. 467: 53, hvilken ökning står i samband med en allt jämt fortgående utveckling af byråns verksamhet. Tidskriften Dagny har i år från Förbundets allmänna kassa kräft ett tillskott af kr. 262: 60, hvilken uppoffring med afseende på tidskriftens betydelse för Förbundets ändamål synes fullt berättigad. Allmänna omkostnaders konto visar ett något mindre belopp än föregående år.

Sjukvårdsafdelningen har i inkomst haft kr. 729 och i utgift kr. 625: 46. Öfverskottet är reserveradt till nästkommande år för afdelingens kraf.

I öfverensställelse med vederbörligen fattade beslut, och på sätt i styrelsens berättelse utförligare framhålles, har en icke ringa del af Förbundets medel användts till förlagslån åt kvinnor. Härmed har afsetts och vunnits det dubbla ändamålet dels att verksamt gagna ett antal kvinnor, som för sin fortkomst i lifvet behöfva anlita förlagslån, dels ock å andra sidan att vinna något ökad afkastning å utlånade medel.

Under år 1894 hafva återbetalts af de utelöpande lånens kapitalbelopp kr. 1,137: 50. Såsom nya lån hafva under året utlämnats kr. 1,800, alltså en ökning i det utestående lånebeloppet af kr. 662: 50 eller från kr. 5,575 till kr. 6,237: 50. Önskligt vore om Förbundet finge större tillgångar att använda för denna del af sin verksamhet, som medfört så mycket gagn, och som står i så god öfverensställelse med Förbundets syfte och ändamål.

För influtna gåfvor och deras användning redogöres i styrelsens berättelse.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lämnas särskilda redogörelser.

Likasom föregående år hafva fröknarna G. Adelborg och U. Hammarsköld, jämte sin öfriga verksamhet å byrån, med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Slutligen hemställes att det i bokslutet framträdande öfverskottet, kr. 43: 28, måtte öfverföras på kontot »öfverbalanserad brist från föregående år» till minskande af denna brist.

Stockholm, 28 februari 1894.

Carl Nyström.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa undertecknade revisorer om ansvarsfrihet för 1894 års förvaltning.

Stockholm den 18 april 1895.

Elise Odelberg,
född Åkerman.

Alida Rossander.

Axel Lundvall.

Bil. VI.

Uppgift på hemstudieafdelningens räkenskaper för år 1894.

	Inkomster.	Utgifter.
Balans från 1893.....	111: 63	— —
Intresseräkning	8: 80	— —
Elevafgifter	89: —	— —
Porto	10: 50	11: 40
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå	— —	3: —
Lärarearvoden	— —	84: —
Annons- och tryckningskostnader	— —	22: 25
Balans till 1895	— —	99: 28
	<hr/>	
	Summa kronor 219: 93	— 219: 93

MACK'S

Dubbel-Stärkelse

Det bekvämaste och snabbaste sättet att med ringa möda stärka *kragar, manchetter* o. d. så att de få utseende af nya är att uteslutande använda Mack's Dubbel-Stärkelse. Hvarje försök leder till fortsatt bruk. Fås öfverallt. Uppännare och ende fabrikant **H. Mack, Ulm v. D.**

Ett säkert medel att stärka kragar, manchetter o. d. så att de blifva som nya. På grund

af de stegrade fordringar man i våra dagar ställer på linne med afseende på styfnad och glans, har man mångfaldiga gånger sökt förbättra den enkla risstärkelsen genom att uppblanda densamma med borax, gummi, vax etc.; dock lyckas detta endast genom öfning och erfarenhet i tillblandningssättet. Härtill kommer att mången husmoder, oaktadt ihärdiga bemödanden, känner sig besviken och längtar efter ett bättre och säkrare sätt. — Detta sätt finner man blott genom begagnandet af **Mack's Dubbelstärkelse**, ett absolut tillförlitligt och fullkomligt tillredt stärkelsemedel, hvilket innehåller alla nödiga beståndsdelar i välafvägda proportioner, äfven sådana som framkalla en glänsande yta. Genom detta medel kunna kragar, manchetter o. d. stärkas så väl att de blifva som nya. Användandet af denna stärkelse är ytterst enkelt.

Alm. T. 5532

Fysiologiska skodon

för damer, herrar och barn

tillverkas hos undertecknad till moderata priser.

Personer, som hafva ömtåliga eller förstörda fötter, kunna hos mig få skodon, som passa väl och äro bekväma att gå med.

C. NILSSON, Drottninggatan 100.

Alm. T. 5532

Östermalms

Högre läroanstalt för flickor

13 Kommendörsgatan 13

Vid läroverket beredas elever äfven för mogenhets-examen, Högre lärarinneseminarium och Gymnastiska centralinstitutet. Undervisning meddelas i **huslig ekonomi**. I småskolan mottagas **nybörjare**.

Anmälningar mottagas i skolhuset kl. $\frac{1}{2}$ 12— $\frac{1}{2}$ 1 midd. och hos Föreståndaren **D:r E. Schwartz**, Gref-turegatan 46, kl. 4—5 e. m.

Sparsamma Fruar!

Ull och Stäckulle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schakar, Filtar, Plaid, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. Gardiner i fornnordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställes. Profver och prisuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation.

Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling! **HILDUR ANDERSSON,**
Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. **12 Hötorget 12,** ingång från Öxtorgsgatan. *Stockholm*

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm.

HANDARBETETS VÄNNER
Brunkebergstorg 18, STOCKHOLM.
Förening för den svenska kvinnliga hemslöjdens förädling i konstnärligt och fosterländskt syfte.
Utställning och Försäljning af:
Väfnader, Mattor, Konst-sömnad och Spetsar efter Samla och Nya Svenska Mönster, Nationaldräkter
m. m.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm.

54 Mästersamuelsgatan 54.

OBS.! Saxar och knifvar slipas.

Barnängens Patenterade Mjölktvål.

(Patent nr 2290.)

Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toalettmiddel till hudens förskönande, och nutida mejerskors fina hy och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.

Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovilkorligen gör hyn och huden *hvit, vacker och smidig*, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.

Obs. I följd af patentet kan ingen mer än vi framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstämpeln och Barnängens namn) äro inregistrerade.